

**TC
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI**

**KADIN ÇALIŞANLARDA FİNANSAL KAYGININ
İŞ AİLE ÇATIŞMASINA ETKİSİNDE
FİNANSAL STRESİN ARACILIK ROLÜ**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Merve ALPARSLAN**

**Danışman
Doç. Dr. Salim Sercan SARI**

HAZİRAN 2026, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

“Kadın Çalışanlarda Finansal Kaygının İş Aile Çatışmasına Etkisinde Finansal Stresin Aracılık Rolü” başlıklı **“Yüksek Lisans”** tezim tarafımda incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim. Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Merve ALPARSLAN

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı : İşletme

Program Adı : Tezli Yüksek Lisans

Tez Başlığı : Kadın Çalışanlarda Finansal Kaygının İş Aile
Çatışmasına Etkisinde Finansal Stresin Aracılık Rolü”

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 129 sayfalık kısmına ilişkin 08/06/2026 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı 12’dir.

Filtrelemeye tırnak içerisindeki alıntılar dahil edilmiştir. Filtrelemede yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 29/06/2026

Danışman: Doç. Dr. Salim Sercan SARI

Öğrenci: Merve ALPARSLAN

KILAVUZA UYGUNLUK

“Kadın Çalışanlarda Finansal Kaygının İş Aile Çatışmasına Etkisinde Finansal Stresin Aracılık Rolü” başlıklı Yüksek Lisans Tezi Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Merve ALPARSLAN

Danışman

Doç. Dr. Salim Sercan SARI

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Salim Sercan SARI danışmanlığında **Merve ALPARSLAN** tarafından hazırlanan “**Kadın Çalışanlarda Finansal Kaygının İş Aile Çatışmasına Etkisinde Finansal Stresin Aracılık Rolü**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliği/oy çokluğu kabul edilmiştir.

29/06/2026

JÜRİ:

Danışman	:	Doç. Dr. Salim Sercan SARI	(İmza)
Üye	:	Prof. Dr. Şule YÜKSEL YİĞİTER	(İmza)
Üye	:	Doç. Dr. Ethem KILIÇ	(İmza)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.... /2026 tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... /2026

Doç. Dr. Müge MANGA

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

“Kadın Çalışanlarda Finansal Kaygının İş Aile Çatışmasına Etkisinde Finansal Stresin Aracılık Rolü” adlı çalışma, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Bu tez çalışmamı tamamlamam da emeği geçen danışmanım Doç. Dr. Salim Sercan SARI ve jüri üyeleri başta olmak üzere her zaman yanımda olan aileme ayrıca, bu zorlu süreçte karşılaştığım tüm güçlüklerle sabır, azim ve kararlılıkla aşarak bu çalışmayı tamamlayabilmiş olmam nedeniyle kendime de teşekkür etmek istiyorum.

Merve ALPARSLAN, Erzincan, 2026

KADIN ÇALIŞANLARDA FİNANSAL KAYGININ İŞ AİLE ÇATIŞMASINA ETKİSİNDE FİNANSAL STRESİN ARACILIK ROLÜ

Merve ALPARSLAN

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2026

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Salim Sercan SARI

ÖZET

İş hayatında aktif rol alan kadınların geleceğe yönelik yaşadıkları ekonomik belirsizlikler, finansal kaygı düzeylerini artırarak iş-aile çatışmasına neden olabilmektedir. Toplumun çeşitli düzeylerinde farklı roller üstlenen kadınların sosyal ve ekonomik durumlarının sağlıklı olabilmesi açısından, finansal kaygı ve finansal stres gibi faktörlerin incelenmesi giderek daha önemli hâle gelmektedir. Çalışmanın temel amacı, finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkide finansal stresin aracılık etkisinin incelenmesidir. Oluşturulan model ve hipotezlerin test edilmesine yönelik olarak, Erzincan ilinde iş hayatında aktif rol alan kadınlar çalışma evreni olarak belirlenmiştir. Çalışma kapsamında 444 çalışan kadından anketler aracılığıyla toplanan veriler, DF 27, AMOS 24 ve SPSS PROCESS MACRO programları kullanılarak analiz edilmiştir. Analizler sonucunda, finansal kaygı düzeyinin iş-aile çatışmasını ve finansal stresi pozitif yönde etkilediği bulgusuna ulaşılrken, finansal stres ile iş-aile çatışması arasında da pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğu belirlenmiştir. Ayrıca, finansal kaygı düzeyinin iş-aile çatışması üzerindeki etkisinde finansal stresin aracılık rolüne sahip olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, finansal kaygının iş-aile çatışması üzerindeki etkisinin finansal stres aracılığıyla gerçekleştiği ve finansal kaygı düzeyinde meydana gelen artışın finansal stresi de artırarak iş-aile çatışmasını yükselttiği ortaya konulmuştur. Elde edilen bulgular doğrultusunda, yöneticilere çalışan kadınların finansal refah düzeylerini artıracak, finansal kaygı ve finansal streslerini azaltacak uygulamalar geliştirmeleri önerilmektedir. Bu kapsamda uygulanabilecek finansal eğitim, finansal danışmanlık ve ekonomik destek mekanizmalarının iş-aile çatışmasının azaltılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Kaygı, Finansal Stres, İş-Aile Çatışması, Aracılık Rolü.

THE MEDIATING ROLE OF FINANCIAL STRESS IN THE EFFECT OF FINANCIAL ANXIETY ON WORK FAMILY CONFLICT AMONG FEMALE EMPLOYEES

Merve ALPARSLAN

Erzincan Binali Yıldırım University

Graduate School of Social Sciences

Master Thesis, June 2026

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Salim Sercan SARI

ABSTRACT

Economic uncertainties experienced by women actively involved in the workforce can increase their levels of financial anxiety, leading to work-family conflict. Examining factors such as financial anxiety and financial stress is becoming increasingly important for the healthy social and economic well-being of women who assume diverse roles at various levels of society. The main objective of this study is to investigate the mediating effect of financial stress on the relationship between financial anxiety and work-family conflict. To test the developed model and hypotheses, women actively involved in the workforce in Erzincan province were selected as the study population. Data collected from 444 working women through questionnaires were analyzed using SPSS 27, AMOS 24, and SPSS PROCESS MACRO programs. The analysis revealed that the level of financial anxiety positively affects both work-family conflict and financial stress, and a positive relationship exists between financial stress and work-family conflict. Furthermore, it was determined that financial stress plays a mediating role in the effect of financial anxiety on work-family conflict. In conclusion, the study revealed that the impact of financial anxiety on work-family conflict occurs through financial stress, and that an increase in the level of financial anxiety also increases financial stress, thereby escalating work-family conflict. Based on these findings, it is recommended that managers develop practices to improve the financial well-being of female employees and reduce their financial anxiety and stress. Financial education, financial counseling, and economic support mechanisms that can be implemented within this scope are thought to contribute to reducing work-family conflict..

Keywords: Financial Anxiety, Financial Stress, Work- Family Conflict, Mediating Role.

İÇİNDEKİLER

KADIN ÇALIŞANLARDA FİNANSAL KAYGININ İŞ AİLE ÇATIŞMASINA ETKİSİNDE FİNANSAL STRESİN ARACILIK ROLÜ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
TABLolar LİSTESİ	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL KAYGI ve FİNANSAL STRES

1.1. Finansal Kaygı.....	3
1.1.1. Finansal Kaygının Tanımı.....	3
1.1.2. Finansal Kaygının Özellikleri.....	4
1.1.3. Finansal Kaygının Nedenleri	6
1.1.4. Finansal Kaygının Türleri.....	8
1.1.4.1. Akut Finansal Kaygı	10
1.1.4.2. Gelecek Odaklı Finansal Kaygı.....	10
1.1.5. Finansal Kaygının Belirtileri	10

1.1.6. Finansal Kaygının Bireysel Etkileri	12
1.1.6.1. Psikolojik ve Duygusal Belirtiler	14
1.1.6.2. Fizyolojik Belirtiler	14
1.1.7. Finansal Kaygının Çalışma Hayatına Etkileri	15
1.1.8. Finansal Kaygının Toplumsal Sonuçları.....	17
1.2. Finansal Stres.....	19
1.2.1. Finansal Stres Kavramı ve Tanımı.....	19
1.2.2. Finansal Stresin Tarihsel Gelişimi ve Literatürdeki Yeri.....	19
1.2.3. Finansal Stresin Nedenleri.....	20
1.2.3.1. Bireysel Faktörler	22
1.2.3.2. Makroekonomik Faktörler	22
1.2.3.3. Gelir Dağılımı ve Borçlanma Düzeyi	23
1.2.4. Finansal Stresin Ölçülmesi ve Göstergeleri.....	24
1.2.5. Finansal Stres ile Ekonomik Güven Arasındaki İlişki.....	25
1.2.6. Finansal Stresin Çalışma Hayatı Üzerindeki Etkileri	26
1.2.6.1. İş Performansı Üzerindeki Etkiler	27
1.2.6.2. İş Tatmini ve Motivasyon İlişkisi	27
1.2.6.3. İşe Devamsızlık ve İşten Ayrılma Eğilimi	28
1.2.6.4. İş-Yaşam Dengesi Üzerindeki Etkiler	29
1.2.6.5. Çalışan Verimliliği ve Finansal Baskı	30
1.2.6.6. Kurumsal Bağlılık ve Finansal Stres İlişkisi	30
1.2.7. Finansal Stresin Psikolojik ve Davranışsal Sonuçları	31
1.2.7.1. Finansal Stres ve Anksiyete İlişkisi	32
1.2.7.2. Depresyon ve Duygusal Tükenmişlik.....	32
1.2.7.3. Karar Alma Süreçlerine Etkisi	33

1.2.7.4. Tüketim Davranışlarında Değişim.....	34
1.2.7.5. Risk Alma Eğilimi ve Finansal Davranışlar	35
1.2.7.6. Aile İlişkileri ve Sosyal Yaşam Üzerindeki Etkiler	36

İKİNCİ BÖLÜM

İŞ-AİLE ÇATIŞMASI

2.1. İş-Aile Hayat Tatmini	37
2.1.1. İş-Aile Tatmini Kavramı.....	39
2.1.2. İş ve Aile Roller Arasındaki Denge	39
2.1.3. Yaşam Kalitesi ve İş-Aile Etkileşimi.....	41
2.2. Finansal Stres Düzeyi ve İş-Aile Çatışması	42
2.2.1. Finansal Baskının Aile Yaşamına Yansıması	45
2.2.2. Ekonomik Sorunların İş Performansına Etkisi	45
2.2.3. Finansal Stresin Rol Çatışmasına Etkisi.....	47
2.3. İş-Aile ve Aile-İş Çatışması Kavramı.....	48
2.3.1. Aile-İş Çatışmasının Tanımı	51
2.3.2. Çatışma Türleri (Zaman, Gerilim ve Davranış Temelli Çatışma)	53
2.3.2.1. Zaman Temelli Çatışma.....	53
2.3.2.2. Gerilim Temelli Çatışma.....	54
2.3.2.3. Davranış Temelli Çatışma.....	54
2.3.3. Çatışmanın Bireysel ve Örgütsel Sonuçları.....	54
2.4. Kadın Çalışanlarda Finansal Kaygının İş Aile Çatışmasına Etkisinde Finansal Stresin Aracılık Rolü Üzerine Yapılmış Çalışmalar	55
2.4.1. Finansal Kaygı ile İş- Aile Çatışması Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapılan Çalışmalar.....	55
2.4.2. Finansal Kaygı ile Finansal Stres Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapılan Çalışmalar.....	57

2.4.3. İş-Aile Çatışması ile Finansal Stres Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapılan Çalışmalar.....	60
---	----

2.4.4. Finansal Kaygı, Finansal Stres ve İş Aile Çatışması Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapılan Çalışmalar.....	61
--	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADIN ÇALIŞANLARDA FİNANSAL KAYGININ İŞ AİLE ÇATIŞMASINA ETKİSİNDE FİNANSAL STRESİN ARACILIK ROLÜ

3.1. Çalışmanın Metodolojisi.....	63
3.1.1. Çalışmanın Kapsamı ve Amacı.....	63
3.1.2. Çalışmanın Önemi	63
3.1.3. Çalışmanın Hipotezleri ve Modeli.....	64
3.1.4. Çalışmanın Yöntemi	65
3.1.4.1. Evren ve Örneklem.....	65
3.1.4.2. Çalışmanın Veri Toplama Araçları ve Değişkenleri	66
3.1.5. Çalışmanın Sınırlılıkları	67
3.1.6. Normallik Testi	67
3.1.7. Çalışma Verilerinin Analizi	68
3.1.7.1. Finansal Kaygı Ölçeği	68
3.1.7.2. İş-Aile Çatışması Ölçeği.....	70
3.1.7.3. Finansal Stres Ölçeği.....	72
3.2. Bulgular	75
3.2.1. Betimleyici İstatistikler.....	75
3.2.2. Çalışma Örnekleminin Demografik Yapısı.....	76
3.2.3. Çalışmanın T-Testi ve ANOVA Analizlerine Ait Bulgular	77
3.2.4. Değişkenler Arası İlişkiler	83

3.2.5. Yapısal Eşitlik Modelinin Analizi ve Örtük Değişkenler Arasındaki İlişkinin Ortaya Konması.....	84
SONUÇ VE ÖNERİLER	90
KAYNAKÇA	95
EKLER	101
ÖZ GEÇMİŞ	104

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AMOS	: Analysis of Moment Structures
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3. 1: Ölçeklere İlişkin Puanların Normallik Testi Sonuçları.....	67
Tablo 3. 2: Finansal Kaygı Ölçeğine Ait Güvenilirlik Analizi Sonuçları	69
Tablo 3. 3: Finansal Kaygı Ölçeğinin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	69
Tablo 3. 4: Finansal Kaygı Ölçeğine Ait Uyum İyiliği Değerleri.....	70
Tablo 3. 5: İş-Aile Çatışması Ölçeğine Ait Güvenirlilik Analizi Sonuçları.....	71
Tablo 3. 6: İş-Aile Çatışması Ölçeğinin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	71
Tablo 3. 7: İş-Aile Çatışması Ölçeğine Ait Uyum İyiliği Değerleri	72
Tablo 3. 8: Finansal Stres Ölçeğine Ait Güvenirlilik Analizi Sonuçları.....	73
Tablo 3. 9: Finansal Stres Ölçeğinin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	73
Tablo 3. 10: Finansal Stres Ölçeğine Ait Uyum İyiliği Değerleri	74
Tablo 3. 11: Yapısal Eşitlik Modeli Uyum Kriterleri.....	74
Tablo 3. 12: Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri	75
Tablo 3. 13: Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Bulgular.....	76
Tablo 3. 14: Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Değişkenlerdeki Farklılaşmanın Analizi	77
Tablo 3. 15: Katılımcıların Çalışılan Sektöre Göre Değişkenlerdeki Farklılaşmanın Analizi	78
Tablo 3. 16: Katılımcıların Yaşlarına Göre Değişkenlerdeki Farklılaşmanın Analizi	79
Tablo 3. 17: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Değişkenlerdeki Farklılaşmanın Analizi	80
Tablo 3. 18: Katılımcıların Çalışma Sürelerine Göre Değişkenlerdeki Farklılaşmanın Analizi	81
Tablo 3. 19: Katılımcıların Aylık Ücretlerine Göre Değişkenlerdeki Farklılaşmanın Analizi	82
Tablo 3. 20: Değişkenlerin Ortalama, Standart Sapma ve Korelasyon Değerleri	83

Tablo 3. 21: Çalışma Modelinin Uyum İyiliği Değerleri.....	86
Tablo 3. 22: Hipotezlerin Analiz Sonuçları	86
Tablo 3. 23: Aracı Değişkenin Anlamlılık Düzeyi	89

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3. 1: Çalışma Modeli.....	65
Şekil 3. 2: Çalışma Modelinin Standardize Edilmiş Kestirim Sonuçlarının Yapısal Model Üzerinde Gösterilmesi	85

GİRİŞ

İş ve aile, modern toplumda bireyin yaşamını şekillendiren en temel iki alan olarak kabul edilmektedir (Özdevecioğlu ve Doruk, 2015: 71). Sanayileşme ve teknolojik gelişmelerle birlikte kadınların iş gücüne katılımının artması, toplumsal yapıda köklü değişimlere yol açmış; ancak kadınlardan beklenen geleneksel roller (çocuk bakımı, ev yönetimi) ile modern iş yaşamının gerekleri arasında bir denge kurulması zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir (Arslan, 2012: 99-100). Bu iki alan arasındaki sınırların belirsizleşmesi, bir role ilişkin taleplerin diğer rolün gereklerinin yerine getirilmesini zorlaştırdığı iş-aile çatışması olgusunu tetiklemektedir (Turunç ve Çelik, 2010: 212; Özmete ve Eker, 2012: 5-6).

Günümüzdeki ekonomik belirsizlikler, özellikle Covid-19 pandemisiyle artan enflasyon ve finansal krizler, çalışanların psikolojik refahını doğrudan etkileyen yeni stres faktörlerini gündeme getirmiştir (Ahamed ve Limbu, 2024: 1666; Aksu ve Orak, 2022: 126). Bu faktörlerin başında, bireyin mali durumuna ilişkin hissettiği öznel gerginlik ve endişe verici düşünceler olarak tanımlanan finansal kaygı gelmektedir (Gignac vd., 2023: 1; Basyouni ve El Keshky, 2021: 4). Finansal kaygı, yalnızca düşük gelir düzeyine sahip bireylerle sınırlı kalmamakta; ekonomik geleceğe ilişkin belirsizlik duyan tüm çalışan gruplarında zihinsel kapasiteyi meşgul eden bilişsel bir yük olarak ortaya çıkmaktadır (Özkılıççı, 2025: 408; Sinha vd., 2025: 3).

Finans literatüründe, finansal kaygının bireyin iş ve özel yaşamı arasındaki dengeyi bozabileceğine işaret edilmektedir (Sinha vd., 2025: 3). Bireyin mali yükümlülüklerini yerine getiremediğine ilişkin algısını ifade eden finansal stres, bu süreçte aracı bir mekanizma olarak işlev görebilmektedir (Baş vd., 2024: 150-151; Friedline vd., 2021: 43). Finansal stres, bireyin yaşam standardını ve kişilerarası ilişkilerini etkileyen kronik bir stres faktörü olup, iş yerinde yaşanan gerginliğin aile ortamına taşınmasına (yayılma etkisi) neden olmaktadır (Özkılıççı, 2025: 163; Özdevecioğlu ve Doruk, 2015: 73; Bhowmik vd., 2022: 2293). Özellikle banka çalışanları gibi yüksek düzeyde sorumluluk gerektiren meslek gruplarında finansal stresin iş-aile çatışmasını artırdığı ve yaşam doyumunu azalttığı belirlenmiştir (Baş vd., 2024: 160).

Kadın çalışanlar açısından söz konusu durum daha karmaşık bir görünüm arz etmektedir. Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda kadınlar, iş yaşamında erkeklerle benzer düzeyde emek harcamalarına rağmen ev içi işlerin ve sorumlulukların önemli bir bölümünü üstlenmeye devam etmektedir (Özmete ve Eker, 2012: 18). Evlilik ve çocuk sahibi olma gibi faktörlere bağlı olarak kadınlar, iş-aile çatışmasını daha yoğun deneyimleyebilmekte; finansal zorluklar ise bu çatışmanın şiddetini artırarak kadın çalışanların

hem iş doyumunu hem de kariyer bağlılığını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Arslan, 2012: 100, 112). Kadınların ailevi sorumlulukları nedeniyle işlerine odaklanmakta güçlük yaşamaları (aile-iş çatışması) veya iş yaşamında karşılaştıkları stresin aile yaşamındaki huzuru olumsuz etkilemesi (iş-aile çatışması), finansal kaygı ve finansal stresin birlikte etkisiyle daha yıkıcı sonuçlar doğurabilmektedir (Arslan, 2012: 101, 103).

Finansal kaygının kadın çalışanların iş ve aile yaşamları üzerindeki etkilerinin daha kapsamlı biçimde anlaşılabilmesi için, bu ilişkide rol oynayan mekanizmaların ortaya çıkarılması önem arz etmektedir. Bu çalışma, kadın çalışanlarda finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkiyi ve söz konusu ilişkide finansal stresin aracılık rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Literatürde, finansal stresin iş-aile çatışması üzerindeki doğrudan etkilerini inceleyen çalışmalar bulunmakla birlikte, finansal kaygının öncül bir değişken olarak ele alındığı ve finansal stresin bu süreçteki tam veya kısmi aracılık etkisinin kadın çalışanlar özelinde incelendiği çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir (Turgut, 2011: 159; Baş vd., 2024: 151, 153).

Çalışmanın temel motivasyonu, kadın çalışanların karşı karşıya kaldıkları finansal kaygı ve finansal stresin iş-aile çatışması üzerindeki etkilerini ortaya koyarak, finansal refahın çalışanların iş ve aile yaşamlarındaki rolünü daha iyi anlamaktır. Bu kapsamda ulaşılabilecek bulguların, işletmelerin çalışanların finansal refahını desteklemeye yönelik politika ve uygulamalar geliştirmelerine, finansal okuryazarlık düzeylerinin artırılmasına ve finansal stres kaynaklarının azaltılmasına katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca, çalışma sonuçlarının finans disiplininde finansal davranış, finansal refah ve finansal kaygı literatürüne teorik ve uygulamalı katkılar sunacağı değerlendirilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL KAYGI ve FİNANSAL STRES

Bu bölümde ilk olarak finansal kaygının tanımı, özellikleri, nedeni, türleri, belirtileri, bireyler üzerindeki psikolojik ve fizyolojik belirtileri, çalışma hayatına olan etkileri ve toplumu etkileyecek sonuçlara yer verilmiştir.

Ardından finansal stres kavramının tanımı, literatürdeki yeri, nedenleri, ölçüm ve göstergeleri, finansal stres ile ekonomik güven arasındaki ilişki, çalışma hayatındaki etkileri ve sonuçlarına değinilmiştir.

1.1. Finansal Kaygı

Finansal kaygı, bireylerin mevcut ya da gelecekteki olası mali durumlarına yönelik hissettikleri kronik endişe, huzursuzluk ve psikolojik stres durumu olarak tanımlanmaktadır (Özkılıççı ve Onay Kılıç, 2025: 345).

1.1.1. Finansal Kaygının Tanımı

Finansal kaygı, yalnızca nesnel olarak maddi kaynakların yetersiz olmasını değil, aynı zamanda mevcut bütçeyi yönetememe endişesini ve ekonomik belirsizliklerin birey üzerinde yarattığı öznel tehdit algısını da kapsamaktadır. Finansal kaygının, genel depresyon veya günlük anksiyete türlerinden bağımsız, doğrudan ekonomik güvensizliğe bağlı gelişen bir psikolojik tepki olduğu savunulmaktadır. Bu bağlamda kaygı, bireyin bütçeleme yapma ve birikim oluşturma becerilerini sekteye uğratarak hayat doyumunu doğrudan aşağı çeken bir olgudur (Yıldırım Kutbay ve Bağcı, 2020: 117).

Finansal kaygının birey üzerindeki etkileri yalnızca ekonomik alanla sınırlı değildir. Uzun süre devam eden maddi baskılar bireyin psikolojik sağlığını da olumsuz etkileyebilmektedir. Yapılan çalışmalar, finansal kaygının depresyon, anksiyete, uyku problemleri ve tükenmişlik gibi psikolojik sorunlarla ilişkili olduğunu göstermektedir. Özellikle sürekli borç düşüncesiyle yaşamak, bireyin zihinsel olarak tetikte olmasına neden

olabilmektedir. Bu durum kişinin günlük yaşamdan aldığı tatmini azaltmakta ve sosyal ilişkilerini de olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Sinclair ve Cheung, 2016: 181).

Finansal kaygının çalışma hayatı üzerindeki etkileri de oldukça önemlidir. Maddi sorunlar yaşayan bireylerin iş performanslarında düşüş görülebilmektedir. Çalışan kişinin zihninin sürekli ekonomik problemlerle meşgul olması, işe odaklanmasını zorlaştırabilmektedir. Dikkat eksikliği, motivasyon kaybı ve karar verme süreçlerinde yavaşlama gibi durumlar iş verimliliğini azaltabilmektedir. Ayrıca ekonomik baskı altında olan çalışanların iş tatmini ve örgütsel bağlılık düzeylerinde de düşüş yaşanabilmektedir (Kim ve Garman, 2003: 31).

Günümüzde teknolojinin gelişmesi ve tüketim alışkanlıklarının değişmesi, finansal kaygıyı artıran önemli faktörler arasında yer almaktadır. Özellikle sosyal medya kullanımının yaygınlaşması, bireylerin sürekli olarak başkalarının yaşam standartlarını görmesine neden olmakta ve bu durum sosyal karşılaştırma eğilimini artırabilmektedir. Sosyal karşılaştırma sonucunda bireyler kendi ekonomik durumlarını daha olumsuz değerlendirebilmekte ve bu durum finansal memnuniyetin azalmasına yol açabilmektedir (Torun ve İnan, 2023: 690).

Finansal kaygıyla başa çıkabilmek için bireylerin öncelikle gelir ve gider dengesini doğru şekilde yönetebilmesi önem taşımaktadır. Bütçe planlaması yapmak, gereksiz harcamaları azaltmak ve tasarruf alışkanlığı kazanmak ekonomik kontrol hissini artırabilmektedir. Bunun yanında finansal okuryazarlığın geliştirilmesi de bireylerin ekonomik kararlarını daha bilinçli şekilde almasına yardımcı olmaktadır. Sosyal destek mekanizmaları ve psikolojik dayanıklılık da finansal kaygının etkilerini azaltan önemli unsurlar arasında yer almaktadır (Sinclair ve Cheung, 2016: 183).

1.1.2. Finansal Kaygının Özellikleri

Finansal kaygının en belirgin özelliklerinden biri süreklilik göstermesidir. Birey yalnızca maddi bir sorun yaşadığı dönemde değil, gelecekte ekonomik problem yaşama ihtimalini düşündüğünde de kaygı hissedebilmektedir. Özellikle gelir güvencesinin zayıf olduğu durumlarda birey sürekli olarak geleceğini düşünmekte ve ekonomik açıdan kendisini risk altında hissedebilmektedir. Bu durum bireyin zihinsel olarak bir tehdit algısı içerisinde yaşamasına neden olmaktadır. Finansal kaygının uzun süre devam etmesi bireyin psikolojik dayanıklılığını zayıflatabilmekte ve yaşam kalitesini düşürebilmektedir (Lazarus ve Folkman, 1984: 61).

Finansal kaygının bir diğ er önemli özelliği belirsizlik duygusuyla ilişkili olmasıdır. Ekonomik şartların değişken olması, işsizlik korkusu, borç yükü ve enflasyon gibi unsurlar bireyin geleceğe dair net bir güven duygusu geliştirmesini zorlaştırmaktadır. Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde bireylerin finansal kaygı düzeylerinin arttığı görülmektedir.       insanlar gelirlerinin yetersiz kalabileceğini, işlerini kaybedebileceklerini veya temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanabileceklerini düşünmektedirler. Bu belirsizlik hissi bireyin günlük yaşamındaki kararlarını da etkileyebilmektedir (Sweet vd., 2013: 94).

Finansal kaygının psikolojik yönü de oldukça güçlüdür. Sürekli ekonomik sorunları düşünmek bireyde stres, anksiyete ve tükenmişlik gibi psikolojik problemlerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Maddi sorunların uzun süre devam etmesi bireyin kendisini çaresiz hissetmesine yol açabilmektedir. Yapılan  alışmalar finansal kaygının depresyon ve uyku problemleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Özellikle borç baskısı altında yaşayan bireylerde zihinsel yorgunluk ve mutsuzluk daha yoğun şekilde görülebilmektedir (Sinclair ve Cheung, 2016: 185).

Finansal kaygının davranışsal özellikleri de bulunmaktadır. Maddi baskı altında yaşayan bireyler harcama davranışlarını değiştirebilmektedir. Bazı bireyler daha fazla tasarruf yapma eğilimi gösterirken, bazıları stresle başa çıkabilmek amacıyla plansız harcamalara yönelebilmektedirler. Özellikle duygusal baskı altında yapılan tüketim davranışları bireyin ekonomik durumunu daha da zorlaştırabilmektedir. Bunun yanında finansal kaygı yaşayan bireylerde riskli yatırım kararları alma eğiliminin arttığı da görülebilmektedir. Kısa sürede ekonomik rahatlama sağlama düşüncesiyle hareket eden kişiler zaman zaman daha büyük maddi kayıplarla karşılaşabilmektedir (Lusardi ve Mitchell, 2011: 7).

Finansal kaygının sosyal yaşam üzerinde de önemli etkileri bulunmaktadır. Maddi sıkıntılar yaşayan bireyler zamanla sosyal çevrelerinden uzaklaşabilmektedirler. Özellikle ekonomik yetersizlik nedeniyle sosyal etkinliklere katılamamak bireyin yalnızlık hissini artırabilmektedir. İnsanlar ekonomik durumlarını başkalarıyla paylaşmaktan  ekinebilmekte ve bu nedenle i e kapanabilmektedirler. Sosyal destek eksikliği ise finansal kaygının daha yoğun hissedilmesine neden olabilmektedir (Lusardi ve Mitchell, 2011: 10).

Finansal kaygının önemli özelliklerinden biri de bireylerin iş yaşamını etkilemesidir. Ekonomik baskı altında olan çalışanların iş performansında düşüş görülebilmektedir. Sürekli maddi problemleri düşünen bireyler iş süreçlerine tam olarak odaklanamamakta ve motivasyon kaybı yaşayabilmektedirler. Bu durum dikkat eksikliği, hata yapma riskinin artması ve verimliliğin düşmesi gibi sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Ayrıca finansal kaygı yaşayan

Çalışanların iş tatmini ve örgütsel bağılılık düzeylerinin de daha düşük olduğu görölmektedir (Kim ve Garman, 2003: 33).

Finansal kaygı, bireyin yalnızca ekonomik durumunu değil aynı zamanda aile yaşamını da doğrudan etkileyen önemli bir değişkendir. Maddi yetersizlikler aile içi iletişimi zorlaştırabilmekte, eşler arasında anlaşmazlık ve tartışma riskini artırabilmektedir. Özellikle gelir düzeyi düşük ve ekonomik belirsizlik yaşayan ailelerde stres düzeyinin yükseldiği ve bunun aile içi ilişkilerde gerginliğe yol açtığı ifade edilmektedir (Çarıkçı ve Çelikkol, 2009: 162).

Finansal kaygının kişisel farklılıklara göre değişiklik göstermesi de önemli özelliklerinden biridir. Aynı ekonomik koşullarda bulunan bireylerin kaygı düzeyleri birbirinden farklı olabilmektedir. Bu durum bireyin kişilik yapısı, finansal bilgi düzeyi, stresle başa çıkma becerisi ve sosyal destek kaynaklarıyla ilişkilendirilmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek bireylerin ekonomik problemleri daha kontrollü yönetebildiği görölmektedir. Buna karşılık ekonomik planlama becerisi düşük olan bireylerde finansal kaygı daha yoğun yaşanabilmektedir (Lusardi ve Mitchell, 2011:15).

Finansal kaygı, bireyin yalnızca bugünkü ekonomik durumunu değil, geleceğe ilişkin beklentilerini de şekillendirmektedir. İnsanlar ekonomik açıdan kendilerini güvende hissettiklerinde yaşamdan daha fazla doyum alabilmekte ve psikolojik olarak daha dengeli olabilmektedirler. Ancak sürekli maddi baskı altında yaşamak bireyin hem ruh sağlığını hem de sosyal ilişkilerini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu nedenle finansal kaygının azaltılabilmesi için bireylerin ekonomik güven duygusunun desteklenmesi, finansal okuryazarlık düzeylerinin artırılması ve sağlıklı bütçe yönetimi becerilerinin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır (Kim ve Garman, 2003: 69).

1.1.3. Finansal Kaygının Nedenleri

Finansal kaygının en önemli nedenlerinden biri gelir yetersizliğidir. Bireyin elde ettiği gelirin temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanması ekonomik baskıyı artırmaktadır. Özellikle kira, gıda, eğitim ve sağlık gibi zorunlu giderlerin sürekli yükselmesi bireylerin maddi açıdan daha fazla zorlanmasına yol açmaktadır. Gelirin giderleri karşılayamaması kişide sürekli bir eksiklik hissi oluşturmakta ve geleceğe yönelik ekonomik kaygıları artırmaktadır. İnsanlar yalnızca bugünkü ihtiyaçlarını değil, ilerleyen dönemlerde yaşayabilecekleri maddi sorunları da düşünmeye başladığında finansal kaygı daha yoğun hale gelebilmektedir (Stock ve Watson, 2002: 159)

İşsizlik korkusu ve iş güvencesinin zayıf olması da finansal kaygıyı artıran temel etkenler arasında yer almaktadır. İnsanlar sahip oldukları işi kaybetme ihtimalini düşündüklerinde ekonomik geleceklerine ilişkin endişe yaşamaktadırlar. Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde işten çıkarılma korkusu daha fazla hissedilmektedir. İş güvencesinin düşük olduğu çalışma ortamlarında bireyler kendilerini sürekli risk altında görmekte ve bu durum psikolojik baskıya yol açmaktadır. Çalışan bireyler yalnızca mevcut gelirlerini değil, gelecekte gelir elde edip edemeyeceklerini de düşünmektedirler. Bu belirsizlik duygusu finansal kaygının temel kaynaklarından biri haline gelmektedir (Lusardi ve Mitchell, 2011: 17).

Ekonomik belirsizlikler ve makroekonomik sorunlar da finansal kaygının oluşmasında etkili olmaktadır. Yüksek enflasyon, döviz kuru dalgalanmaları ve ekonomik krizler bireylerin satın alma gücünü azaltmaktadır. Özellikle enflasyon nedeniyle temel ihtiyaçların sürekli pahalılaşması bireylerin ekonomik güven duygusunu zayıflatmaktadır. Bireyler gelecekte ekonomik şartların daha kötü olabileceğini düşündüklerinde tasarruf yapma eğilimi gösterebilmekte ve sürekli bir kaygı hali yaşayabilmektedirler. Ekonomik sistemde yaşanan belirsizlikler bireyin yalnızca bugünkü yaşamını değil, geleceğe ilişkin planlarını da etkileyebilmektedir (Stock ve Watson, 2002: 162)

Finansal okuryazarlık eksikliği de finansal kaygının nedenleri arasında gösterilmektedir. Bireylerin bütçe yönetimi, tasarruf yapma ve borç kontrolü konularında yeterli bilgiye sahip olmaması ekonomik sorunların daha fazla büyümesine yol açabilmektedir. Finansal bilgi düzeyi düşük olan bireyler harcamalarını planlamakta zorlanabilmekte ve yanlış ekonomik kararlar alabilmektedirler. Bu durum zamanla maddi sıkıntıların artmasına neden olmaktadır. Finansal okuryazarlığı yüksek bireylerin ise ekonomik problemler karşısında daha bilinçli hareket ettikleri görülmektedir (Lusardi ve Mitchell, 2011: 20).

Toplumsal baskılar ve tüketim kültürü de finansal kaygıyı artıran nedenler arasında yer almaktadır. Günümüzde sosyal medya ve reklamlar insanların daha fazla tüketim yapmasına neden olabilmektedir. İnsanlar çevresindeki bireylerle kendilerini kıyasladıklarında ekonomik açıdan yetersiz olduklarını düşünebilmektedir. Daha iyi yaşam koşullarına sahip olma isteği bireyleri gelirlerinin üzerinde harcamalar yapmaya yönlendirebilmektedir. Bu durum zamanla borç yükünü artırmakta ve finansal kaygıyı daha yoğun hale getirmektedir (Lusardi ve Mitchell, 2011: 22).

Ailevi sorumluluklar da finansal kaygının oluşumunda etkili olabilmektedir. Özellikle çocuk sahibi bireylerde eğitim, sağlık ve gelecek planları gibi nedenlerle ekonomik baskı daha fazla hissedilebilmektedir. Ailenin temel ihtiyaçlarını karşılayamama korkusu bireyin

psikolojik olarak kendisini yetersiz hissetmesine neden olabilmektedir. Ayrıca aile içinde yaşanan ekonomik problemler eşler arasında iletişim sorunlarına ve kaygının artmasına yol açabilmektedir (Sweet vd., 2013: 99).

Finansal kaygının nedenleri bireyin yaşam koşullarına göre farklılık gösterebilmektedir. Bazı bireylerde düşük gelir temel sorun olurken, bazı bireylerde ekonomik belirsizlik ya da borç baskısı daha belirleyici olabilmektedir. Bunun yanında sosyal destek eksikliği, plansız harcama alışkanlıkları ve geleceğe yönelik güvensizlik hissi de finansal kaygının artmasına neden olabilmektedir (Stock ve Watson, 2002: 165).

Finansal kaygının azaltılabilmesi için bireylerin ekonomik farkındalıklarının artırılması önem taşımaktadır. Bütçe planlaması yapmak, gereksiz harcamaları azaltmak ve tasarruf alışkanlığı kazanmak bireyin ekonomik kontrol hissini güçlendirebilmektedir. Aynı zamanda finansal okuryazarlığın geliştirilmesi bireylerin daha bilinçli ekonomik kararlar almasına yardımcı olabilmektedir. Ekonomik güven ortamının sağlanması ve bireylerin gelecek konusunda daha güvende hissetmesi finansal kaygının azalmasına katkı sağlayabilmektedir (Lusardi ve Mitchell, 2011: 25).

1.1.4. Finansal Kaygının Türleri

Finansal kaygının en yaygın türlerinden biri gelir yetersizliğine bağlı gelişen kaygıdır. Bireyin elde ettiği gelirin temel ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalması ekonomik baskıyı artırmaktadır. Özellikle kira, gıda, sağlık ve eğitim gibi zorunlu giderlerin artması bireylerin kendilerini maddi açıdan daha fazla baskı altında hissetmesine neden olmaktadır. Gelirin giderleri karşılayamaması bireyde sürekli bir eksiklik hissi oluşturmakta ve yaşam standardını sürdürmemeye korkusunu ortaya çıkarmaktadır. Bu kaygı türü daha çok düşük gelir grubundaki bireylerde yoğun şekilde görülmektedir (Stock ve Watson, 2002: 168).

Bir diğer finansal kaygı türü borç kaynaklı kaygıdır. Günümüzde kredi kartları, tüketici kredileri ve uzun vadeli borçlanmalar bireylerin ekonomik yaşamında önemli yer tutmaktadır. Ancak kontrolsüz borçlanma zamanla bireyin ekonomik özgürlüğünü sınırlandırabilmektedir. Borçların düzenli şekilde ödenememesi ya da sürekli artması bireyde yoğun stres oluşturmaktadır. Özellikle yüksek faiz oranları ve ödeme güçlüğü yaşayan bireylerde borç baskısına bağlı kaygı daha yoğun hissedilmektedir. Yapılan çalışmalar yüksek borç düzeyinin bireyin psikolojik sağlığı üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğunu göstermektedir (Sweet vd., 2013: 71).

İş güvencesine ilişkin kaygılar da finansal kaygının önemli türlerinden biridir. Çalışan bireyler işlerini kaybetme ihtimali karşısında ekonomik geleceklerine ilişkin endişe yaşayabilmektedir. Ekonomik kriz dönemlerinde işsizlik korkusu daha yoğun hissedilmektedir. İş güvencesinin düşük olduğu sektörlerde çalışan bireyler gelecekte gelir elde edememe düşüncesiyle sürekli kaygı yaşayabilmektedirler. Bu durum bireyin hem psikolojik sağlığını hem de iş performansını olumsuz etkileyebilmektedir. İşini kaybetme korkusu yaşayan bireylerde stres düzeyinin arttığı ve yaşam doyumunun azaldığı görülmektedir (Sinclair ve Cheung, 2016: 187).

Tüketim odaklı finansal kaygı da günümüzde giderek yaygınlaşan kaygı türlerinden biri haline gelmiştir. Sosyal medya ve tüketim kültürünün etkisiyle bireyler sürekli daha iyi yaşam koşullarına sahip olma isteği duymaktadırlar. İnsanlar çevresindeki bireylerle kendilerini kıyasladığında ekonomik açıdan yetersiz olduklarını düşünebilmektedirler. Bu durum bireylerin gelirlerinin üzerinde harcama yapmasına ve zamanla maddi baskı yaşamalarına neden olabilmektedir. Özellikle toplumsal statü kaygısıyla yapılan tüketim davranışları finansal kaygıyı artırabilmektedir (Stock ve Watson, 2002: 170).

Finansal kaygının psikolojik temelli türleri de bulunmaktadır. Bazı bireyler ekonomik durumları kötü olmasa bile sürekli maddi sorun yaşayacaklarını düşünmektedirler. Bu durum daha çok kişinin kişilik yapısı, geçmiş yaşantıları ve stresle başa çıkma becerisiyle ilişkilendirilmektedir. Özellikle çocukluk döneminde ekonomik zorluk yaşamış bireylerde para kaybetme korkusu daha yoğun hissedilebilmektedir. Bu kişiler ekonomik olarak güvende olsalar bile geleceğe dair sürekli bir belirsizlik hissi yaşayabilmektedirler. Aile kaynaklı finansal kaygılar da bireyler üzerinde önemli etkiler oluşturabilmektedir. Özellikle aile geçimini sağlama sorumluluğu taşıyan bireylerde ekonomik baskı daha yoğun hissedilmektedir. Çocukların eğitim giderleri, sağlık harcamaları ve aile ihtiyaçlarını karşılayabilme zorunluluğu bireyin sürekli ekonomik sorumluluk hissetmesine neden olabilmektedir. Aile içinde yaşanan maddi sorunlar zamanla iletişim problemlerine ve psikolojik baskıya yol açabilmektedir (Fitch vd., 2011: 154).

Makroekonomik gelişmelere bağlı finansal kaygılar da önemli bir kaygı türü olarak değerlendirilmektedir. Enflasyonun yükselmesi, ekonomik krizler, döviz kuru dalgalanmaları ve işsizlik oranlarının artması bireylerin ekonomik güven duygusunu zayıflatmaktadır. İnsanlar ülke ekonomisindeki olumsuz gelişmelerin kendi yaşamlarını etkileyeceğini düşündüklerinde finansal kaygı düzeyleri artabilmektedir. Özellikle ekonomik belirsizlik dönemlerinde

bireylerin harcama davranışlarının değiştiği ve daha fazla tasarruf yapma eğilimi gösterdiği görülmektedir (Stock ve Watson, 2002:200).

Finansal kaygının azaltılabilmesi için bireylerin ekonomik planlama yapabilmesi, bütçe yönetimi konusunda bilinçlenmesi ve finansal okuryazarlık düzeylerinin artırılması gerekmektedir. Bunun yanında ekonomik güven ortamının sağlanması ve bireylerin gelecek konusunda daha güvende hissetmesi finansal kaygının hafiflemesine katkı sağlayabilmektedir (Andrews vd., 2003: 417).

1.1.4.1. Akut Finansal Kaygı

Ekonomik sistemde aniden baş gösteren dengesizlikler, beklenmedik krizler ve makro düzeydeki piyasa şokları, çalışanların zihinsel dinamikleri üzerinde akut birer finansal tehdit unsuru haline gelebilmektedir. Bireylerin mevcut maddi kaynaklarını ani gelişen dalgalanmalar karşısında yönetememesi, sarsıcı bir bütçe kaygısını ve eş zamanlı olarak psikolojik gerilimi beraberinde getirmektedir. Türkiye örneğinde yapılan güncel bilimsel çalışmalar da parasal kısıtlar ile öngörülemeyen mali zorlukların bireysel iyi oluşu doğrudan zedelediğini, akut stres seviyesini yükselterek mesleki ve kişisel tükenmişliği derinleştirdiğini ortaya koymaktadır (Özkılıççı ve Onay Kılıç, 2025: 342).

1.1.4.2. Gelecek Odaklı Finansal Kaygı

Günümüzde genç yetişkinler ve üniversite öğrencileri arasında yaygın bir sorun teşkil eden finansal kaygı, bireylerin genel refah düzeyini ve geleceğe yönelik stratejik kararlarını derinden etkilemektedir. Maddi güvence eksikliği, bireylerin yaptıkları işi anlamlı bulma eğilimini zayıflatmakta ve zihinsel sağlık süreçlerini olumsuz yönde etkileyen temel bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Üniversite öğrencileri özelinde bu ekonomik stres, sadece mevcut yaşam standartlarını değil, aynı zamanda uzun vadeli beklentileri de şekillendirmekte; finansal kaygının, algılanan ekonomik eşitsizlik aracılığıyla gençlerin gelecek kaygısını ve yurt dışına göç etme niyetlerini kuvvetlendirdiği görülmektedir (Durmuş, 2025: 362).

1.1.5. Finansal Kaygının Belirtileri

Finansal kaygının en yaygın belirtilerinden biri sürekli endişe halidir. Birey, gelirinin yeterli olup olmayacağı, borçlarını ödeyip ödeyemeyeceği veya gelecekte ekonomik olarak zor durumda kalıp kalmayacağı konusunda yoğun düşünceler yaşayabilmektedir. Özellikle ekonomik belirsizlik dönemlerinde insanlar maddi durumlarını daha fazla sorgulamakta ve geleceğe yönelik kaygıları artabilmektedir. Bu durum bireyin zihinsel olarak sürekli bir baskı

hissetmesine neden olmaktadır. Yapılan alışmalar, finansal kaygının bireylerde kronik stres düzeyini artırdığını göstermektedir (Sinclair ve Cheung, 2016: 190).

Uyku problemleri de finansal kaygının önemli belirtileri arasında yer almaktadır. Maddi sorunları sürekli düşünen bireyler gece uykuya dalmakta zorlanabilmekte ya da sık sık uyanabilmektedir. Özellikle borç baskısı yaşayan kişilerde zihinsel yorgunluk ve uyku düzensizliği daha sık görülmektedir. Uyku kalitesinin bozulması bireyin günlük yaşamını da olumsuz etkilemekte ve fiziksel yorgunluğu artırmaktadır. Uzun süre devam eden uyku problemleri kişinin psikolojik dayanıklılığını azaltabilmektedir (Sinclair ve Cheung, 2016: 282).

Finansal kaygı yaşayan bireylerde dikkat dağınıklılığı ve odaklanma sorunları da sık görülmektedir. İnsan zihni sürekli maddi problemlerle meşgul olduğunda iş hayatına, eğitime veya günlük sorumluluklara yeterince odaklanmak zorlaşabilmektedir. Özellikle yoğun ekonomik baskı altında bulunan bireylerde unutkanlık, karar vermede zorlanma ve düşünceleri toparlayamama gibi bilişsel problemler ortaya çıkabilmektedir (Mani vd., 2013: 977).

Fiziksel belirtiler de finansal kaygının önemli yansımaları arasında bulunmaktadır. Uzun süreli stres yaşayan bireylerde baş ağrısı, mide problemleri, kas gerginliği ve yorgunluk gibi fiziksel şikyetler görülebilmektedir. Bazı bireylerde iştah kaybı ortaya çıkarken bazı bireylerde ise aşırı yeme davranışı gelişebilmektedir. Finansal kaygının fiziksel sağlık üzerindeki etkileri zamanla daha ciddi sağlık sorunlarına da neden olabilmektedir. Özellikle kronik stresin bağışıklık sistemi üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğu bilinmektedir (Andrews vd., 2003: 419).

Finansal kaygının bir diğer önemli belirtisi sosyal geri çekilmedir. Maddi sorun yaşayan bireyler zamanla sosyal ortamlardan uzaklaşabilmekte ve insanlarla iletişim kurmaktan kaçınabilmektedir. Özellikle ekonomik yetersizlik nedeniyle sosyal etkinliklere katılamamak bireyde eksiklik hissi yaratabilmektedir. Bu durum kişinin yalnızlaşmasına ve psikolojik olarak daha fazla baskı hissetmesine yol açabilmektedir. Sosyal destekten uzaklaşan bireylerin kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir (Fitch vd., 2011: 160)

Sinirlilik ve tahammülsüzlük de finansal kaygının yaygın belirtileri arasında yer almaktadır. Sürekli ekonomik baskı altında hisseden bireyler günlük olaylara karşı daha gergin ve sabırsız davranabilmektedirler. Özellikle aile içi ilişkilerde küçük problemler daha büyük tartışmalara dönüşebilmektedir. Maddi sorunlar nedeniyle bireyin psikolojik olarak kendini baskı altında hissetmesi iletişim problemlerini de artırabilmektedir. Bu durum zamanla hem aile

ilişkilerini hem de iş ortamındaki sosyal ilişkileri olumsuz etkileyebilmektedir (Andrews vd., 2003: 419).

Finansal kaygı bireyin özgüvenini de olumsuz etkileyebilmektedir. Kendini ekonomik açıdan yetersiz hisseden kişiler zamanla başarısızlık duygusu yaşayabilmektedir. Özellikle toplum içinde ekonomik durumunu başkalarıyla kıyaslayan bireylerde değersizlik hissi ortaya çıkabilmektedir. Bu durum bireyin yaşam doyumunu azaltmakta ve psikolojik olarak daha kırılgan hale gelmesine neden olmaktadır (Fitch vd., 2011: 161).

Bazı bireylerde finansal kaygı panik hissiyle de ortaya çıkabilmektedir. Anı ekonomik kayıplar, işsiz kalma korkusu veya yüksek borç baskısı bireyin yoğun kaygı yaşamasına yol açabilmektedir. Bu durum kalp çarpıntısı, nefes darlığı ve yoğun stres hissi gibi belirtilerle kendini gösterebilmektedir. Finansal kaygının uzun süre devam etmesi bireyin ruh sağlığını ciddi şekilde etkileyebilmektedir. Finansal kaygının belirtileri bireyin yaşam koşullarına, ekonomik durumuna ve psikolojik dayanıklılığına göre farklılık gösterebilmektedir. Ancak uzun süre devam eden finansal kaygı hem bireyin ruh sağlığını hem de sosyal yaşamını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu nedenle finansal kaygının erken fark edilmesi ve gerekli önlemlerin alınması önem taşımaktadır (Andrews vd., 2003: 421).

1.1.6. Finansal Kaygının Bireysel Etkileri

Finansal kaygı, bireyin ekonomik durumuna ilişkin yaşadığı yoğun endişe ve belirsizlik hissi olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde artan yaşam maliyetleri, gelir yetersizliği, işsizlik korkusu ve ekonomik dalgalanmalar insanların maddi konular hakkında daha fazla stres yaşamasına neden olmaktadır. Finansal kaygı yalnızca ekonomik yaşamı etkilemekle kalmamakta, aynı zamanda bireyin psikolojik sağlığı, fiziksel durumu, sosyal ilişkileri ve günlük yaşam düzeni üzerinde de önemli etkiler oluşturmaktadır. Bu nedenle finansal kaygı bireysel yaşamı çok yönlü etkileyen önemli bir sorun olarak değerlendirilmektedir (Andrews vd., 2003: 422).

Finansal kaygının birey üzerindeki en belirgin etkilerinden biri psikolojik baskıdır. Maddi sorunlarla sürekli karşı karşıya kalan bireyler yoğun stres, kaygı ve huzursuzluk yaşayabilmektedir. Gelir gider dengesinin bozulması, borçların artması ve ekonomik belirsizliklerin devam etmesi bireyin zihinsel olarak sürekli bir tehdit algısı yaşamasına neden olmaktadır. Bu durum zamanla bireyin psikolojik dayanıklılığını azaltabilmekte ve anksiyete gibi ruhsal problemlerin ortaya çıkmasına yol açabilmektedir (Andrews vd., 2003: 423).

Finansal kaygı bireyin depresif duygular yaşamasına da neden olabilmektedir. Maddi sorunların uzun süre devam etmesi bireyde umutsuzluk hissi oluşturabilmektedir. İnsan ekonomik açıdan kendini yetersiz hissettiğinde geleceğe dair olumlu düşünmekte zorlanabilmektedir. Sürekli borç baskısı altında yaşayan bireylerde çaresizlik hissi artabilmektedir. Bu durum kişinin yaşamdan aldığı mutluluğun azalmasına ve sosyal yaşamdan uzaklaşmasına yol açabilmektedir (Fitch vd., 2011: 162)

Finansal kaygının fiziksel sağlık üzerinde de önemli etkileri bulunmaktadır. Uzun süre devam eden ekonomik stres bireyin beden sağlığını olumsuz etkileyebilmektedir. Sürekli kaygı yaşayan kişilerde baş ağrısı, mide problemleri, kas gerginliği ve kronik yorgunluk gibi fiziksel belirtiler ortaya çıkabilmektedir. Uyku problemleri de finansal kaygının sık görülen sonuçları arasında yer almaktadır. Maddi sorunları sürekli düşünen bireyler gece uykuya dalmakta zorlanabilmekte ya da düzensiz uyku yaşayabilmektedir. Bu durum bireyin günlük yaşam enerjisini azaltmakta ve yaşam kalitesini düşürmektedir (Fitch vd., 2011: 163).

Finansal kaygı bireyin karar alma süreçlerini de etkileyebilmektedir. Yoğun ekonomik baskı altında bulunan bireyler sağlıklı düşünmekte zorlanabilmektedir. Maddi sorunlarla sürekli uğraşan kişiler uzun vadeli plan yapmak yerine yalnızca mevcut problemleri çözmeye odaklanabilmektedir. Bu durum bireyin aceleci ve plansız kararlar vermesine neden olabilmektedir (Conger vd., 2010: 685)

Özgüven kaybı da finansal kaygının bireysel etkileri arasında yer almaktadır. İnsan ekonomik açıdan kendisini yetersiz hissettiğinde zamanla başarısızlık duygusu yaşayabilmektedir. Özellikle toplumsal kıyaslamaların yoğun olduğu ortamlarda bireyler maddi durumları nedeniyle kendilerini değersiz hissedebilmektedir. Bu durum bireyin sosyal ilişkilerden uzaklaşmasına ve içine kapanmasına neden olabilmektedir. Maddi sorunların bireyin benlik algısını olumsuz etkilediği görülmektedir (Mani vd., 2013: 978).

Finansal kaygı bireyin aile ilişkilerini de etkileyebilmektedir. Maddi sorunlar nedeniyle insanlar daha gergin ve tahammülsüz davranabilmektedir. Aile içinde yaşanan ekonomik problemler eşler arasında tartışmalara neden olabilmektedir. Geçim sıkıntısı yaşayan bireyler zamanla psikolojik olarak daha yorgun hale gelmekte ve bu durum aile içi iletişimi olumsuz etkileyebilmektedir (Conger vd., 2010: 687)

Sosyal yaşam üzerinde de finansal kaygının önemli etkileri bulunmaktadır. Maddi sıkıntı yaşayan bireyler sosyal etkinliklerden uzaklaşabilmekte ve çevreleriyle daha az iletişim kurabilmektedir. Bireyler ekonomik nedenlerle sosyal ortamlara katılamadığında yalnızlık hissi

yaşayabilmektedirler. Bu durum bireyin psikolojik olarak daha fazla baskı hissetmesine neden olabilmektedir. Sosyal destekten uzak kalan bireylerde finansal kaygının daha yoğun yaşandığı görülmektedir (Mullainathan ve Shafir, 2013: 976).

Finansal kaygı iş yaşamını da etkileyebilmektedir. Maddi sorunlarla sürekli meşgul olan bireyler işlerine tam anlamıyla odaklanmakta zorlanabilmektedirler. Özellikle dikkat eksikliği, motivasyon kaybı ve zihinsel yorgunluk iş performansını düşürebilmektedir. Çalışan bireyler ekonomik baskı nedeniyle daha fazla çalışma ihtiyacı hissedebilmekte ve bu durum fiziksel yorgunluğu artırabilmektedir. Finansal stresin iş verimliliğini azalttığı birçok çalışmada belirtilmektedir (Kim ve Garman, 2003: 71).

Finansal kaygının bireysel etkileri kişinin yaşamının birçok alanında hissedilebilmektedir. Psikolojik sorunlardan fiziksel sağlık problemlerine, sosyal ilişkilerden iş yaşamına kadar geniş bir etki alanı bulunmaktadır. Bu nedenle finansal kaygının yalnızca ekonomik bir sorun olarak değil, aynı zamanda bireyin genel yaşam kalitesini etkileyen önemli bir durum olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Mani vd., 2013: 979).

Finansal kaygının azaltılabilmesi için bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması, bütçe planlaması yapabilmesi ve ekonomik sorunlarla başa çıkma konusunda bilinçlendirilmesi önem taşımaktadır. Bunun yanında psikolojik destek mekanizmalarının güçlendirilmesi de bireylerin finansal kaygıyla daha sağlıklı şekilde mücadele etmesine katkı sağlayabilmektedir (Mullainathan ve Shafir, 2013: 977).

1.1.6.1. Psikolojik ve Duygusal Belirtiler

Finansal terapi; kanıta dayalı uygulama ve müdahaleler aracılığıyla duygu, düşünce, davranış ve sosyal ilişkilerin finansal süreçlerle olan etkileşimini yönetmeyi amaçlayan bilimsel bir danışmanlık disiplini. Bu disiplin, bireylerin sadece ekonomik durumlarını iyileştirmeyi değil; aynı zamanda "finans ağacının" köklerindeki sorunları gidererek bütünsel esenlik ve yaşam kalitesini artırmayı hedeflemektedir. Finans ve psikoloji ana boyutları üzerine kurulan bu yaklaşım; birey, aile ve işletme katmanlarında finansal okuryazarlık ve doğru danışmanlık desteğiyle hem maddi hem de manevi bir iyileşme süreci sunmaktadır (Can, 2022: 1)

1.1.6.2. Fizyolojik Belirtiler

Finansal stresin derinleşmesi, bireyler üzerinde anksiyete, depresyon ve çaresizlik gibi ciddi psikolojik etkiler meydana getirirken; bu durumun fiziksel yansımaları olarak kalp rahatsızlıkları, tansiyon ve uykusuzluk gibi sağlık sorunları rapor edilmiştir. Ayrıca, ekonomik yetersizlikler aile içi çatışmaları tetikleyebilmekte, en uç noktada ise çocuk işçiliği gibi negatif

baş etme yöntemlerine zemin hazırlayarak çocukların gelişimini ve eğitime erişimini sekteye uğratmaktadır (Türk Kızılay ve IFRC, 2021: 13, 16, 67).

1.1.7. Finansal Kaygının Çalışma Hayatına Etkileri

Finansal kaygı yalnızca bireyin özel yaşamını değil, çalışma hayatını da doğrudan etkilemektedir. Çünkü insanlar günlük yaşamlarının büyük bir bölümünü iş ortamında geçirmektedir ve yaşanan ekonomik baskılar iş performansından iş ilişkilerine kadar birçok alan üzerinde etkili olmaktadır. Bu nedenle finansal kaygı çalışma hayatı açısından önemli bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Finansal kaygının çalışma hayatı üzerindeki en belirgin etkilerinden biri iş performansında görülen düşüştür. Maddi sorunlar yaşayan bireylerin zihni çoğu zaman borçlar, faturalar ve ekonomik gelecek düşünceleriyle meşgul olmaktadır. Bu durum çalışanların dikkatini iş süreçlerine tam olarak verememesine neden olmaktadır. Yoğun ekonomik baskı altında bulunan bireylerde dikkat dağınıklığı, unutkanlık ve hata yapma riski artabilmektedir. Çalışan fiziksel olarak iş yerinde bulunsun bile zihinsel olarak farklı problemlerle uğraşabilmektedir (Mullainathan ve Shafir, 2013: 979).

Finansal kaygı çalışanların motivasyonunu da olumsuz etkileyebilmektedir. İnsan ekonomik açıdan kendisini güvende hissetmediğinde işine karşı olan isteği zamanla azalabilmektedir. Özellikle düşük ücret, geçim sıkıntısı ve ekonomik belirsizlik yaşayan çalışanlarda işe yönelik ilginin düştüğü görülmektedir. Maddi baskı altında olan bireyler çoğu zaman yaptıkları işten tatmin olamamakta ve yalnızca ekonomik ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla çalışmaktadır. Bu durum çalışanların içsel motivasyonunu azaltmakta ve verimliliği düşürebilmektedir (Sweet vd., 2013: 100).

İş tatmini üzerinde de finansal kaygının önemli etkileri bulunmaktadır. İş tatmini, bireyin yaptığı işe karşı duyduğu memnuniyet düzeyiyle ilişkilidir. Ancak ekonomik baskı yaşayan bireylerde işten alınan tatmin azalabilmektedir. Özellikle maaşın yetersiz görülmesi ve ekonomik beklentilerin karşılanmaması çalışanlarda memnuniyetsizlik oluşturabilmektedir. Herzberg'in Çift Faktör Teorisi'ne göre ücret ve ekonomik güvence, çalışan memnuniyetini etkileyen temel hijyen faktörleri arasında yer almaktadır. Bu nedenle finansal kaygının yoğun olduğu durumlarda çalışanların iş tatmini de düşürebilmektedir (Herzberg, 1966: 191).

Finansal kaygı iş ortamındaki sosyal ilişkileri de etkileyebilmektedir. Sürekli ekonomik baskı hisseden bireyler daha gergin ve tahammülsüz davranabilmektedirler. Bu durum iş arkadaşları ve yöneticilerle olan iletişimde sorunlar yaşanmasına neden olabilmektedir. Özellikle stres altında bulunan çalışanlarda öfke kontrolü problemleri ve iletişim çatışmaları

daha sık görülebilmektedir. İş ortamındaki huzurun bozulması ekip çalışmasını da olumsuz etkileyebilmektedir (Kim ve Garman, 2003: 40)

Çalışanların fiziksel ve psikolojik sağlığı üzerinde de finansal kaygının önemli etkileri bulunmaktadır. Sürekli ekonomik sorunları düşünen bireylerde stres düzeyi artabilmektedir. Bu durum zamanla baş ağrısı, mide problemleri, uyku düzensizlikleri ve kronik yorgunluk gibi fiziksel belirtilerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Ayrıca uzun süre devam eden finansal baskı bireylerde tükenmişlik hissini artırabilmektedir. Özellikle yoğun çalışma temposuyla birlikte ekonomik kaygı yaşayan bireylerde psikolojik yorgunluk daha belirgin hale gelebilmektedir (Sweet vd., 2013: 98).

Finansal kaygı işe devamsızlık oranlarını da artırabilmektedir. Maddi sorunlar nedeniyle psikolojik olarak yıpranan bireyler zaman zaman işe gitmek istemeyebilmekte ya da sağlık problemleri yaşayabilmektedir. Yoğun stres yaşayan çalışanlarda fiziksel rahatsızlıkların daha sık görüldüğü belirtilmektedir. Finansal stres yaşayan çalışanların işe devamsızlık oranlarının daha yüksek olduğunu ifade etmektedir (Kim ve Garman, 2003: 41)

İşten ayrılma eğilimi de finansal kaygının çalışma hayatındaki önemli sonuçlarından biridir. Çalışan bireyler mevcut işlerinin ekonomik ihtiyaçlarını karşılamadığını düşündüklerinde daha yüksek gelir sağlayacak alternatif iş arayışına girebilmektedirler. Ekonomik baskının yoğun hissedildiği durumlarda çalışanların kuruma olan bağlılığı zayıflayabilmektedir. Bu durum iş gücü devrinin artmasına ve kurumların nitelikli çalışan kaybı yaşamasına neden olabilmektedir (Meyer ve Allen, 1991: 68)

Finansal kaygı çalışanların karar alma süreçlerini de etkileyebilmektedir. Yoğun ekonomik stres altında bulunan bireyler iş süreçlerinde daha aceleci veya kararsız davranabilmektedirler. Özellikle dikkat eksikliği ve zihinsel yorgunluk nedeniyle sağlıklı değerlendirme yapmak zorlaşabilmektedir. Bu durum hem bireysel performansı hem de kurumsal işleyişi olumsuz etkileyebilmektedir (Wilkinson ve Pickett, 2009: 73)

Kurumsal bağlılık üzerinde de finansal kaygının önemli etkileri bulunmaktadır. Maddi açıdan tatmin olmayan çalışanlar iş yerlerine karşı daha düşük bağlılık hissedebilmektedirler. Çalışan birey iş yerini yalnızca ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak için bulunan bir ortam olarak görmeye başlayabilmektedir. Bu durum örgütsel vatandaşlık davranışlarını azaltmakta ve kurum hedefleriyle bütünleşmeyi zorlaştırmaktadır. Çalışan bağlılığının ekonomik ve psikolojik faktörlerden doğrudan etkilendiğini belirtilmektedir. Finansal kaygının çalışma hayatı üzerindeki etkileri yalnızca bireysel düzeyde değil, kurumsal düzeyde de sonuçlar ortaya

çıkarmaktadır. Düşük performans, motivasyon kaybı, işe devamsızlık ve iletişim problemleri kurumların genel verimliliğini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu nedenle çalışanların ekonomik refahını destekleyen uygulamalar iş ortamındaki verimliliğin artırılması açısından önemli görülmektedir (Meyer ve Allen, 1991: 70)

Finansal kaygının azaltılabilmesi için çalışanların ekonomik haklarının korunması, adil ücret politikalarının uygulanması ve çalışan destek programlarının geliştirilmesi önem taşımaktadır. Bunun yanında finansal okuryazarlık eğitimleri ve psikolojik destek hizmetleri çalışanların ekonomik stresle daha sağlıklı şekilde başa çıkmasına yardımcı olabilmektedir (Wilkinson ve Pickett, 2009: 77)

1.1.8. Finansal Kaygının Toplumsal Sonuçları

Finansal kaygının toplumsal sonuçlarından biri sosyal eşitsizliklerin daha belirgin hale gelmesidir. Ekonomik kaynakların adaletsiz dağılımı toplum içerisinde gelir farklılıklarını artırabilmektedir. Maddi imkânlarla ulaşmakta zorlanan bireyler zamanla kendilerini toplumun diğer kesimlerinden daha geri planda hissedebilmektedirler. Bu durum toplumsal sınıf farklılıklarının daha görünür hale gelmesine neden olmaktadır. Özellikle düşük gelir grubundaki bireylerde ekonomik güvensizlik hissi daha yoğun yaşanmaktadır (Wilkinson ve Pickett, 2009: 79).

Finansal kaygı aile yapısını da etkileyen toplumsal sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Maddi sorunlar nedeniyle aile içinde yaşanan tartışmalar artabilmekte ve aile bireyleri arasındaki iletişim zarar görebilmektedir. Özellikle uzun süre devam eden ekonomik sıkıntılar aile içi huzursuzluklara yol açabilmektedir. Ekonomik baskının aile içi çatışmaları artırdı ve ilişkileri olumsuz etkilediği belirtilmektedir. Aile yapısında yaşanan sorunlar toplumun genel sosyal yapısını da etkileyebilmektedir (Conger vd., 2010: 690)

Finansal kaygının toplumsal sonuçlarından biri de psikolojik sorunların yaygınlaşmasıdır. Sürekli ekonomik baskı altında yaşayan bireylerde anksiyete, depresyon ve stres düzeyleri artabilmektedir. Maddi belirsizliklerin yoğun olduğu toplumlarda ruh sağlığı problemlerinin daha sık görüldüğü belirtilmektedir. İnsanlar ekonomik açıdan kendilerini güvende hissetmediklerinde toplumsal yaşamdan uzaklaşabilmekte ve yalnızlık hissi yaşayabilmektedirler. Bu durum toplum genelinde psikolojik dayanıklılığın zayıflamasına neden olabilmektedir (Wilkinson ve Pickett, 2009: 83).

Finansal kaygı suç oranları üzerinde de etkili olabilmektedir. Özellikle ekonomik sıkıntıların yoğun olduğu dönemlerde bazı bireyler maddi ihtiyaçlarını karşılayabilmek

amacıyla yasa dışı yollara yönelebilmektedirler. İşsizlik, gelir yetersizliği ve geçim sıkıntısı toplumsal suç oranlarının artmasına neden olabilmektedir. Ekonomik baskı altında yaşayan bireylerin umutsuzluk hissi yaşaması sosyal düzen açısından risk oluşturabilmektedir. Bu nedenle ekonomik sorunların yalnızca bireysel değil, toplumsal güvenlik açısından da önemli sonuçları bulunmaktadır (Wilkinson ve Pickett, 2009: 88).

Eğitim hayatı üzerinde de finansal kaygının toplumsal etkileri görülebilmektedir. Maddi imkânları yetersiz olan ailelerin çocukları eğitim süreçlerinde çeşitli zorluklarla karşılaşabilmektedirler. Eğitim giderlerinin karşılanamaması bazı bireylerin eğitim hayatını yarıda bırakmasına neden olabilmektedir. Bu durum toplumsal fırsat eşitliğini zayıflatmakta ve uzun vadede sosyal gelişimi olumsuz etkileyebilmektedir. Eğitim seviyesindeki eşitsizlikler toplum içerisindeki ekonomik farklılıkların daha da büyümesine yol açabilmektedir (Conger vd., 2010: 695)

Finansal kaygı çalışma hayatını da toplumsal düzeyde etkileyebilmektedir. Ekonomik baskılar nedeniyle çalışanların motivasyonunun düşmesi iş verimliliğini azaltabilmektedir. Özellikle düşük ücretler ve iş güvencesizliği çalışanların psikolojik olarak daha fazla baskı hissetmesine neden olmaktadır. Bu durum hem bireysel performansı hem de kurumsal üretkenliği etkileyerek ekonomik sistem üzerinde olumsuz sonuçlar oluşturabilmektedir. Göç hareketleri de finansal kaygının toplumsal sonuçları arasında değerlendirilebilmektedir. Bireyler daha iyi ekonomik koşullara ulaşabilmek amacıyla yaşadıkları bölgeyi veya ülkeyi değiştirme eğilimi gösterebilmektedirler. Özellikle işsizlik oranlarının yüksek olduğu bölgelerde ekonomik nedenli göç hareketleri daha sık görülmektedir. Bu durum bazı bölgelerde nüfus yoğunluğunu artırırken bazı bölgelerde ekonomik ve sosyal sorunların büyümesine neden olabilmektedir (Prawitz vd., 2006: 34)

Toplumdaki gelecek algısı üzerinde de finansal kaygının önemli etkileri bulunmaktadır. Ekonomik belirsizliklerin yoğun olduğu toplumlarda bireyler gelecek konusunda daha karamsar düşünebilmektedirler. Özellikle genç bireylerde iş bulma korkusu, ekonomik bağımsızlık sağlayamama endişesi ve yaşam standartlarını sürdürmemeye kaygısı daha sık görülmektedir. Bu durum toplumsal umut düzeyinin azalmasına yol açabilmektedir. Finansal kaygının toplumsal sonuçları yalnızca ekonomik alanla sınırlı kalmamakta; psikolojik, sosyal ve kültürel yapıyı da etkileyebilmektedir. Bu nedenle finansal kaygının azaltılması toplumun genel refahı açısından büyük önem taşımaktadır. Ekonomik istikrarın sağlanması, gelir dağılımındaki adaletin artırılması ve sosyal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi toplumsal finansal kaygının azaltılmasına katkı sağlayabilmektedir (Conger vd., 2010: 696).

1.2. Finansal Stres

Günümüz ekonomik koşullarında bireylerin en sık karşılaştığı psikososyal sorunlardan biri finansal stres olarak değerlendirilmektedir. Finansal stres, bireyin gelir düzeyinin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalması, borç yükünün artması veya ekonomik sorumluluklarını yerine getirmekte zorlanması sonucunda ortaya çıkan baskı ve gerginlik durumunu ifade etmektedir. Ekonomik belirsizliklerin yoğunlaştığı dönemlerde bireylerin geleceğe yönelik kaygılarının arttığı, bunun da hem psikolojik sağlık hem de sosyal yaşam üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğu görülmektedir. Finansal stres yalnızca ekonomik yetersizliklerle sınırlı kalmamakta; bireyin aile yaşamı, iş performansı üzerinde de belirleyici etkiler meydana getirebilmektedir (Conger vd., 2010: 700).

1.2.1. Finansal Stres Kavramı ve Tanımı

Finansal stres, bireyin mevcut mali durumu, borç yükümlülükleri ve gelecekteki ekonomik güvenliğine ilişkin algıladığı yetersizlik, kaygı ve baskı durumu olarak tanımlanmaktadır (Joo, 2008: 25). Literatürde finansal stres, yalnızca objektif gelir düzeyi ya da mutlak yoksulluk durumu ile açıklanamamakta; bireyin finansal talepleri ile mevcut ekonomik kaynakları arasındaki uyumsuzluğu nasıl algıladığı ve bu durumu nasıl anlamlandığı üzerinden değerlendirilmektedir (Garman vd., 1996: 41).

Finansal stres, bireyin ekonomik durumundan duyduğu memnuniyetsizlik ve bu memnuniyetsizliğin günlük yaşam işlevselliği üzerinde yarattığı psikolojik gerilim düzeyi ile ilişkilidir. Bu açıdan bakıldığında finansal stres, nesnel ekonomik göstergelerden ziyade bireyin bu göstergeleri öznel olarak deneyimleme biçimiyle yakından bağlantılıdır (Prawitz vd., 2006: 37).

Finansal stresin temel bileşenleri arasında yetersizlik hissi, belirsizlik ve kontrol kaybı yer almaktadır. Bireyin düzenli ve yeterli gelire sahip olmaması, ekonomik koşulların ve gelecekteki finansal durumun belirsiz ve güvensiz algılanması bu süreci tetikleyen önemli faktörlerdir. Bu durum, bireylerde sürekli kaygı hissi, çaresizlik algısı ve sosyal geri çekilme gibi sonuçlara yol açabilmektedir. Uzun vadede ise finansal stres, çeşitli duygusal ve psikolojik sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir (Selye, 1956: 68).

1.2.2. Finansal Stresin Tarihsel Gelişimi ve Literatürdeki Yeri

Finansal stresin kökeni, insanlık tarihinin erken dönemlerindeki ekonomik belirsizlikler ve hayatta kalma mücadelesine kadar uzanmaktadır. Endüstri Devrimi öncesi dönemde bireyler, temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik sürekli bir yokluk ve kaynak yetersizliği içinde yaşamış;

bu durum finansal baskı ve stresin erken biçimlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Zamanla ekonomik yapıların karmaşıklaşmasıyla birlikte, finansal baskılar yalnızca fiziksel ihtiyaçlarla sınırlı kalmamış, bireylerin psikolojik ve sosyal yaşamlarını da etkileyen bir olgu olmuştur (Selye, 1956: 73).

Stres kavramı, bilimsel anlamda ilk olarak Selye (1956) tarafından biyolojik ve fizyolojik tepkiler çerçevesinde ele alınmıştır. Selye'nin çalışmaları, stresin organizmanın tehditlere karşı verdiği genel bir tepki olduğunu ortaya koyarak kavramın bilimsel temelini oluşturmuştur. Daha sonraki süreçte Lazarus ve Folkman (1984), stres kavramını psikososyal bir boyuta taşımış ve bireyin çevresel olayları nasıl değerlendirdiğinin stres deneyiminde belirleyici olduğunu vurgulamışlardır. Bu yaklaşım, finansal stresin de yalnızca ekonomik bir durum değil, aynı zamanda bilişsel ve duygusal bir değerlendirme süreci olduğunu göstermiştir.

Finansal stresin bağımsız bir araştırma alanı olarak literatürde yer alması ise özellikle 1980'li ve 1990'lı yıllarda tüketici ekonomisi ve aile ekonomisi çalışmalarının artmasıyla mümkün olmuştur. Bu dönemde yapılan çalışmalarda finansal stres, çoğunlukla hane halkı bütçe dengesizlikleri, borçlanma sorunları ve gelir yetersizliği çerçevesinde ele alınmıştır. Bu çalışmalar, finansal stresin yalnızca ekonomik bir sorun olmadığını, aynı zamanda bireylerin yaşam kalitesini etkileyen psikososyal bir değişken olduğunu ortaya koymuştur (Garman vd., 1996: 157).

2000'li yıllardan itibaren finansal stresin kapsamı daha genişlemiştir. Örgütsel psikoloji ile insan kaynakları yönetimi literatüründe önemli bir çalışma konusu haline gelmiştir. Bu süreçte finansal stres, çalışanların iş performansı, örgütsel bağlılık, iş doyumu ve iş-aile dengesi üzerindeki etkileriyle birlikte ele alınmaya başlanmıştır. Özellikle Kim ve Garman (2003) ile Joo ve Grable (2004) tarafından yapılan çalışmalar, finansal stresin bireysel sağlık sorunlarının ötesinde, örgütsel verimlilik ve çalışan davranışları üzerinde de belirleyici bir faktör olduğunu göstermiştir.

1.2.3. Finansal Stresin Nedenleri

Bireylerin finansal stres yaşamasına neden olan faktörler oldukça çeşitlidir. Finansal stres, yalnızca bireyin gelir düzeyiyle açıklanabilecek basit bir durum olmayıp, bireysel, sosyal ve yapısal düzeyde birçok değişkenin etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle finansal stresin nedenleri mikro düzeyden makro düzeye kadar geniş bir çerçevede ele alınmaktadır. Mikro düzeyde bireysel özellikler finansal stresin belirleyicileri arasında yer almaktadır. Bireyin gelir düzeyi, harcama alışkanlıkları, borçlanma davranışı ve finansal

okuryazarlık düzeyi, finansal stres yaşama olasılığını doğrudan etkilemektedir. Özellikle gelir-gider dengesini yönetemeyen bireylerde finansal baskı daha yoğun hissedilmektedir. Ayrıca düşük finansal okuryazarlık, bireylerin ekonomik kararlarında daha fazla hata yapmasına neden olarak stres düzeyini artırabilmektedir (Lusardi ve Mitchell, 2014: 27).

Psikolojik faktörler de finansal stresin oluşumunda bir rol oynamaktadır. Bireyin belirsizlik karşısındaki toleransı, stresle başa çıkma becerileri ve genel kaygı düzeyi finansal stres düzeyini şekillendirmektedir. Olumsuz düşünceleri yüksek olan bireyler, ekonomik durumlarını daha tehdit edici algılayarak daha yoğun stres yaşayabilmektedir. Bu durum, finansal stresin yalnızca ekonomik değil aynı zamanda psikolojik bir süreç olduğunu göstermektedir (Hilgert vd., 2003: 309).

Aile yapısı ve sosyal çevre de finansal stres üzerinde etkili olan önemli faktörlerdendir. Özellikle ekonomik sorumluluğu yüksek olan bireyler, ailelerinin ihtiyaçlarını karşılama baskısı nedeniyle daha fazla finansal stres yaşayabilmektedirler. Sosyal çevredeki yaşam standartlarının yüksek olması da birey üzerinde karşılaştırma baskısı oluşturarak stres düzeyini artırabilmektedir (Lusardi ve Mitchell, 2014: 30).

Makro düzeyde ise ekonomik koşullar finansal stresin en önemli belirleyicilerinden biridir. Enflasyon, işsizlik oranlarının artması, ekonomik krizler ve gelir dağılımındaki adaletsizlikler bireylerin ekonomik güvenliğini zayıflatmaktadır. Bu tür ekonomik dalgalanmalar, bireylerin geleceğe yönelik belirsizlik yaşamasına neden olmakta ve finansal stres düzeyini artırmaktadır. İstihdam koşulları da finansal stresin oluşumunda kritik bir rol oynamaktadır. İş güvencesizliği, geçici çalışma modelleri ve düzensiz gelir yapısı bireylerin ekonomik istikrarını olumsuz etkilemektedir. Düzenli ve güvenli bir gelir kaynağına sahip olmayan bireyler, temel yaşam ihtiyaçlarını karşılama konusunda dahi kaygı yaşayabilmektedirler. Bu durum finansal stresin sürekli bir hal almasına neden olmaktadır (Hilgert vd., 2003: 322).

Toplumsal yapılar ve tüketim kültürü de finansal stresin artmasına katkıda bulunmaktadır. Modern toplumlarda tüketim odaklı yaşam tarzının teşvik edilmesi, bireylerin gelirlerinin üzerinde harcama yapma eğilimini artırmaktadır. Sosyal medyanın etkisiyle artan karşılaştırma davranışları da bireylerde ekonomik yetersizlik hissini güçlendirmektedir. Bu durum, finansal stresin sosyal boyutunu ortaya koymaktadır (Lusardi ve Mitchell, 2014: 31).

1.2.3.1. Bireysel Faktörler

Finansal stresin ortaya çıkmasında bireysel faktörler önemli bir belirleyici olarak öne çıkmaktadır. Aynı gelir düzeyine sahip ya da benzer borç yükü altında bulunan bireylerin finansal stres düzeylerinin farklılık göstermesi, bu durumun yalnızca ekonomik koşullarla açıklanamayacağını göstermektedir. Bireylerin bütçe yapma, harcama planlama, borç yönetimi ve tasarruf davranışları gibi finansal süreçleri yönetme biçimleri, finansal stresin düzeyini doğrudan etkilemektedir. Bu açıdan bireysel finansal davranışlar, stresin oluşumunda kritik bir rol oynamaktadır. Finansal stresin oluşumunda bireylerin ekonomik özellikleri, kişilik yapıları ve finansal karar alma modelleri belirleyici unsurlar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda finansal okuryazarlık düzeyi en önemli bireysel faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Finansal bilgi eksikliği, bireylerin bütçe yönetiminde hatalı kararlar almasına ve kontrolsüz harcama eğilimlerinin artmasına neden olarak finansal stres düzeyini yükseltmektedir (Lusardi ve Mitchell, 2011: 33).

Demografik değişkenler de finansal stres üzerinde etkili olan bireysel faktörler arasında bulunmaktadır. Yaş, eğitim durumu, medeni durum ve bakmakla yükümlü olunan kişi sayısı gibi unsurlar, bireyin ekonomik sorumluluklarını doğrudan etkilemektedir. Özellikle aile yükümlülüğü fazla olan bireylerde finansal baskı daha yoğun hissedilmekte ve bu durum stres düzeyini artırmaktadır (Perry ve Morris, 2005: 299).

Bunun yanı sıra bireyin psikolojik özellikleri de finansal stresin oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Kontrol odağı gibi kişilik özellikleri, bireyin karşılaştığı ekonomik sorunları nasıl değerlendirdiğini ve bu sorunlarla nasıl başa çıktığını belirlemektedir. İç kontrol odağına sahip bireyler, finansal sorunları daha yönetilebilir olarak algıırken, dış kontrol odağına sahip bireyler ekonomik durumlarını daha çaresiz bir şekilde değerlendirme eğiliminde olabilmektedirler. Bu durum, finansal stresin şiddetini doğrudan etkileyen bir faktör olarak değerlendirilmektedir (Perry ve Morris, 2005: 301).

1.2.3.2. Makroekonomik Faktörler

Finansal stres yalnızca bireylerin ekonomik tercihleri veya psikolojik özellikleri ile açıklanabilecek bir durum değildir. Bireyin içinde bulunduğu ekonomik sistem ve genel piyasa koşulları da finansal stresin oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle makroekonomik değişkenler, bireylerin kontrolü dışında gelişen ancak onların ekonomik yaşamını doğrudan etkileyen temel stres kaynakları arasında yer almaktadır (Stock ve Watson, 2002: 202).

Hayat pahalılığı, enflasyon, işsizlik oranları, ekonomik büyümedeki dalgalanmalar ve iş güvencesizliği gibi faktörler makroekonomik düzeyde finansal stresin en önemli belirleyicileri olarak kabul edilmektedir. Bu unsurlar, bireylerin hem mevcut yaşam standartlarını hem de geleceğe yönelik ekonomik beklentilerini doğrudan etkilemektedir. Özellikle ekonomik istikrarsızlık dönemlerinde bireylerin finansal güvenlik algısı zayıflamakta ve stres düzeyi artmaktadır (Perry ve Morris, 2005: 305).

Makroekonomik dengesizlikler, bireysel tercihlerden bağımsız olarak finansal stresin en önemli dış kaynaklarını oluşturmaktadır. Yüksek enflasyon oranları, bireylerin satın alma gücünü azaltarak günlük yaşam maliyetlerini artırmaktadır. Bu durum, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda dahi zorluk yaşamasına neden olmakta ve sürekli bir ekonomik baskı hissi oluşturmaktadır (Stock ve Watson, 2002: 205).

İşsizlik oranlarındaki artış ve istihdam piyasasında yaşanan güvencesizlik, bireylerin geleceğe yönelik gelir beklentilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle işini kaybetme korkusunun yaygınlaştığı ekonomik ortamlarda, bireyler sürekli bir belirsizlik ve güvensizlik hissi yaşamaktadırlar. Bu durum finansal stresin kronik hale gelmesine zemin hazırlamaktadır (Perry ve Morris, 2005: 310).

1.2.3.3. Gelir Dağılımı ve Borçlanma Düzeyi

Finansal stres yaşayan bireyler açısından en kritik belirleyicilerden biri gelir dağılımı ve borçlanma düzeyidir. Bu iki değişken çoğu zaman birbirini besleyen bir döngü içerisinde ilerlemekte ve finansal stresin kalıcı hale gelmesine neden olmaktadır. Gelir dağılımındaki adaletsizlikler, bireylerin ekonomik kaynaklara erişimini sınırlamakta ve özellikle düşük ile orta gelir gruplarında borçlanma eğilimini artırmaktadır. Bu durum, finansal stresin yalnızca bireysel değil, aynı zamanda yapısal bir sorun olduğunu göstermektedir (Sweet vd., 2013: 97).

Yüksek borç-gelir oranı, bireyin ekonomik hareket alanını önemli ölçüde kısıtlamaktadır. Gelirin büyük bir kısmının borç ödemelerine ayrılması, bireyin tasarruf yapma ve geleceğe yönelik yatırım planlama kapasitesini zayıflatmaktadır. Bu durum, finansal stresin süreklilik kazanmasına ve psikolojik kırılganlığın artmasına yol açmaktadır (Sweet vd., 2013: 95).

Borçlanmanın türü de finansal stres düzeyini etkileyen önemli bir faktördür. Tüketim amaçlı borçlanmalar ile yatırım amaçlı borçlanmalar arasında psikolojik açıdan farklılıklar bulunmaktadır. Özellikle zorunlu ihtiyaçları karşılamak için yapılan borçlanmalar, bireylerde

daha yoğun stres ve baskı hissi yaratmaktadır. Buna karşılık, kontrolsüz ve plansız borçlanma davranışları finansal stresi daha da derinleştirmektedir (Joo ve Grable, 2004: 29).

Gelir dağılımı ve borçlanma düzeyi, finansal stresin oluşumunda hem yapısal hem de bireysel düzeyde etkili olan temel değişkenlerdir. Gelir adaletsizliği ve borç yükü, bireylerin ekonomik istikrarını zayıflatmakta ve finansal stresi kronik hale getirmektedir. Bu nedenle finansal stresin azaltılmasında gelir eşitsizliğinin giderilmesi ve borç yönetimi bilincinin artırılması büyük önem taşımaktadır (Prawitz vd., 2006: 39)

1.2.4. Finansal Stresin Ölçülmesi ve Göstergeleri

Finansal stresin doğru şekilde değerlendirilebilmesi için ölçülmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda geliştirilen çeşitli yöntem ve ölçekler aracılığıyla finansal stresin düzeyi belirlenmekte, elde edilen bulgular üzerinden çözüm önerileri geliştirilmekte ve gerekli önlemler alınmaya çalışılmaktadır. Finansal stresin ölçülmesi, hem bireysel düzeyde psikolojik etkilerin anlaşılması hem de örgütsel ve toplumsal düzeyde politikaların oluşturulması açısından önemli bir süreçtir. Finansal stresin ölçülmesinde hem objektif hem de subjektif göstergelerin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Objektif göstergeler, bireyin ölçülebilir ekonomik verilerini ifade etmektedir. Bu kapsamda borç/gelir oranı, kredi notu, tasarruf düzeyi, birikim miktarı ve vadesi geçmiş borçların varlığı gibi finansal göstergeler yer almaktadır (Joo ve Grable, 2004: 31).

Bununla birlikte finansal stres yalnızca ekonomik verilerle açıklanabilecek bir olgu değildir. Bireyin finansal durumunu nasıl algıladığı, bu duruma ilişkin hissettiği kaygı ve günlük yaşam üzerindeki etkileri, stres düzeyinin belirlenmesinde kritik rol oynamaktadır. Bu nedenle subjektif ölçümler, finansal stresin psikolojik boyutunu değerlendirmek açısından daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Subjektif ölçüm araçları içerisinde en çok kullanılan ölçeklerden biri, Prawitz ve arkadaşları (2006) tarafından geliştirilen finansal sıkıntı/finansal refah ölçeğidir. Bu ölçek, bireyin finansal durumundan duyduğu memnuniyet düzeyini ve finansal durumunun günlük yaşam üzerindeki etkisini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Ölçek aracılığıyla bireyin finansal konulara ne kadar sık düşündüğü, finansal endişe düzeyi ve acil durumlarda kendini ne kadar güvende hissettiği gibi boyutlar ölçülmektedir (Prawitz vd., 2006: 40)

Finansal stresin ölçümünde kullanılan bu tür ölçekler, bireylerin ekonomik durumlarını yalnızca maddi açıdan değil, aynı zamanda psikolojik açıdan da değerlendirme imkânı sunmaktadır. Özellikle bireyin finansal geleceğe ilişkin algısı, mevcut ekonomik koşullar

karşısındaki tutumu ve stresle başa çıkma düzeyi bu ölçümler aracılığıyla ortaya konulabilmektedir (Joo ve Grable, 2004: 33).

1.2.5. Finansal Stres ile Ekonomik Güven Arasındaki İlişki

Finansal stres ile ekonomik güven arasındaki ilişki, ekonomi ve psikoloji literatüründe en temel ve en güçlü ilişkilerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu iki kavram arasında genellikle ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır; ekonomik güven azaldıkça finansal stres artmakta, ekonomik güven arttıkça ise bireylerin finansal stres düzeyi azalmaktadır. Bu karşılıklı ilişki, hem bireysel psikolojik süreçleri hem de toplumsal ekonomik beklentileri doğrudan etkilemektedir (Katona, 1975: 180).

Ekonomik güven, bireylerin genel ekonomik koşullara, istihdam piyasasına ve kendi mali geleceklerine yönelik duydukları iyimserlik ve güven düzeyini ifade etmektedir. Bu kavram, bireylerin yalnızca mevcut ekonomik durumlarını değil, aynı zamanda gelecekteki gelir beklentilerini ve yaşam standartlarına ilişkin öngörülerini de kapsamaktadır. Ekonomik güvenin yüksek olması, bireylerin daha planlı, daha risk alabilen ve geleceğe yönelik daha kararlı ekonomik davranışlar sergilemesine katkı sağlamaktadır (Katona, 1975: 181).

Finansal stres ise bireyin mevcut ekonomik kaynakları ile finansal yükümlülükleri arasındaki dengesizlikten kaynaklanan psikolojik baskı ve kaygı durumudur. Bu bağlamda ekonomik güven ile finansal stres arasında güçlü bir ters yönlü ilişki bulunmaktadır. Ekonomik güvenin zayıfladığı durumlarda bireyler, gelecekteki gelir ve istihdam olanaklarına ilişkin daha karamsar beklentiler geliştirmekte ve bu durum finansal stresin artmasına neden olmaktadır (Prawitz vd., 2006: 43).

Makro ve mikro düzeyde ortaya çıkan ekonomik riskler, finansal stresin artmasında ve ekonomik güvenin azalmasında belirleyici rol oynamaktadır. Özellikle ekonomik belirsizliklerin arttığı dönemlerde bireyler, harcama davranışlarını kısıtlamakta, tüketim kararlarını ertelemekte ve ihtiyati tasarruf eğilimine yönelmektedirler. Bu durum hem bireysel refahı hem de genel ekonomik canlılığı olumsuz yönde etkilemektedir. Ekonomik güvenin azalması, bireylerin yalnızca mevcut finansal durumlarını değil, aynı zamanda geleceğe yönelik davranışlarını da etkilemektedir. Bu süreçte bireyler daha temkinli davranmakta, yatırım yapma eğilimleri azalmakta ve günü kurtarma odaklı bir ekonomik davranış biçimi ortaya çıkmaktadırlar. Bu durum, uzun vadeli ekonomik planlamaların zayıflamasına ve bireysel refah düzeyinin düşmesine neden olmaktadır. Finansal stres ile ekonomik güven arasındaki ilişki aynı zamanda psikolojik bir döngü niteliği taşımaktadır. Bireysel düzeyde yaşanan finansal stres,

ekonomik beklentileri olumsuz etkileyerek toplumsal düzeyde genel bir güvensizlik algısının oluşmasına katkı sağlamaktadır. Bu durum, ekonomik sistemin sadece nesnel göstergelerle değil, aynı zamanda bireylerin algıları ve psikolojik durumlarıyla da şekillendiğini göstermektedir (Joo ve Grable, 2004: 35)

1.2.6. Finansal Stresin Çalışma Hayatı Üzerindeki Etkileri

Maddi sıkıntılar ve borç yükü nedeniyle zihinsel kaynakları bölünen çalışanlar, iş ortamında odaklanma güçlüğü, tükenmişlik ve motivasyon kaybı gibi problemler yaşamaktadırlar.

Ekonomik temelli kaygılar, bireyin yalnızca özel yaşamını değil, aynı zamanda zamanının büyük bir kısmını geçirdiği çalışma ortamını da doğrudan etkilemektedir. Finansal stres, bireyin iş hayatına taşıdığı önemli bir psikolojik yük olarak, kurumsal sistem içerisinde davranışsal, bilişsel ve duygusal süreçleri şekillendiren yapısal bir iş stresi kaynağı haline gelmektedir. Bu nedenle finansal stres, bireysel bir sorunun ötesinde örgütsel düzeyde de önemli sonuçlar doğuran çok boyutlu bir olgudur (Kim ve Garman, 2003: 75)

Çalışanların yaşadığı ekonomik baskı, iş yerine girdikleri anda ortadan kalkmamakta; aksine iş ortamındaki performanslarını ve sosyal ilişkilerini doğrudan etkilemeye devam etmektedir. Finansal kaygı taşıyan bireyler, iş süreçlerine yeterince odaklanmakta zorlanabilmekte ve bu durum motivasyon kaybına yol açabilmektedir. Ayrıca iş yerindeki sosyal bağların zayıflaması, ekip çalışması ve kurumsal uyum üzerinde de olumsuz etkiler oluşturmaktadır.

Finansal stresin artması, bireylerin fiziksel sağlığı üzerinde de önemli etkiler oluşturabilmektedir. Yoğun stres altında çalışan bireylerde baş ağrısı, mide rahatsızlıkları, uyku problemleri ve genel yorgunluk gibi psikosomatik belirtiler daha sık görülebilmektedir. Bu tür fiziksel etkiler, iş gücü kaybına ve devamsızlık oranlarının artmasına neden olarak örgütsel verimliliği olumsuz yönde etkilemektedir (Mullainathan ve Shafir, 2013: 980)

Finansal stres yaşayan bireylerin iş performansında düşüş yaşanması, yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda kurumsal düzeyde de olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Düşük verimlilik, artan hata oranları ve iş tatminsizliği gibi durumlar, örgütsel etkinliği azaltan temel unsurlar arasında yer almaktadır. Bu nedenle finansal stres, işletmeler açısından da dikkate alınması gereken stratejik bir çalışan sağlığı problemi olarak görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde finansal stres, bireyin sadece özel yaşamında değil, çalışma hayatının her alanında etkisini gösteren önemli bir psikososyal faktördür. Bu durum, çalışanların ekonomik

açından desteklenmesinin yalnızca bireysel refahı değil, aynı zamanda örgütsel verimliliği de artıracığını ortaya koymaktadır (Kim ve Garman, 2003: 42)

1.2.6.1. İş Performansı Üzerindeki Etkiler

Finansal stres, çalışanların iş performansı üzerinde doğrudan ve olumsuz etkiler yaratan önemli bir psikososyal faktördür. Ekonomik kaygıların yoğun olduğu durumlarda bireylerin dikkat süreçleri zayıflamakta, odaklanma becerileri azalmakta ve iş süreçlerinde hata yapma olasılığı artmaktadır. Bu durum, çalışanların görevlerini etkin bir şekilde yerine getirmesini zorlaştırmakta ve genel performans düzeyinde düşüşe neden olmaktadır (Mullainathan ve Shafir, 2013: 682).

Ekonomik stresin bilişsel süreçler üzerindeki bu etkisi, literatürde kıtlık zihniyeti kavramı ile açıklanmaktadır. Mullainathan ve Shafir'e (2013) göre, maddi yetersizlik ve finansal baskı altında olan bireylerin zihinsel işlem kapasitesi daralmakta, bu durum ise karar verme süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda finansal stres, bireyin yalnızca ekonomik durumunu değil, aynı zamanda bilişsel performansını da sınırlayan bir faktör haline gelmektedir.

Finansal stresin bir diğer önemli yansıması ise sunumda bulunma ancak zihinsel olarak işte olmama durumu olarak tanımlanan presenteeism kavramıdır. Kim ve Garman (2003) tarafından da vurgulandığı üzere, finansal kaygı yaşayan çalışanlar iş yerinde fiziksel olarak varlık gösterse bile zihinsel olarak iş süreçlerine tam anlamıyla katılamamaktadır. Bu durum, entelektüel devamsızlık olarak da ifade edilmekte ve iş performansında belirgin bir düşüşe yol açmaktadır.

Ayrıca finansal stres, çalışanların enerji düzeyini düşürmekte ve motivasyonlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Düşük enerji ve azalan motivasyon, iş süreçlerinin yavaşlamasına, üretkenliğin azalmasına ve görevlerin zamanında tamamlanamamasına neden olabilmektedir. Bu durum hem bireysel performansı hem de örgütsel verimliliği olumsuz etkilemektedir (Kim ve Garman, 2003: 74).

1.2.6.2. İş Tatmini ve Motivasyon İlişkisi

İş tatmini ve motivasyon arasında karşılıklı ve birbirini besleyen çift yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Motivasyon, bireyi belirli bir davranışa yönlendiren, harekete geçiren ve iş performansını artıran içsel ve dışsal bir güç olarak tanımlanırken; iş tatmini, bireyin yaptığı iş sonucunda elde ettiği maddi ve manevi kazanımları değerlendirmesiyle oluşan olumlu ya da

olumsuz memnuniyet düzeyini ifade etmektedir. Bu iki kavram, çalışma yaşamının psikolojik temelini oluşturan önemli bileşenler arasında yer almaktadır (Kim ve Garman, 2003: 69).

Herzberg'in Çift Faktör Teorisi çerçevesinde değerlendirildiğinde, finansal istikrar doğrudan motivasyon yaratan bir unsurdan ziyade, yokluğu durumunda ciddi memnuniyetsizlik oluşturan hijyen faktörleri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda finansal güvence eksikliği, çalışanlarda tatminsizlik yaratırken; yeterli finansal istikrarın varlığı tek başına yüksek motivasyon sağlayamayarak işten duyulan memnuniyetsizliği azaltmaktadır.

Motivasyon, bireyin işe başlamasında ve süreci sürdürmesinde önemli bir rol oynarken; iş tatmini, yapılan işin devamlılığını ve sürdürülebilirliğini destekleyen bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle motivasyon daha çok başlangıç aşamasında etkili olurken, iş tatmini sürecin devamlılığını ve kalıcılığını sağlamaktadır (Joo ve Grable, 2004: 40).

1.2.6.3. İşe Devamsızlık ve İşten Ayrılma Eğilimi

Finansal stres ve ekonomik baskıların yol açtığı psikolojik ve fizyolojik etkiler, çalışanların iş yaşamındaki devamlılığını olumsuz yönde etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır. Özellikle uzun süreli finansal stres, bireylerde tükenmişlik sendromuna ve çeşitli psikosomatik rahatsızlıklara neden olarak sağlık gerekçesiyle işe devamsızlık oranlarını artırmaktadır (Kim ve Garman, 2003: 39).

İş yerinde yaşanan finansal stres, çalışanların motivasyon düzeyini düşürerek işe karşı isteksizlik oluşturmaktadır. Bu durum, bazı çalışanlarda gönüllü devamsızlık şeklinde ortaya çıkarken, bazı durumlarda ise sağlık problemlerine bağlı zorunlu devamsızlık olarak kendini göstermektedir. Dolayısıyla devamsızlık yalnızca fiziksel nedenlerle değil, aynı zamanda psikolojik ve ekonomik baskılarla da ilişkilidir. Bunun yanı sıra bazı çalışanlar işten fiziksel olarak ayrılmamış olsalar bile duygusal olarak iş ortamından uzaklaşabilmektedirler. Bu durum, duygusal geri çekilme olarak da değerlendirilebilecek bir süreç olup, çalışanların işlerine karşı ilgisinin azalması ve performans düşüklüğü ile sonuçlanmaktadır. Bu tür bir yabancılaşma, uzun vadede işten ayrılma eğilimini daha da artırmaktadır (Kim ve Garman, 2003: 38)

Finansal stresin yoğun olduğu durumlarda bireyler, daha yüksek gelir elde edebilecekleri iş fırsatlarını araştırmaya başlamaktadırlar. Bu süreç, mevcut işten memnuniyetsizlik ile birleştiğinde istifa kararını hızlandırabilmektedir. Çalışanlar açısından bu karar, ekonomik koşulların iyileştirilmesi amacıyla alınırken; işveren açısından nitelikli iş gücü kaybı ve yeniden işe alım maliyetlerinin artması gibi olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Joo ve Grable, 2004: 41).

Genel olarak değerlendirildiğinde finansal stres, çalışanların işe devamsızlık oranlarını artırmakta ve işten ayrılma niyetini güçlendirmektedir. Bu durum, hem bireysel kariyer süreçlerini hem de örgütsel sürdürülebilirliği doğrudan etkileyen önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

1.2.6.4. İş-Yaşam Dengesi Üzerindeki Etkiler

Geçişme teorisi, bireyin bir yaşam alanında deneyimlediği duyguların ve yaşantıların diğer yaşam alanına da aktarıldığını savunmaktadır. Bu bağlamda iş ve aile yaşamı birbirinden tamamen bağımsız alanlar olarak değerlendirilememekte, aksine sürekli etkileşim halinde olan iki yapı olarak ele alınmaktadır. Finansal stresin neden olduğu gerilimler, bireyin ev yaşantısına yansıyabildiği gibi, ev içinde yaşanan sorunlar da iş performansını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Finansal stres yaşayan bireyler, iş yerinde karşılaştıkları yoğun baskı ve yorgunluğu aile yaşamlarına taşıyabilmektedir. Özellikle uzun çalışma saatleri, fazla mesai uygulamaları ve yoğun iş yükü, bireyin ailesine ayırması gereken zamanı azaltarak iş-yaşam dengesinin bozulmasına neden olmaktadır. Bu durum, hane içi ilişkilerde iletişim sorunlarına ve duygusal uzaklaşmaya yol açabilmektedir (Garman vd., 1996: 159).

Bireyin iş yaşamındaki rolü ile aile içindeki rolü arasında zaman zaman çatışma yaşanabilmektedir. İş yerinde çalışan, yönetici ya da sorumluluk sahibi bir birey, ev ortamında eş veya ebeveyn rolünü aynı denge içinde sürdürememektedir. Bu rol çatışması, bireyde psikolojik gerilim ve duygusal tükenmişlik hissini artırmaktadır (Meyer ve Allen, 1991: 72).

Finansal stresin yoğun olduğu durumlarda bireylerde sinirlilik, tahammülsüzlük ve duygusal dalgalanmalar daha sık görülebilmektedir. Bu tür duygusal yoğunluklar, hem iş yerinde hem de aile ortamında iletişim problemlerine yol açarak sosyal ilişkilerin zayıflamasına neden olabilmektedir. Ayrıca finansal stres, bireyin sosyal çevresinden uzaklaşmasına ve zamanla sosyal izolasyon yaşamasına da katkı sağlayabilmektedir (Garman vd., 1996: 160).

İş-yaşam dengesi, yalnızca bireysel bir tercih değil, aynı zamanda ruh sağlığını ve aile içi ilişkileri doğrudan etkileyen önemli bir yaşam faktörüdür. Dengesiz bir iş-yaşam yapısı, bireyin hem psikolojik iyi oluşunu hem de sosyal ilişkilerini olumsuz yönde etkileyerek yaşam kalitesinde düşüşe neden olmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde finansal stres, iş ve aile yaşamı arasındaki sınırları bulanıklaştırarak bireyin yaşam dengesini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle iş-yaşam dengesinin korunması, yalnızca bireysel refah açısından değil, aynı zamanda aile yapısının ve sosyal uyumun sürdürülebilirliği açısından da büyük önem taşımaktadır (Joo ve Grable, 2004: 43).

1.2.6.5. Çalışan Verimliliği ve Finansal Baskı

Kurumsal verimlilik, çalışanların fiziksel ve zihinsel kapasitelerini işe tam anlamıyla odaklayabilmeleri ile doğrudan ilişkilidir. Finansal baskı altında bulunan çalışanlar iş süreçlerine tam konsantrasyon sağlayamamakta, zihinsel kaynaklarının önemli bir kısmını iş dışı ekonomik sorunlara yönlendirmek zorunda kalabilmektedirler. Bu durum, çalışanların mesai saatleri içerisinde borç ödeme planları, alacaklılarla iletişim kurma ya da ek gelir arayışı gibi iş dışı finansal problemlerle zihinsel olarak meşgul olmasına neden olmaktadır (Garman vd., 1996: 165).

Finansal stres yaşayan bireylerde motivasyon düzeyi de önemli ölçüde azalmaktadır. Çalışanlar, işin amaç ve vizyonuna odaklanmak yerine yalnızca iş yerinde bulunma zorunluluğunu yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Bu durum, işten alınan tatmini azaltırken aynı zamanda örgütsel bağlılığın da zayıflamasına yol açmaktadır (Meyer ve Allen, 1991: 77).

Çalışan verimliliği açısından değerlendirildiğinde, finansal baskının yalnızca bireysel bir sorun olmadığı, aynı zamanda örgütsel üretkenliği doğrudan etkileyen önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Bu nedenle insan kaynağı, yalnızca fiziksel emeğiyle değil, aynı zamanda zihinsel sağlığıyla da üretim sürecinin en kritik unsuru olarak kabul edilmektedir (Sinclair vd., 2014: 285).

1.2.6.6. Kurumsal Bağlılık ve Finansal Stres İlişkisi

Çalışanların iş yerlerine yönelik geliştirdikleri bağlılık, büyük ölçüde organizasyonun sağladığı maddi ve manevi destekle ilişkili bir yapı göstermektedir. Finansal stres yaşayan ve emeğinin karşılığını yeterli düzeyde alamadığını düşünen bireylerde, özellikle duygusal bağlılık başta olmak üzere kurumsal bağlılığın farklı boyutlarında zayıflama görülmektedir (Meyer ve Allen, 1991: 83).

Birey, çalıştığı kurumu yalnızca ekonomik ihtiyaçlarını karşılayan bir araç olarak algılamaya başladığında, organizasyonun hedefleriyle bütünleşme düzeyi de giderek azalmaktadır. Bu durum, çalışanın kurumla olan psikolojik bağının zayıflamasına ve işine karşı daha mesafeli bir tutum geliştirmesine neden olmaktadır. Özellikle finansal stresin yoğun olduğu durumlarda çalışanlar, kuruma yönelik beklentilerinin karşılanmadığını düşündüğünde bağlılık düzeyinde belirgin bir düşüş yaşamaktadırlar (Joo ve Grable, 2004: 42).

Kurumsal bağlılık, duygusal bağlılık, devamlılık bağlılığı ve normatif bağlılık olmak üzere farklı boyutlardan oluşmaktadır. Finansal stres, bu üç boyutu da olumsuz etkileyerek çalışanın kuruma olan aidiyet hissini zayıflatabilmektedir. Özellikle duygusal bağlılıkta

meydana gelen azalma, bireyin işine karşı isteksizleşmesine ve örgütsel hedeflerden uzaklaşmasına yol açmaktadır (Sinclair vd., 2014: 285).

Finansal stres yaşayan çalışanlar, çoğu zaman iş yerinde fiziksel olarak varlık gösterse bile zihinsel olarak ekonomik sorunlara odaklanmaktadır. Bu durum, çalışanların yalnızca ekonomik refahlarını önceliklendirmelerine neden olmakta ve kuruma yönelik duygusal bağlarını zayıflatmaktadır. Böyle bir durumda, çalışandan yüksek düzeyde iş etiği, bağlılık ve içsel motivasyon beklemek zorlaşmaktadır (Meyer ve Allen, 1991: 87).

Genel olarak değerlendirildiğinde finansal stres, çalışanların kurumsal bağlılığını zayıflatan ve örgütsel bütünleşmeyi olumsuz etkileyen önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle çalışanların ekonomik refah düzeylerinin desteklenmesi, yalnızca bireysel mutluluk açısından değil, aynı zamanda kurumsal bağlılığın sürdürülebilirliği açısından da kritik öneme sahiptir (Joo ve Grable, 2004: 48).

1.2.7. Finansal Stresin Psikolojik ve Davranışsal Sonuçları

Maddi belirsizlikler, bireylerin geleceğe yönelik değerlendirmelerinde sürekli bir tehdit algısı oluşturmakta ve bu durum zamanla kronik bir kaygı yapısına dönüşebilmektedir. Özellikle borç yükümlülüklerinin artması ve finansal sorumlulukların birikmesi, bu belirsizlik hissini daha da yoğunlaştırarak bireyin psikolojik dayanıklılığını zayıflatmaktadır. Ekonomik yetersizlikler ve finansal istikrarsızlık, bireyin yalnızca yaşam standartlarını sınırlamakla kalmayıp, aynı zamanda zihinsel süreçlerini ve davranışsal tepkilerini de doğrudan etkilemektedir (Sinclair vd., 2014: 286).

Bireyin ekonomik kaynaklar üzerindeki kontrol algısının zayıflaması ya da tamamen kaybolduğu düşüncesi, bilişsel sistemde sürekli aktif bir tehdit algısının oluşmasına neden olmaktadır. Bu durum, bireyin olayları daha olumsuz yorumlamasına, kaygı düzeyinin artmasına ve stresle başa çıkma becerilerinin zayıflamasına yol açabilmektedir. Uzun süreli finansal stres, çeşitli psikolojik sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlayarak bireyin genel ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Joo ve Grable, 2004: 49).

Bu süreçte özsaygının azalması, bireyin kendine yönelik değerlendirmelerinde olumsuzlukların artmasına neden olurken, uyku bozuklukları, dikkat problemleri ve sürekli gerginlik hali gibi psikofizyolojik belirtiler de sıkça görülmektedir. Finansal kriz yaşayan bireylerde bu tür belirtiler, günlük yaşam işlevselliğini önemli ölçüde düşürmektedir (Shah vd., 2012: 682).

Finansal stres, yalnızca ekonomik bir problem olmaktan çıkarak zamanla psikolojik ve davranışsal bir soruna dönüşmektedir. Bireylerin karar alma süreçleri, sosyal ilişkileri ve günlük davranış kalıpları bu durumdan etkilenmekte; kontrolsüz harcama, sosyal geri çekilme ya da aşırı tasarruf eğilimleri gibi farklı davranışsal sonuçlar ortaya çıkabilmektedir (Meyer ve Allen, 1991: 88).

1.2.7.1. Finansal Stres ve Anksiyete İlişkisi

Finansal stres, geleceğe yönelik belirsizliği artırarak anksiyete bozukluklarının ortaya çıkmasında önemli bir risk faktörü olarak değerlendirilmektedir. Maddi yükümlülüklerin karşılanamaması korkusu, bireyde sürekli bir tetikte olma hali oluşturarak kronik bir kaygı düzeyine zemin hazırlamaktadır. Bu durum, bireyin günlük yaşamında sürekli bir tehdit algısı içinde hareket etmesine ve zihinsel olarak rahatlayamamasına neden olmaktadır (Sinclair vd., 2014: 288).

Andrews vd. (2003) tarafından yapılan çalışmalarda, kronik finansal sorunlar yaşayan bireylerde yaygın anksiyete bozukluğu görülme oranının, ekonomik açıdan daha stabil durumda olan bireylere kıyasla anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, finansal stresin yalnızca ekonomik bir problem olmadığını, aynı zamanda ruh sağlığını doğrudan etkileyen bir faktör olduğunu göstermektedir.

Ekonomik temelli bu kaygı durumu zamanla somatik belirtilerle birleşerek bireyin yaşam kalitesini daha da düşürmektedir. Uyku bozuklukları, panik atak eğilimleri, sürekli gerginlik hissi ve fiziksel yorgunluk gibi belirtiler, finansal stresin anksiyete ile birlikte ortaya çıkardığı yaygın sonuçlar arasında yer almaktadır. Bu durum bireyin hem zihinsel hem de fiziksel işlevselliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Finansal stres ile anksiyete arasındaki ilişki, bireyin zihinsel süreçlerinde sürekli bir meşguliyet oluşturmaktadır. Birey çoğu zaman neden bu kadar fazla düşündüğünü sorgulamakta ve zihinsel olarak rahatlayamama durumunu kişisel bir zayıflık gibi algılamaktadır. Ancak bu süreç, bireyin kontrolü dışında gelişen ekonomik baskıların doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Shah vd., 2012: 683).

1.2.7.2. Depresyon ve Duygusal Tükenmişlik

Depresyon ve duygusal tükenmişlik, bireyin psikolojik iyi oluşunu ciddi şekilde zedeleyen ve günlük yaşam işlevlerini olumsuz etkileyen önemli ruhsal durumlardır. Birey, zaman zaman yaşadığı ekonomik sıkıntılar, geçim zorlukları, iş stresi ve sürekli zihinsel meşguliyet nedeniyle kendini fiziksel ve duygusal olarak yorgun hissedebilmektedir. Bu durum

kısa süreli olduğunda geçici bir stres tepkisi olarak değerlendirilebilirken, uzun süre devam etmesi halinde daha ciddi ruhsal problemlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır (Hobfoll, 1989: 513)

Duygusal tükenmişlik, bireyin uzun süre yoğun sorumluluk altında kalması ve yeterli düzeyde fiziksel ya da zihinsel dinlenme sağlayamaması sonucunda ortaya çıkan bir durumdur. Özellikle ekonomik kaygılar nedeniyle sürekli çalışma zorunluluğu hissetmek, bireyin psikolojik kaynaklarını zamanla tüketebilmektedir. Maddi sorunlarla baş etmeye çalışırken zihinsel olarak sürekli baskı altında kalan bireylerde yorgunluk, isteksizlik ve umutsuzluk gibi belirtiler görülebilmektedir. Bu süreçte bireyin stresle başa çıkma kapasitesi azalmakta, sosyal ilişkilerden uzaklaşma eğilimi artmakta ve yaşamdan aldığı tatmin düzeyi düşebilmektedir. Ayrıca geleceğe yönelik ekonomik belirsizliklerin yoğunlaşması, duygusal tükenmişlik düzeyini daha da artırabilmektedir (Ardıç ve Polatçı, 2008: 74).

Hobfoll'un (1989) kaynakların korunması teorisi çerçevesinde değerlendirildiğinde, bireyin maddi kaynaklarını kaybetmesi veya bu kaynakları kaybetme tehdidi altında olması, yalnızca ekonomik değil aynı zamanda psikolojik kaynakların da tükenmesine neden olmaktadır. Bu kaynak kaybı, bireyin stresle başa çıkma kapasitesini azaltarak duygusal tükenmişlik düzeyini artırmaktadır (Shah vd., 2012: 684).

Ekonomik sorunların uzun süre çözülememesi, bireyde yoğun bir çaresizlik hissi oluşturarak duygusal tükenmişliğin derinleşmesine yol açmaktadır. Bu durum, bireyin sosyal çevresinden uzaklaşmasına, iş yaşamında motivasyon kaybı yaşamasına ve profesyonel rollerine karşı ilgisinin azalmasına neden olmaktadır. Zamanla birey hem sosyal hem de mesleki yaşamdan zihinsel olarak kopma eğilimi göstermektedir (Hobfoll, 1989: 515)

1.2.7.3. Karar Alma Süreçlerine Etkisi

Karar alma süreçleri, insan bilişinin sınırlı kapasiteye sahip olması nedeniyle belirli bir zihinsel kaynak kullanımı gerektirmektedir. Finansal stres ise bu bilişsel kapasite üzerinde önemli bir yük oluşturarak bireyin düşünme, değerlendirme ve alternatifleri karşılaştırma süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum literatürde bilişsel yük artışı olarak ele alınmaktadır.

Mani ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan çalışmada, finansal sıkıntıların bireylerin zeka ve yürütücü işlev becerilerinde geçici ancak belirgin bir düşüşe yol açtığını göstermektedir. Bu bulgular, ekonomik kaygıların yalnızca duygusal değil aynı zamanda bilişsel performansı da etkilediğini ortaya koymaktadır. Özellikle kıtlık psikolojisi altında

bulunan bireylerin, uzun vadeli sonuçları değerlendirme konusunda zorlandıkları ve daha çok kısa vadeli çözümlere yöneldikleri görülmektedir (Shah vd., 2012: 685).

Günlük yaşamda bireyler sürekli olarak farklı düzeylerde kararlar almak zorunda kalmaktadırlar. Ancak finansal stres, bu karar alma süreçlerini daha karmaşık ve zor hale getirmektedir. Yoğun ekonomik baskı altında bulunan bireyler, genellikle hızlı ve aceleci kararlar verme eğilimi göstermekte, bu da çoğu zaman daha az rasyonel ve riskli sonuçlar doğurmaktadır. Özellikle maddi sıkıntı yaşayan bireyler, mevcut sorunu hızlı bir şekilde çözmeye odaklandıkları için uzun vadeli etkileri göz ardı edebilmektedirler (Conger vd., 2010: 703).

Depresyon ve yoğun kaygı yaşayan bireylerde, karar verme sürecinde özgüven eksikliği ve sürekli şüphe hali daha belirgin hale gelmektedir. Bu durum, bireyin kendi kararlarına güvenmemesine ve karar süreçlerini sürekli ertelemesine yol açabilmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde finansal stres, bireyin bilişsel süreçlerini zayıflatarak karar alma mekanizmasını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle sağlıklı kararlar alabilmek için bireyin yalnızca ekonomik olarak değil, aynı zamanda psikolojik olarak da dengede olması büyük önem taşımaktadır (Conger vd., 2010: 704).

1.2.7.4. Tüketim Davranışlarında Değişim

Finansal stres, bireylerin tüketim alışkanlıklarını farklı yönlerde etkileyebilen önemli bir psikososyal faktördür. Ekonomik baskının düzeyine bağlı olarak tüketim davranışları ya aşırı kısıtlı harcama ve tasarruf eğilimine ya da stresle başa çıkma amacıyla ortaya çıkan kompulsif satın alma davranışlarına yönelme şeklinde değişebilmektedir (Donnelly vd., 2012: 1149).

Ekonomik sıkıntı yaşayan bireyler, genellikle tüketim davranışlarını zorunlu ihtiyaçlarla sınırlandırmak zorunda kalmaktadır. Bu süreçte gıda, kira, fatura gibi temel yaşam giderleri öncelik kazanmakta, daha önce kolaylıkla karşılanan harcamalar ise gereksiz olarak değerlendirilmeye başlanmaktadır. Böylece bireyin tüketim alışkanlıkları, ekonomik koşullara bağlı olarak daha kontrollü ve kısıtlı bir yapıya dönüşmektedir (Conger vd., 2010: 691).

Buna karşılık bazı bireylerde finansal stres, duygusal dengeyi sağlama amacıyla tüketim davranışlarını artırabilmektedir. Özellikle olumsuz duygularla başa çıkma mekanizması olarak alışveriş yapma eğilimi, bireye kısa süreli bir rahatlama sağlamakta; ancak bu durum uzun vadede daha fazla finansal baskı yaratabilmektedir. Bu döngü, bireyin hem ekonomik hem de psikolojik açıdan daha olumsuz bir sürece girmesine neden olabilmektedir. Tüketim

davranışları üzerinde etkili olan bir diğer unsur ise teknolojik gelişmeler ve internet üzerinden alışveriş imkânlarının artmasıdır. Online alışverişin kolay erişilebilir olması, bireylerin daha hızlı ve plansız tüketim yapmalarına zemin hazırlayabilmektedir. Bu durum, özellikle dürtüsel satın alma davranışlarını artırarak tüketim alışkanlıklarının kontrolünü zorlaştırabilmektedir (Donnelly vd., 2012: 1158).

Öte yandan finansal stres yaşayan bireyler, ekonomik belirsizlik nedeniyle daha temkinli bir tüketim yaklaşımı geliştirme eğilimindedir. Geleceğe yönelik kaygılar, bireyin tasarruf yapma isteğini artırmakta ve gereksiz harcamalardan kaçınmasına neden olmaktadır. Bu nedenle tüketim davranışları, bireyin içinde bulunduğu ekonomik ve psikolojik koşullara göre şekillenmektedir (Conger vd., 2010: 699).

1.2.7.5. Risk Alma Eğilimi ve Finansal Davranışlar

Risk alma eğilimi, bireylerin belirsizlik içeren durumlarda nasıl karar verdiklerini açıklayan önemli bir davranışsal finans konusudur. Kahneman ve Tversky'nin (1979) geliştirdiği Beklenti Teorisi, bireylerin özellikle kayıp durumlarıyla karşılaştıklarında, kazanç durumlarına kıyasla daha fazla risk alma eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, finansal stres ve borç baskısı altında bulunan bireylerin mevcut ekonomik durumlarını hızlı şekilde iyileştirme umuduyla daha yüksek riskli finansal kararlara yönelebileceği görülmektedir.

Yoğun finansal stres yaşayan bireyler, çoğu zaman rasyonel yatırım kararları yerine hızlı kazanç elde etme beklentisiyle hareket edebilmektedirler. Bu durum, finansal kararların yatırım mantığından uzaklaşıp daha çok kumar benzeri riskli davranışlara dönüşmesine neden olabilmektedir. Özellikle belirsiz ekonomik koşullar altında bireyler, kısa sürede büyük kazanç elde etme düşüncesiyle kontrolsüz risk alma eğilimleri gösterebilmektedirler (Kahneman ve Tversky, 1979: 263)

Risk alma davranışı, yalnızca ekonomik durumla değil, aynı zamanda bireyin kişilik özellikleri, içinde bulunduğu sosyal çevre ve psikolojik durumu ile de yakından ilişkilidir. Finansal kararlar, bireyin yaşam standardını doğrudan etkilediği için bu süreçte alınan hatalı kararların sonuçları da oldukça ağır olabilmektedir.

Bazı bireyler daha yüksek gelir elde etme amacıyla bilinçli veya bilinçsiz şekilde yüksek riskli yatırımlara yönelirken, özellikle ekonomik sıkıntı yaşayan bireylerde bu eğilim daha belirgin hale gelebilmektedir. Ancak bu tür riskli kararlar, çoğu zaman beklenen kazancı

sağlamadığı gibi daha büyük finansal kayıplara da yol açabilmektedir (Kahneman ve Tversky, 1979:270)

Buna karşılık gelir ve harcama dengesini planlı bir şekilde yöneten bireyler, daha düşük riskli ve sürdürülebilir finansal davranışlar sergileyerek ekonomik açıdan daha istikrarlı bir yaşam sürdürebilmektedirler. Plansız harcama ve kontrolsüz borçlanma ise zamanla finansal sorunların derinleşmesine neden olmaktadır.

1.2.7.6. Aile İlişkileri ve Sosyal Yaşam Üzerindeki Etkiler

Finansal stres, bireyin yalnızca bireysel yaşamını değil, aynı zamanda aile yapısını ve sosyal ilişkilerini de derinden etkileyen çok boyutlu bir olgudur. Conger vd. tarafından geliştirilen Aile Finansal Stres Modeli, ekonomik baskıların aile içi dinamikleri nasıl olumsuz yönde etkilediğini açıklamaktadır. Bu modele göre finansal zorluklar, öncelikle eşler arasındaki gerilim düzeyini artırmakta ve çatışma sıklığını yükseltmektedir (Conger vd., 2010: 690).

Sosyal yaşam açısından değerlendirildiğinde, finansal stres yaşayan bireylerin arkadaş çevrelerinden uzaklaşma eğiliminde olduğu görülmektedir. Sosyal etkinliklere katılımın azalması, bireyin hem sosyal destek mekanizmalarından uzaklaşmasına hem de yalnızlık hissinin artmasına neden olmaktadır. Bu durum, psikolojik iyi oluşu daha da zayıflatan bir döngü oluşturmaktadır (Kahneman ve Tversky, 1979: 272)

Genel olarak finansal stres, bireyin hem aile ilişkilerini hem de sosyal yaşamını olumsuz yönde etkileyerek yaşam kalitesinde belirgin bir düşüşe yol açmaktadır. Bu nedenle ekonomik istikrarın sağlanması, yalnızca bireysel refah için değil, aynı zamanda sağlıklı aile yapısının ve güçlü sosyal ilişkilerin sürdürülebilmesi açısından da büyük önem taşımaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

İŞ-AİLE ÇATIŞMASI

Bu bölümde iş- aile çatışması hakkında, iş aile tatmini, finansal stres düzeyi ve iş aile çatışması, bununla ilgili tanımlamalar, iş aile çatışması tanımı, buna yönelik yapılan çalışmalar yer almaktadır ve değerlendirilecektir.

İş ve aile yaşamı, bireyin hayatında birbiriyle etkileşim halinde olan iki temel alanı oluşturmaktadır. Birey bir taraftan ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çalışma yaşamındaki sorumluluklarını yerine getirmeye çalışırken, diğer taraftan aile ilişkilerini sürdürmek, sosyal yaşamına zaman ayırmak ve özel hayatındaki rollerini yerine getirmek istemektedir. Ancak günümüzde artan iş yükü, uzun çalışma saatleri, yoğun tempo ve performans baskısı gibi faktörler, iş ve aile yaşamı arasında dengeli bir ilişki kurulmasını zorlaştırabilmektedir. Bu durum ise bireyin iş ve aile rollerinin birbirini olumsuz etkilemesine neden olan iş-aile çatışmasını ortaya çıkarmaktadır. İş-aile çatışmasının birey üzerinde stres, tükenmişlik ve yaşam doyumunda azalma gibi olumsuz sonuçlar oluşturabildiği belirtilmektedir (Aycan ve Eskin, 2005: 453).

Benzer şekilde çalışma yaşamındaki yoğun baskının aile yaşamına yansıdığı ve bireyin psikolojik iyi oluşunu olumsuz etkilediği ifade edilmektedir (Efeoğlu ve Özgen, 2007: 241).

İş-aile çatışmasını azaltabilmek için bireylerin zaman yönetimi becerilerini geliştirmesi büyük önem taşımaktadır. İş ve özel yaşam arasında sağlıklı bir denge kurulması, hem bireyin psikolojik sağlığını korumasına hem de aile ilişkilerinin güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca iş yerlerinde esnek çalışma modellerinin uygulanması da bu çatışmanın azaltılmasında etkili bir yöntem olarak değerlendirilmektedir.

2.1. İş-Aile Hayat Tatmini

İş-aile hayat tatmini, bireyin hem çalışma yaşamından hem de aile ilişkilerinden duyduğu genel memnuniyet düzeyini ifade etmektedir. Bireyin iş yaşamında huzurlu olması, yaptığı işi anlamlı bulması ve çalışma ortamından memnuniyet duyması aile yaşamına olumlu yansiyabilmektedir. Benzer şekilde aile içinde sağlıklı ilişkilerin bulunması, bireyin iş

yaşamındaki stresle daha kolay başa çıkmasına katkı sağlayabilmektedir. Bu nedenle iş ve aile yaşamı birbirinden bağımsız değil, karşılıklı etkileşim içerisinde olan iki önemli yaşam alanıdır (Efeoğlu ve Özgen, 2007: 240).

Çalışma yaşamında yaşanan yoğun stres ve iş baskısı, bireyin aile yaşamına ayırdığı zamanı azaltabilmektedir. Özellikle uzun çalışma saatleri, sürekli performans beklentisi ve iş güvencesine yönelik kaygılar, bireyin aile içindeki rollerini yerine getirmesini zorlaştırabilmektedir. Bu durum zamanla aile ilişkilerinde iletişim sorunlarına, duygusal uzaklaşmaya ve yaşam doyumunda azalmaya neden olabilmektedir. İş-aile çatışmasının artmasıyla birlikte bireyin hem iş yaşamındaki verimi hem de psikolojik iyi oluş düzeyi olumsuz etkilenebilmektedir (Aycan ve Eskin, 2005: 458).

İş-aile hayat tatmini üzerinde ekonomik koşulların da önemli bir etkisi bulunmaktadır. Maddi sorunlar yaşayan bireyler, hem iş yaşamında daha fazla baskı hissedebilmekte hem de aile yaşamında huzursuzluk yaşayabilmektedirler. Özellikle geçim kaygısı, borç yükü ve ekonomik belirsizlikler bireyin stres düzeyini artırarak yaşam doyumunun azalmasına yol açabilmektedir. Finansal baskı altında bulunan bireylerin iş yaşamına daha fazla odaklanmak zorunda kalmaları, aile üyeleriyle geçirilen zamanın azalmasına neden olabilmektedir. Bu durum ise bireyin hem aile ilişkilerini hem de genel mutluluk düzeyini olumsuz etkileyebilmektedir. Bunun yanında iş-aile hayat tatminini etkileyen unsurlardan biri de örgütsel destek algısıdır. Çalışanların yöneticileri tarafından desteklenmesi, esnek çalışma imkânlarının sunulması ve çalışan ihtiyaçlarının dikkate alınması, bireylerin iş ve aile yaşamı arasında daha dengeli bir ilişki kurmasına yardımcı olabilmektedir. Özellikle aile dostu uygulamaların bulunduğu kurumlarda çalışan bireylerin iş doyumunu ve yaşam memnuniyetinin daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Çalışma ortamında anlayışlı ve destekleyici bir yönetim anlayışının bulunması, çalışanların stres düzeyini azaltarak aile yaşamına daha olumlu katkı sağlamaktadır (Özdevecioğlu ve Doruk, 2015: 74).

İş-aile hayat tatmini bireyin psikolojik sağlığı açısından da önemli sonuçlar doğurmaktadır. İş ve aile yaşamı arasında sürekli çatışma yaşayan bireylerde zamanla tükenmişlik, kaygı ve mutsuzluk gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir. Buna karşılık iş ve aile yaşamı arasında denge kurabilen bireylerin daha mutlu, daha üretken ve yaşamlarından daha memnun oldukları görülmektedir. İş-aile uyumunun sağlanması, bireyin sosyal ilişkilerini güçlendirmekte ve psikolojik dayanıklılığını artırmaktadır. Bu durum aynı zamanda bireyin iş performansına da olumlu yansıyabilmektedir (Keser, 2005: 90).

2.1.1. İş-Aile Tatmini Kavramı

İş-aile tatmini, bireyin hem iş rolünden hem de aile rolünden elde ettiği doyumun bütünleşik ve dengeli bir bileşimi olarak ele alınmaktadır. Bu kavram, yalnızca bireyin iş ve aile yaşamında problem yaşamaması anlamına gelmemekte; aynı zamanda her iki alandaki rollerin bireyin psikolojik, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını ne ölçüde karşıladığını da kapsamaktadır. Bu yönüyle iş-aile tatmini, bireyin yaşamının farklı alanlarında algıladığı genel memnuniyet düzeyini ifade eden çok boyutlu bir yapı olarak değerlendirilmektedir (Frone vd., 1992: 65).

Literatürde iş-aile tatmini, iş ve aile rollerinin birbirini nasıl etkilediği bağlamında da ele alınmaktadır. Greenhaus ve Beutell (1985) çalışmalarında iş ve aile rollerinin birbiriyle çatışmasının bireyin genel tatmin düzeyini doğrudan azalttığını belirtmektedirler. Bu yaklaşıma göre, bir alandaki yoğun stres, zaman baskısı veya rol çatışması diğer alanın işlevselliğini de olumsuz etkileyerek genel yaşam dengesini bozabilmektedir.

Bununla birlikte güncel çalışmalar, yalnızca çatışma perspektifine değil, aynı zamanda olumlu etkileşim süreçlerine de odaklanmaktadır. İş-aile zenginleşmesi yaklaşımı, bir alanda elde edilen olumlu deneyimlerin diğer alana taşınarak bireyin genel tatmin düzeyini artırabileceğini savunmaktadır. Örneğin iş yaşamında elde edilen başarı, özgüven ve ekonomik güvence; aile yaşamında daha kaliteli ilişkiler ve daha yüksek duygusal doyum olarak geri dönebilmektedir (Frone vd., 1992: 66).

2.1.2. İş ve Aile Rollerindeki Denge

İş-aile dengesi, bireyin iş yaşamı ile aile yaşamı arasında uyum sağlayabilmesi ve her iki alandaki sorumluluklarını çatışma yaşamadan yerine getirebilmesi olarak ifade edilmektedir. Bu denge yalnızca bireyin kişisel mutluluğu açısından değil, aynı zamanda iş performansı, aile ilişkileri ve yaşam doyumu açısından da büyük önem taşımaktadır. İş yaşamında yaşanan yoğun stresin aile yaşamına yansması veya aile içindeki sorunların iş yaşamını etkilemesi, bireyin genel yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Efeoğlu ve Özgen, 2007: 241).

Günümüzde çalışma koşullarının ağırlaşması, uzun çalışma saatleri ve sürekli performans beklentisi bireyin aile yaşamına ayırdığı zamanı azaltabilmektedir. Özellikle rekabetin yoğun olduğu iş ortamlarında çalışan bireyler, işlerini kaybetme korkusu ya da kariyer hedefleri nedeniyle daha fazla çalışmak zorunda hissedebilmektedirler. Bu durum bireyin aile üyeleriyle geçirdiği sürenin azalmasına, sosyal ilişkilerinin zayıflamasına ve zamanla aile içi

çatışmaların artmasına neden olabilmektedir. İş yaşamındaki baskının aile yaşamına taşınması ise bireyin psikolojik olarak yıpranmasına yol açabilmektedir (Aycan ve Eskin, 2005: 456).

İş ve aile rolleri arasındaki dengeyi etkileyen önemli unsurlardan biri de toplumsal rol beklentileridir. Özellikle geleneksel toplum yapısında bireylerden hem iş yaşamında başarılı olmaları hem de aile içerisindeki sorumluluklarını eksiksiz yerine getirmeleri beklenmektedir. Bu durum özellikle çalışan kadınlar üzerinde daha yoğun bir baskı oluşturabilmektedir. Kadınların hem çalışma yaşamında aktif rol almaları hem de ev içi sorumlulukları üstlenmeleri, iş-aile çatışmasının daha yoğun yaşanmasına neden olabilmektedir. Bununla birlikte erkeklerin de ekonomik sorumluluk baskısı nedeniyle aile yaşamına yeterince zaman ayıramadığı görülmektedir (Özmete ve Eker, 2013: 18).

İş ve aile dengesi üzerinde ekonomik koşulların da önemli etkileri bulunmaktadır. Maddi yetersizlik yaşayan bireyler daha fazla çalışmak zorunda kalabilmekte, ek iş yapmak ya da uzun mesai saatlerine katlanmak durumunda kalabilmektedir. Bu durum bireyin dinlenme süresini azaltmakta ve aile yaşamına ayırdığı zamanı sınırlandırmaktadır. Özellikle finansal kaygı düzeyi yüksek bireylerde iş stresinin arttığı ve bunun aile ilişkilerine olumsuz yansıdığı belirtilmektedir. Maddi baskının yoğunlaşması bireyin psikolojik dayanıklılığını azaltarak aile içindeki iletişimi de olumsuz etkileyebilmektedir (Yürür ve Keser, 2010: 170).

Örgütsel destek ve çalışma koşulları da iş-aile dengesinin sağlanmasında önemli bir role sahiptir. Çalışanlara yönelik esnek çalışma uygulamaları, izin politikaları ve sosyal destek mekanizmaları bireylerin iş ve aile yaşamı arasında daha sağlıklı bir denge kurmasına yardımcı olabilmektedir. Özellikle çalışanların ihtiyaçlarını dikkate alan kurumlarda iş doyumu ve yaşam memnuniyetinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Yönetici desteği ve anlayışlı çalışma ortamı, bireyin hem iş stresini azaltmakta hem de aile yaşamına daha olumlu katkı sağlamaktadır (Özdevecioğlu ve Doruk, 2015: 74).

İş ve aile rolleri arasında denge kurabilen bireylerin psikolojik açıdan daha sağlıklı oldukları görülmektedir. Bu bireyler hem iş yaşamında daha verimli çalışabilmekte hem de aile ilişkilerinde daha olumlu iletişim kurabilmektedir. İş-aile dengesinin sağlanması bireyin yaşam doyumunu artırırken stres ve tükenmişlik düzeyinin azalmasına da katkı sağlamaktadır. Buna karşılık sürekli rol çatışması yaşayan bireylerde zamanla mutsuzluk, yorgunluk ve motivasyon kaybı gibi sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Keser, 2005: 88).

2.1.3. Yaşam Kalitesi ve İş-Aile Etkileşimi

Yaşam kalitesi, bireyin fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan kendisini iyi hissetme düzeyini ifade eden çok boyutlu bir kavramdır. Bu kavram yalnızca ekonomik refah ile sınırlı olmayıp, bireyin yaşamının farklı alanlarından elde ettiği doyumun bütüncül bir değerlendirmesini içermektedir. Özellikle modern çalışma yaşamında bireylerin zamanlarının önemli bir kısmını iş ortamında geçirmesi, yaşam kalitesinin iş ve aile yaşamı arasındaki etkileşimden güçlü biçimde etkilenmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda iş-aile etkileşimi, bireyin genel yaşam kalitesini belirleyen temel dinamiklerden biri olarak kabul edilmektedir (Greenhaus ve Beutell, 1985: 76).

İş ve aile yaşamı arasındaki etkileşim, iki yönlü bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Bir yandan iş yaşamında yaşanan deneyimler aile yaşamına yansırken, diğer yandan aile içindeki deneyimler de iş yaşamını etkilemektedir. Bu karşılıklı etkileşim, literatürde geçişme kavramı ile açıklanmaktadır. Geçişme teorisine göre, bir yaşam alanında yaşanan duygular, stres ve deneyimler diğer yaşam alanına taşınmaktadır. Bu durum, özellikle yoğun iş stresi altında çalışan bireylerde aile içi ilişkilerin olumsuz etkilenmesine yol açabilmektedir.

İş-aile çatışması, bireyin iş rolü ile aile rolü arasında uyumsuzluk yaşaması sonucu ortaya çıkan önemli bir stres kaynağıdır. Greenhaus ve Beutell (1985) çalışmalarında iş-aile çatışmasını zaman temelli, gerilim temelli ve davranış temelli olmak üzere üç boyutta ele almışlardır. Zaman temelli çatışma, bireyin bir role ayırdığı zamanın diğer rolü kısıtlaması; gerilim temelli çatışma, bir roldeki stresin diğer role taşınması; davranış temelli çatışma ise bir rolde gerekli olan davranışların diğer role uygun olmaması durumunu ifade etmektedir. Bu çatışma türleri, bireyin yaşam kalitesini doğrudan olumsuz yönde etkilemektedir.

Amstad vd. (2011) çalışmalarında meta-analiz çalışması, iş-aile çatışmasının bireyin yaşam doyumu, psikolojik sağlık ve iş tatmini üzerinde güçlü negatif etkiler oluşturduğunu ortaya koymuştur. Özellikle işten kaynaklanan stresin aile yaşamına taşınması, bireylerin evlilik doyumunu azaltmakta ve genel yaşam kalitesini düşürmektedir. Bu durum, iş ve aile alanları arasındaki dengenin bozulmasının bireysel refah üzerinde kritik bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Buna karşılık, iş ve aile yaşamı arasındaki etkileşim her zaman olumsuz değildir. Son yıllarda geliştirilen iş-aile zenginleşmesi yaklaşımı, bir alandaki olumlu deneyimlerin diğer alanı da güçlendirebileceğini savunmaktadır. Örneğin iş yerinde elde edilen başarı ve özgüven, aile ilişkilerine daha olumlu bir tutumla yansiyabilirken; aileden alınan sosyal destek de iş

performansını artırabilmektedir (Greenhaus ve Powell, 2006). Bu açıdan değerlendirildiğinde iş-aile etkileşimi, yalnızca çatışma değil aynı zamanda gelişim potansiyeli de taşıyan bir süreçtir.

Yaşam kalitesinin oluşumunda iş-aile dengesinin sağlanması kritik bir rol oynamaktadır. Marks (1977) tarafından ortaya konulan kıtlık hipotezi, bireyin zaman ve enerjisinin sınırlı olduğunu ve bu nedenle bir alandaki yoğunlaşmanın diğer alanı olumsuz etkileyebileceğini savunmaktadır. Buna karşılık Sieber (1974) tarafından geliştirilen rol genişlemesi hipotezi, birden fazla rol üstlenmenin bireye sosyal destek, statü ve psikolojik güç kazandırabileceğini ileri sürmektedir. Bu iki yaklaşım birlikte değerlendirildiğinde, iş-aile dengesinin niteliğinin bireyin kaynaklarını nasıl yönettiğine bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca sosyo-demografik faktörler de iş-aile etkileşimi üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Özellikle çocuk sahibi olma durumu, çalışma saatleri ve işin niteliği, bireyin iş ve aile yaşamını dengeleme kapasitesini etkilemektedir. Çalışma saatlerinin esnek olduğu işlerde bireylerin yaşam kalitesinin daha yüksek olduğu, buna karşılık uzun ve düzensiz çalışma saatlerinin iş-aile çatışmasını artırdığı belirtilmektedir (Byron, 2005: 198).

Genel olarak değerlendirildiğinde, iş-aile etkileşimi bireyin yaşam kalitesini doğrudan belirleyen temel faktörlerden biridir. İş ve aile yaşamı arasında sağlıklı bir dengenin kurulması, bireyin psikolojik iyi oluşunu artırmakta ve yaşam doyumunu yükseltmektedir. Buna karşılık bu iki alan arasında yaşanan çatışmalar, bireyin hem ruhsal hem de fiziksel sağlığını olumsuz yönde etkileyerek yaşam kalitesini düşürmektedir. Bu nedenle modern çalışma yaşamında iş-aile dengesini destekleyen politikaların geliştirilmesi, bireysel refahın artırılması açısından büyük önem taşımaktadır.

2.2. Finansal Stres Düzeyi ve İş-Aile Çatışması

Finansal stres, bireyin mevcut ekonomik kaynakları ile finansal yükümlülükleri arasındaki dengesizliği algılaması sonucu ortaya çıkan psikolojik bir gerilim durumu olarak tanımlanmaktadır (Lazarus ve Folkman, 1984: 70).

Bu durum yalnızca ekonomik bir sorun olmanın ötesinde, bireyin yaşamının birçok alanına yayılan bilişsel, duygusal ve davranışsal sonuçlar doğurmaktadır. Özellikle iş ve aile gibi iki temel yaşam alanı söz konusu olduğunda, finansal stresin etkileri daha belirgin hale gelmektedir. İş-aile çatışması, bireyin iş rolü ile aile rolü arasındaki uyumsuzluk nedeniyle ortaya çıkan gerilim olarak tanımlanmakta ve finansal stres bu çatışmanın önemli belirleyicilerinden biri olarak kabul edilmektedir (Greenhaus ve Beutell, 1985: 78).

Ay sonunu getiremeyen, borç harç içinde yüzen bir çalışan, doğal olarak işine tam anlamıyla odaklanamamakta ve kafası sürekli dolu olmaktadır. Bu durum, iş yerindeki gerginliği ve yorgunluğu eve taşınmasına, dolayısıyla eşiyle ve çocuklarıyla sudan sebeplerle tartışmasına yol açmaktadır. Kısacası cebe yansıyan parasal sıkıntılar arttıkça, kişi hem işteki sorumluluklarını aksatmaya başlamakta hem de evdeki huzursuzluğun önüne geçememektedir. Sonuç olarak finansal stres, iş hayatı ile aile yaşantısı arasındaki o hassas dengeyi tamamen bozarak kişiyi iki arada bir derede bırakmaktadır (Yılmaz ve Yıldız, 2021: 185).

Finansal stres düzeyinin artması, bireyin zihinsel kaynaklarını önemli ölçüde tüketmektedir. Mullainathan ve Shafir (2013) çalışmalarında kıtlık zihniyetinin bireyin bilişsel kapasitesini daralttığını ve kişinin dikkatini sürekli olarak acil finansal sorunlara yönlendirdiğini belirtmektedir. Bu durum, bireyin iş yerindeki görevlerine yeterince odaklanamamasına ve aile içindeki sorumluluklarını yerine getirmekte zorlanmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla finansal stres, bireyin hem iş hem de aile yaşamında performans kaybına yol açan bir bilişsel yük oluşturmaktadır.

İş-aile çatışmasının açıklanmasında kullanılan önemli yaklaşımlardan biri geçişme teorisidir. Bu teoriye göre, bir yaşam alanında deneyimlenen stres ve duygusal durumlar diğer yaşam alanına taşınmaktadır. Finansal stres yaşayan bir birey, iş yerinde yaşadığı baskıyı eve taşıyabilir ya da aile içinde yaşadığı ekonomik sorunları iş performansına yansıtabilmektedir. Bu karşılıklı etkileşim, iş ve aile rollerinin birbirini olumsuz etkilemesine yol açmaktadır.

Finansal stresin iş-aile çatışmasına etkisi, aynı zamanda kaynakların korunması teorisi ile de açıklanabilmektedir. Hobfoll (1989), bireylerin sahip oldukları kaynakları koruma ve artırma eğiliminde olduğunu, kaynak kaybı tehdidinin ise stres yarattığını ifade etmektedir. Ekonomik kaynakların yetersizliği, bireyin hem iş hem de aile yaşamında kullanabileceği psikolojik ve fiziksel enerjiyi azaltmaktadır. Bu durum, bireyin her iki rolü aynı anda etkin şekilde yerine getirmesini zorlaştırmaktadır.

Conger vd. (2010) geliştirdiği Aile Finansal Stres Modeli, ekonomik zorlukların aile içi ilişkiler üzerindeki etkilerini detaylı şekilde açıklamaktadır. Modele göre finansal baskı, eşler arasında tartışma sıklığını artırmakta, duygusal yakınlığı azaltmakta ve ebeveynlik davranışlarını olumsuz etkilemektedir. Bu süreç, iş-aile çatışmasını dolaylı olarak güçlendirmektedir. Çünkü aile içinde yaşanan stres, bireyin iş yaşamındaki psikolojik dayanıklılığını da zayıflatmaktadır.

Finansal stresin yüksek olduğu durumlarda bireyler genellikle daha uzun çalışma saatlerine yönelmekte veya ek gelir elde etmek amacıyla ikinci bir işte çalışmaktadır. Bu durum, aileye ayrılan zamanın azalmasına ve aile içi ilişkilerin zayıflamasına neden olmaktadır. Greenhaus ve Beutell (1985), zaman temelli çatışmanın iş-aile çatışmasının temel boyutlarından biri olduğunu belirtmektedir. Buna göre bireyin işte geçirdiği süre arttıkça aileye ayırdığı zaman azalmakta ve roller arasında çatışma ortaya çıkmaktadır.

Çalışmalar, finansal stresin yalnızca bireysel değil aynı zamanda örgütsel sonuçlar da doğurduğunu göstermektedir. Joo ve Grable (2004), finansal stres yaşayan çalışanların iş tatminlerinin düştüğünü ve örgütsel bağlılıklarının zayıfladığını belirtmektedir. Bu durum, bireyin iş yerinde daha az motive olmasına ve iş-aile çatışmasının daha yoğun hissedilmesine yol açmaktadır. Çünkü işten alınan tatminin düşmesi, bireyin aile yaşamına da olumsuz şekilde yansımaktadır.

Finansal stresin iş-aile çatışması üzerindeki etkisi, bireyin sosyal destek sistemleriyle de ilişkilidir. Sosyal destek eksikliği, stresin etkisini artırmakta ve bireyin baş etme mekanizmalarını zayıflatmaktadır. Lazarus ve Folkman (1984), stresle başa çıkmada sosyal desteğin önemli bir tampon görevi gördüğünü ifade etmektedir. Aile, arkadaşlar ve iş ortamından alınan destek, finansal stresin iş-aile çatışmasına dönüşmesini kısmen engelleyebilmektedir.

Finansal stres düzeyi, bireyin iş ve aile yaşamı arasındaki dengeyi doğrudan etkileyen kritik bir faktördür. Ekonomik kaynakların yetersizliği, bireyin hem iş hem de aile rollerini yerine getirme kapasitesini azaltmakta ve bu durum iş-aile çatışmasını artırmaktadır. Bilişsel yükün artması, zaman yönetimi sorunları, duygusal tükenme ve sosyal destek eksikliği gibi faktörler bu ilişkinin temel mekanizmalarını oluşturmaktadır. Bu nedenle finansal stresin azaltılması, yalnızca ekonomik refahı değil, aynı zamanda aile bütünlüğünü ve iş yaşamındaki verimliliği de olumlu yönde etkilemektedir (Mullainathan ve Shafir, 2013: 54).

Finansal stres, bireyin maddi kaynaklar açısından kendisini yetersiz hissetmesi, gelirinin temel ihtiyaçlarını karşılamada zorlanması ve ekonomik belirsizlikler nedeniyle sürekli bir kaygı hali içinde bulunması olarak tanımlanabilmektedir. Geçim sıkıntısı, borç yükümlülükleri, artan yaşam maliyetleri ve geleceğe yönelik ekonomik belirsizlikler, bireyin günlük yaşamında sürekli bir zihinsel yük oluşturmaktadır. Bu durum, bireyin yalnızca ekonomik değil aynı zamanda psikolojik açıdan da yıpranmasına neden olmaktadır (Conger vd., 2010: 701).

Maddi sorunların artmasıyla birlikte bireylerin stres düzeyinde belirgin bir yükseliş görülmekte, bu da iş ve aile yaşamındaki rollerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini zorlaştırmaktadır. İş yerinde yaşanan dikkat dağınıklığı, motivasyon kaybı ve performans düşüşü; ev ortamında ise iletişim problemleri, sabır azalması ve duygusal uzaklaşma gibi sonuçlarla birleştiğinde iş-aile çatışması daha görünür hale gelmektedir. Bu süreç, bireyin hem iş hem de aile alanında yeterli olamama hissini yoğunlaştırmaktadır (Mullainathan ve Shafir, 2013: 54).

2.2.1. Finansal Baskının Aile Yaşamına Yansıması

Finansal baskı, bireyin mevcut gelir düzeyi ile ekonomik yükümlülükleri arasındaki dengesizliğin yarattığı sürekli gerilim hali olarak tanımlanabilmektedir. Bu durum yalnızca bireysel bir stres kaynağı olmakla kalmamakta, aynı zamanda aile sistemi içinde de çok katmanlı etkiler ortaya çıkarmaktadır. Aile, normal koşullarda birey için bir güven ve destek alanı iken, ekonomik baskının yoğunlaştığı dönemlerde bu yapı stresin paylaşıldığı ve yeniden üretildiği bir ortama dönüşebilmektedir (Conger vd., 2010: 686).

Ayrıca finansal baskı ebeveynlik rollerini de olumsuz etkilemektedir. Maddi zorluk yaşayan ebeveynler, çocuklarına karşı daha az sabırlı olabilmekte ve günlük streslerini çocuklarına yansıtabilmektedirler. Buradan hareketle çocukların duygusal gelişimini olumsuz etkileyebilmekte ve aile içi huzursuzluğu artırabilmektedir. Çalışmalar, ekonomik stresin yoğun olduğu ailelerde çocuklarda davranışsal sorunların daha sık görülebildiğini göstermektedir (Conger vd., 2010: 689).

Finansal baskının bir diğer önemli sonucu sosyal izolasyondur. Ekonomik kısıtlılıklar nedeniyle aileler sosyal etkinliklere daha az katılmakta ve sosyal çevrelerinden uzaklaşabilmektedirler. Bu durum, hem bireysel hem de aile düzeyinde yalnızlık hissini artırmakta ve stresle başa çıkma kapasitesini zayıflatmaktadır. Sosyal destek mekanizmalarının zayıflaması, finansal baskının etkilerini daha da derinleştirebilmektedir (Lazarus ve Folkman, 1984: 72).

2.2.2. Ekonomik Sorunların İş Performansına Etkisi

Ekonomik sorunlar, bireyin yalnızca özel yaşamını değil, çalışma hayatındaki performansını da doğrudan etkileyen önemli faktörlerden biridir. Gelir yetersizliği, artan yaşam maliyetleri, borç yükü ve gelecek kaygısı gibi ekonomik baskılar, çalışanların zihinsel ve duygusal durumlarını etkileyerek iş süreçlerinde çeşitli problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Özellikle sürekli finansal stres altında bulunan bireylerin işlerine tam anlamıyla

odaklanmakta zorlandıkları ve bunun da iş performansında düşüş yarattığı görülmektedir (Garman vd., 1996: 166).

Finansal stres yaşayan bireylerin zihinsel kaynaklarının önemli bir bölümü ekonomik sorunlarla meşgul olmaktadır. Mullainathan ve Shafir'e (2013) göre maddi yetersizlikler bireyin bilişsel kapasitesini daraltmakta ve dikkatini sürekli ekonomik problemlere yönlendirmektedir. Bu durum çalışanların iş ortamında dikkat dağınıklığı yaşamasına, hata yapma olasılığının artmasına ve karar verme süreçlerinin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Kişi fiziksel olarak iş yerinde bulunsun bile zihinsel olarak borçlarını, ödenmesi gereken faturaları veya gelecekte yaşayabileceği ekonomik sorunları düşünmeye devam etmektedir.

Ekonomik sorunların iş performansı üzerindeki etkileri yalnızca bilişsel düzeyde kalmamaktadır. Sürekli maddi baskı altında olmak bireyde yoğun stres, kaygı ve psikolojik yorgunluk oluşturmaktadır. Uzun süre devam eden finansal stres, bireyin motivasyon düzeyini düşürmekte ve işe karşı isteksizlik geliştirmesine yol açabilmektedir. Çalışan, yaptığı işten tatmin olmamaya başlamakta ve zamanla verimliliğinde belirgin bir azalma ortaya çıkabilmektedir (Joo ve Grable, 2004: 50).

Ekonomik baskılar çalışanların iş yerindeki sosyal ilişkilerini de etkileyebilmektedir. Finansal stres yaşayan bireyler daha gergin, tahammülsüz ve iletişime kapalı davranabilmektedir. Bu durum iş arkadaşlarıyla yaşanan iletişim problemlerini artırmakta ve ekip içi uyumu olumsuz etkileyebilmektedir. İş ortamında yaşanan iletişim sorunları ise çalışanların iş birliği yapmasını zorlaştırarak genel iş performansını düşürebilmektedir (Garman vd., 1996: 167).

Ekonomik sorunlar nedeniyle bazı çalışanlar ek iş yapma ihtiyacı hissedebilmektedirler. Birden fazla işte çalışmak bireyin fiziksel olarak daha fazla yorulmasına ve dinlenme süresinin azalmasına neden olmaktadır. Yeterli dinlenemeyen çalışanların dikkat düzeyleri düşmekte ve iş verimlilikleri olumsuz etkilenmektedir. Aynı zamanda yoğun çalışma temposu, bireyin aile ve sosyal yaşamına yeterince zaman ayıramamasına da yol açarak psikolojik baskıyı artırabilmektedir (Garman vd., 1996: 168).

İş performansı üzerindeki olumsuz etkilerden biri de işe devamsızlık ve işten ayrılma eğilimidir. Maddi sorunlar nedeniyle yoğun stres yaşayan çalışanlar zamanla iş ortamından uzaklaşma isteği hissedebilmektedirler. Özellikle mevcut işinden yeterli gelir elde edemediğini düşünen bireylerde farklı iş arayışları artabilmektedir. Bu durum çalışan bağlılığını azaltmakta ve kurum açısından iş gücü kaybına yol açabilmektedir (Kim ve Garman, 2003: 75).

Ekonomik açıdan kendisini daha güvende hisseden çalışanların iş yaşamına daha rahat uyum sağlayabildikleri görülmektedir. Maddi kaygı düzeyi düşük olan bireyler, zihinsel enerjilerini finansal sorunlardan ziyade iş süreçlerine yönlendirebilmekte ve görevlerine daha yüksek düzeyde odaklanabilmektedir. Bu durum çalışanların motivasyonlarını korumalarına, işlerini daha dikkatli yürütmelerine ve performanslarını artırmalarına katkı sağlamaktadır. Ayrıca finansal açıdan daha az baskı hisseden bireylerin iş ortamında daha verimli çalıştıkları ve örgütsel hedeflere daha fazla katkı sundukları belirtilmektedir (Joo ve Grable, 2004: 34).

Benzer şekilde ekonomik güven duygusunun çalışanların psikolojik iyi oluşunu desteklediği ve iş verimliliği üzerinde olumlu etkiler oluşturduğu ifade edilmektedir (Keser, 2005: 84).

2.2.3. Finansal Stresin Rol Çatışmasına Etkisi

Finansal stres, bireyin ekonomik kaynaklarının yetersiz olduğunu düşünmesiyle ortaya çıkan sürekli baskı ve kaygı durumudur. Geçim sıkıntısı, borç yükü, gelir yetersizliği ve ekonomik belirsizlik gibi faktörler bireyin günlük yaşamını önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Bu ekonomik baskılar yalnızca bireyin psikolojik sağlığını değil, aynı zamanda iş ve aile rollerini yerine getirme kapasitesini de zayıflatmaktadır. Greenhaus ve Beutell'e (1985) göre iş ve aile rollerinin taleplerinin birbiriyle uyumsuz hale gelmesi rol çatışmasının temel nedenlerinden biridir.

Finansal stres yaşayan bireyler, ekonomik sorunların üstesinden gelebilmek amacıyla çoğu zaman daha yoğun çalışma temposu içerisinde bulunmak zorunda kalabilmektedirler. Uzun çalışma saatleri, ek gelir elde etme çabası ya da birden fazla işte çalışma durumu, bireyin aile yaşamına ayırdığı zamanı önemli ölçüde azaltabilmektedir. Özellikle eş ve çocuklarla geçirilen sürenin azalması, aile içi iletişimin zayıflamasına ve duygusal bağların olumsuz etkilenmesine neden olabilmektedir. Bunun yanında birey, iş yaşamındaki sorumluluklarını yerine getirirken aile içerisindeki rollerini ihmal ettiğini düşünebilmekte ve bu durum zamanla rol çatışmasına yol açabilmektedir. İş ve aile rollerinin aynı anda yoğun biçimde sürdürülmeye çalışılması bireyin stres düzeyini artırırken psikolojik yıpranmaya da neden olabilmektedir (Efeoğlu ve Özgen, 2007: 243).

Marks'ın (1977) ortaya koyduğu Kıtık Hipotezi'ne göre bireyin sahip olduğu enerji ve zaman sınırlıdır. Bu nedenle bir role fazla kaynak ayrılması diğer rollerin zarar görmesine neden olmaktadır. Finansal stres yaşayan bireyler ekonomik sorunları çözebilmek adına iş rollerine

daha fazla yoğunlaşmakta, bu da aile ve sosyal yaşam rollerinin geri planda kalmasına yol açabilmektedir. Böylece birey, roller arasındaki dengeyi korumakta zorlanmaktadır.

Finansal stres, bireyin yalnızca ekonomik yaşamını değil, aile içerisindeki rol ve sorumluluklarını da önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Maddi sorunların yoğunlaşmasıyla birlikte bireyler ailelerine karşı kendilerini yetersiz hissetmeye başlayabilmekte ve bu durum psikolojik baskının artmasına neden olabilmektedir. Özellikle ebeveynler, çocuklarının ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılayamadıklarını düşündüklerinde suçluluk, başarısızlık ve çaresizlik gibi duygular yaşayabilmektedirler. Bu durum zamanla aile içindeki iletişimi zayıflatabilmekte, bireyler arasında gerginlik oluşmasına ve çatışmaların artmasına yol açabilmektedir (Kinnunen ve Feldt, 2004: 149).

Rol çatışmasının önemli sonuçlarından biri de psikolojik tükenmişliktir. İş yaşamı ile aile yaşamındaki sorumlulukları aynı anda yerine getirmeye çalışan bireyler zamanla fiziksel ve zihinsel açıdan yoğun bir yorgunluk hissedebilmektedirler. Özellikle ekonomik baskının yoğun olduğu durumlarda birey hem iş yerinde başarılı olmaya hem de aile içerisindeki rollerini eksiksiz yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Ancak sürekli devam eden bu baskı durumu, bireyin stres düzeyini artırmakta ve uzun vadede tükenmişlik yaşamasına neden olabilmektedir. Sürekli sorumluluk altında bulunmak bireyin motivasyonunu azaltırken yaşam doyumunu da olumsuz etkileyebilmektedir (Ardıç ve Polatçı, 2008: 78).

Bunun yanında aile desteği ve iş yerindeki anlayışlı yönetim yaklaşımları rol çatışmasının etkilerini azaltabilmektedir. Esnek çalışma saatleri, çalışan destek programları ve aile içindeki dayanışma, bireyin iş ve aile rollerini daha dengeli şekilde yürütmesine yardımcı olabilmektedir. Sosyal destek mekanizmalarının güçlü olması, finansal stresin rol çatışmasına dönüşmesini kısmen engelleyebilmektedir (Lazarus ve Folkman, 1984: 84).

2.3. İş-Aile ve Aile-İş Çatışması Kavramı

İş-aile çatışması, bireyin iş yaşamındaki rol ve sorumluluklarının aile yaşamını olumsuz etkilemesi durumunu ifade etmektedir. Aile-iş çatışması ise bunun tersine, aile yaşamında yaşanan sorunların veya sorumlulukların iş yaşamını olumsuz yönde etkilemesi olarak tanımlanmaktadır. Her iki çatışma türü de bireyin yaşam kalitesi, psikolojik sağlığı ve sosyal ilişkileri üzerinde önemli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır (Greenhaus ve Beutell, 1985: 80).

Greenhaus ve Beutell'e (1985) göre iş-aile çatışması; zaman temelli, gerilim temelli ve davranış temelli olmak üzere üç farklı boyutta ele alınmaktadır. Zaman temelli çatışma, bireyin bir role ayırdığı zamanın diğer rolün gerekliliklerini yerine getirmesini zorlaştırması

durumudur. Örneğin uzun çalışma saatleri nedeniyle aileye yeterince zaman ayrılamaması bu çatışma türüne örnek olarak gösterilebilmektedir. Gerilim temelli çatışmada ise iş veya aile alanında yaşanan stres ve baskı diğer yaşam alanına taşınmaktadır. Davranış temelli çatışmada da bir rolde gerekli olan davranış biçimlerinin diğer role uygun olmaması söz konusudur.

Aile-iş çatışması ise aile içinde yaşanan sorunların bireyin iş yaşamını etkilemesiyle ortaya çıkmaktadır. Çocuk bakımı, aile bireylerinin sağlık sorunları, ekonomik problemler veya aile içindeki duygusal gerilimler bireyin işine odaklanmasını zorlaştırabilmektedir. Özellikle aile içinde yoğun sorumluluk taşıyan bireylerde dikkat dağınıklığı, motivasyon kaybı ve iş performansında düşüş görülebilmektedir. Bu durum bireyin hem iş yaşamında hem de özel yaşamında baskı hissetmesine neden olmaktadır (Greenhaus ve Beutell, 1985: 83)

İş-aile ve aile-iş çatışmasının oluşumunda toplumsal roller de önemli bir etkidir. Özellikle çalışan kadınlar hem iş yaşamındaki sorumluluklarını yerine getirmeye hem de geleneksel aile rollerini sürdürmeye çalıştıkları için daha yoğun rol çatışması yaşayabilmektedirler. Kadınların iş yaşamında aktif rol almalarıyla birlikte ev içindeki sorumlulukların devam etmesi, zaman ve enerji açısından ciddi bir yük oluşturabilmektedir (Frone vd., 1992: 68).

Örgütsel açıdan bakıldığında iş-aile çatışması çalışan performansını ve kurumsal bağlılığı da etkileyebilmektedir. Sürekli çatışma yaşayan çalışanlarda motivasyon kaybı, işe devamsızlık ve işten ayrılma eğilimi daha sık görülebilmektedir. Bu nedenle kurumların çalışanların iş-aile dengesini destekleyen uygulamalar geliştirmesi önem taşımaktadır. Esnek çalışma saatleri, uzaktan çalışma imkanları ve çalışan destek programları çatışma düzeyini azaltmaya yardımcı olabilmektedir (Frone vd., 1992: 69).

Aile desteği de iş-aile çatışmasının azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Aile bireylerinin birbirine anlayış göstermesi, sorumlulukların paylaşılması ve sağlıklı iletişim kurulması bireyin yaşadığı baskıyı hafifletebilmektedir. Aynı şekilde iş ortamında destekleyici yönetim anlayışı ve olumlu çalışma koşulları da bireyin iş ve aile yaşamı arasında daha sağlıklı bir denge kurmasına katkı sağlamaktadır.

İş-aile ve aile-iş çatışması, bireyin iş yaşamı ile aile yaşamındaki sorumluluklarını aynı anda yerine getirmekte zorlanması sonucunda ortaya çıkan önemli bir sosyal ve psikolojik sorun olarak değerlendirilmektedir. İş yaşamındaki yoğun tempo, uzun çalışma saatleri ve performans baskısı bireyin aile yaşamına ayırdığı zamanı azaltabilmekte, bu durum aile ilişkilerinin olumsuz etkilenmesine neden olabilmektedir. Benzer şekilde aile içerisinde yaşanan sorunlar,

bireyin iş yaşamındaki dikkatini ve motivasyonunu azaltarak iş performansını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu nedenle iş ve aile yaşamı arasında dengeli bir ilişki kurulması, bireyin hem psikolojik sağlığı hem de yaşam kalitesi açısından büyük önem taşımaktadır (Efeoğlu ve Özgen, 2007: 242).

İş-aile çatışması, bireyin iş yaşamındaki rol taleplerinin aile yaşamındaki sorumluluklarla uyumsuz hale gelmesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Özellikle iş yaşamındaki yoğun stresin aile ortamına taşınması, bireyin aile üyeleriyle olan iletişimini olumsuz etkileyebilmekte ve aile içi huzursuzluklara neden olabilmektedir. Buna karşılık aile yaşamındaki sorunların iş yaşamına yansması da bireyin dikkat dağınıklığı yaşamasına, iş doyumunun azalmasına ve verimliliğinin düşmesine yol açabilmektedir. Bu karşılıklı etkileşim, bireyin farklı roller arasında sıkışmış hissetmesine neden olabilmektedir (Aycan ve Eskin, 2005: 457).

İş ve aile yaşamı arasındaki dengenin bozulması bireyin psikolojik iyi oluşunu da olumsuz etkileyebilmektedir. Sürekli rol çatışması yaşayan bireylerde stres, kaygı, tükenmişlik ve yaşam doyumunda azalma gibi sorunların daha sık görüldüğü belirtilmektedir. Özellikle ekonomik baskıların yoğun olduğu durumlarda bireyin iş yaşamındaki sorumlulukları artabilmekte ve bu durum aile yaşamına yeterince zaman ayıramamasına neden olabilmektedir. Uzun süre devam eden iş-aile çatışması ise bireyin hem fiziksel hem de zihinsel açıdan yıpranmasına yol açabilmektedir (Özdevecioğlu ve Doruk, 2015: 76).

Bunun yanında örgütsel destek ve aile içi dayanışma, iş-aile çatışmasının azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Çalışanlara yönelik esnek çalışma uygulamaları, yöneticilerin destekleyici tutumları ve aile bireyleri arasındaki anlayışlı iletişim, bireylerin iş ve aile rollerini daha sağlıklı biçimde sürdürmesine yardımcı olabilmektedir. İş ve aile yaşamı arasında denge sağlayabilen bireylerin daha yüksek yaşam doyumuna sahip oldukları, psikolojik açıdan daha güçlü hissettikleri ve iş yaşamında daha verimli oldukları ifade edilmektedir (Keser, 2005: 85).

İş-aile çatışması, bireyin iş yaşamındaki sorumlulukları ile aile yaşamındaki yükümlülüklerinin birbiriyle uyumsuz hale gelmesi sonucu ortaya çıkan bir rol çatışması türü olarak tanımlanmaktadır. Greenhaus ve Beutell'e (1985) göre iş-aile çatışması, iş ve aile rollerinden kaynaklanan taleplerin aynı anda yerine getirilmesinin zorlaşması durumudur. Bu çatışma, bireyin hem çalışan hem de aile üyesi olarak üstlendiği sorumlulukları dengeli şekilde yürütmesini güçleştirmektedir. Özellikle modern çalışma yaşamında artan iş yükü, uzun çalışma saatleri ve ekonomik baskılar nedeniyle bireyler iş ile aile arasında denge kurmakta zorlanabilmektedir.

İş-aile çatışması yalnızca iş yaşamının aile hayatını etkilemesiyle sınırlı değildir. Aynı zamanda aile içinde yaşanan sorunların iş yaşamına yansması da bu çatışmanın önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Literatürde bu durum iş-aile çatışması ve aile-iş çatışması olarak iki yönlü şekilde ele alınmaktadır. İş kaynaklı yoğunluk, stres ve zaman baskısı aile yaşamını olumsuz etkileyebilirken; aile içindeki problemler, bakım sorumlulukları veya duygusal sorunlar da bireyin iş performansını düşürebilmektedir. Bu nedenle iş ve aile yaşamı birbirinden tamamen bağımsız alanlar değil, sürekli etkileşim içerisinde olan iki önemli yaşam alanıdır (Frone, 1992: 69).

İş-aile çatışması bireyin psikolojik sağlığı üzerinde de önemli etkiler bırakabilmektedir. Sürekli iki rol arasında denge kurmaya çalışan birey zamanla zihinsel ve duygusal olarak yıpranabilmektedir. Yoğun stres, tükenmişlik hissi, kaygı ve motivasyon kaybı bu çatışmanın en sık görülen sonuçları arasında yer almaktadır (Carlson vd., 2000). Özellikle iş yükünün fazla olduğu durumlarda birey hem ailesine hem de işine yeterince yetişemediğini düşünerek kendini başarısız hissedebilmektedir. Bu durum zamanla yaşam doyumunun azalmasına neden olabilmektedir.

Ekonomik sorunlar da iş-aile çatışmasını artıran önemli unsurlar arasında bulunmaktadır. Maddi kaygılar yaşayan bireyler daha fazla çalışmak zorunda kalabilmekte ve bu durum aileye ayrılan zamanı azaltabilmektedir. Finansal stresin artmasıyla birlikte bireyin psikolojik yükü ağırlaşmakta, aile içi iletişim problemleri ortaya çıkabilmektedir. Özellikle geçim sıkıntısı yaşayan bireylerde sabırsızlık, öfke kontrolünde zorluk ve tahammülsüzlük gibi durumlar daha sık görülebilmektedir. Bu durum hem iş ortamındaki ilişkileri hem de aile içindeki huzuru olumsuz etkileyebilmektedir (Frone vd., 1992: 70).

2.3.1. Aile-İş Çatışmasının Tanımı

Aile-iş çatışması, bireyin aile yaşamından kaynaklanan sorumluluklarının, iş yaşamındaki görev ve beklentilerini olumsuz yönde etkilemesi durumunu ifade etmektedir. Bu çatışma türünde aile içerisinde yaşanan sorunlar, bireyin çalışma hayatındaki performansını, dikkatini ve psikolojik durumunu doğrudan etkileyebilmektedir. Frone vd. (1992)'e göre aile-iş çatışması, aile rolünden doğan baskıların iş rolünü yerine getirmeyi zorlaştırmasıyla ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle bireyin aile yaşamında yaşadığı yoğunluk, iş ortamındaki davranışlarına ve verimliliğine yansıyabilmektedir.

Aile-iş çatışması, modern yaşam koşullarının etkisiyle günümüzde daha sık karşılaşılan sorunlardan biri haline gelmiştir. Aile içerisinde artan sorumluluklar, çocuk bakımı, yaşlı

bireylerin ihtiyaçları, ekonomik problemler ve duygusal gerilimler bireyin iş yaşamına yeterince odaklanmasını zorlaştırabilmektedir. Özellikle aile yaşamında huzursuzluk yaşayan bireyler, iş ortamında da kendilerini psikolojik olarak rahat hissetmeyebilir ve zihinsel olarak sürekli aile sorunlarıyla meşgul olabilmektedir. Bu durum bireyin dikkatinin dağılmasına, motivasyon kaybı yaşamasına ve iş görevlerini yerine getirirken verimliliğinin azalmasına neden olabilmektedir (Efeoglu ve zgen, 2007: 244).

Aile-iş çatışmasının uzun süre devam etmesi bireyin psikolojik iyi oluşunu da olumsuz etkileyebilmektedir. Sürekli aile sorunlarını düşünen bireylerde kaygı, yorgunluk, tükenmişlik ve yaşam doyumunda azalma gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca aile içindeki olumsuz iletişim ve duygusal gerilimler bireyin sosyal ilişkilerini de etkileyebilmektedir. İş yaşamında dikkat dağınlıklığı yaşayan bireylerin hata yapma risklerinin arttığı ve iş doyumlarının azaldığı ifade edilmektedir. Bu nedenle iş ve aile yaşamı arasında sağlıklı bir denge kurulması, bireyin hem psikolojik sağlığı hem de iş yaşamındaki başarısı açısından büyük önem taşımaktadır (Özdevecioğlu ve Doruk, 2015: 78).

Aile-iş çatışmasının ortaya çıkmasında ocuk bakım sorumluluğu da önemli bir etkindir. Özellikle küçük çocuğu olan çalışan bireyler hem aile sorumluluklarını yerine getirmeye hem de iş yaşamındaki görevlerini sürdürmeye çalışırken yoğun bir baskı hissedebilmektedir. Çocuğun hastalanması, okul sorunları veya bakım ihtiyaçları çalışan bireyin işe geç kalmasına, işe devamsızlık yaşamasına ya da işine tam olarak odaklanamamasına neden olabilmektedir. Bu durum özellikle çalışan ebeveynlerde yoğun stres oluşturabilmektedir (Carlson vd., 2000: 249).

Aile içerisinde yaşanan duygusal sorunlar, bireyin iş yaşamını önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Eşler arasında ortaya çıkan iletişim problemleri, aile içi tartışmalar ve huzursuzluk gibi durumlar bireyin psikolojik dengesini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Birey ev ortamında yaşadığı stres ve gerginliği zihinsel olarak kolayca geride bırakamadığı için bu durum iş yaşamına da yansiyabilmektedir. Özellikle aile kaynaklı sorunların yoğun olduğu dönemlerde çalışanların dikkatlerini işlerine tam olarak veremedikleri ve zihinsel olarak sürekli aile problemleriyle meşgul oldukları görülmektedir (arıkı ve elikkol, 2009: 160).

Aile yaşamındaki olumsuzlukların iş ortamına taşınması, çalışanların iş arkadaşlarıyla olan iletişimlerini de etkileyebilmektedir. Psikolojik baskı altında bulunan bireyler daha gergin davranabilmekte, ekip çalışmasına uyum sağlamakta zorlanabilmekte ve iş ortamında sosyal ilişkilerden uzaklaşabilmektedirler. Bu durum ekip içindeki uyumu zayıflatırken iş yerindeki verimliliği de olumsuz etkileyebilmektedir. Ayrıca aile kaynaklı stresin çalışanların işe yönelik

motivasyonunu azalttığı ve iş doyumunu düşürdüğü belirtilmektedir (Karatepe ve Tekinkuş, 2006: 178).

Bunun yanında aile içindeki huzursuzlukların uzun süre devam etmesi bireyde duygusal yorgunluk oluşturabilmektedir. Sürekli psikolojik baskı hissedilen çalışanlarda zamanla tükenmişlik, isteksizlik ve performans düşüklüğü görülebilmektedir. Özellikle bireyin hem aile içindeki sorunlarla baş etmeye çalışması hem de iş yaşamındaki sorumluluklarını yerine getirme çabası stres düzeyinin daha da artmasına neden olabilmektedir. Bu durum bireyin genel yaşam doyumunu olumsuz etkileyebilmektedir. Aile-iş çatışmasının azaltılabilmesi için aile içindeki görev paylaşımının dengeli olması önem taşımaktadır. Eşlerin birbirine destek olması, çocuk bakımında ortak sorumluluk alınması ve sağlıklı iletişim kurulması yaşanan baskıyı azaltabilmektedir. Bunun yanında iş yerlerinde esnek çalışma saatleri, izin uygulamaları ve çalışan destek programları da bireyin aile yaşamıyla iş yaşamı arasında daha sağlıklı denge kurmasına yardımcı olabilmektedir (Anafarta, 2011: 92).

2.3.2. Çatışma Türleri (Zaman, Gerilim ve Davranış Temelli Çatışma)

İş-aile çatışması, bireyin iş ve aile yaşamındaki rollerini aynı anda yürütmeye çalışırken yaşadığı uyumsuzluklardan ortaya çıkmaktadır. Greenhaus ve Beutell (1985), iş-aile çatışmasını üç temel boyutta ele almıştır. Bunlar zaman temelli çatışma, gerilim temelli çatışma ve davranış temelli çatışmadır. Bu sınıflandırma, bireyin iş ve aile yaşamı arasında neden denge kurmakta zorlandığını daha iyi açıklamaktadır. Yaşanan çatışmalar yalnızca zaman yetersizliğinden değil, psikolojik baskıdan ve davranış farklılıklarından da kaynaklanabilmektedir.

2.3.2.1. Zaman Temelli Çatışma

Yoğun çalışma temposu içinde bulunan bireylerde zaman baskısı daha belirgin hale gelmektedir. İşte geçirilen sürenin artması, aile bireyleriyle geçirilen zamanın azalmasına yol açmakta ve bu durum aile ilişkilerinin zayıflamasına neden olabilmektedir. Birey işten fiziksel olarak uzaklaşsa bile zihinsel olarak iş yükünü taşımaya devam edebilmekte, bu durum aile içi iletişimi olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ayrıca bireyin kendisini aile rollerini yerine getirmede yetersiz hissetmesi, psikolojik baskıyı artırabilmektedir. Aile içi sorumlulukların yoğunluğu da zaman temelli çatışmayı artıran önemli faktörlerden biridir. Çocuk bakımı, yaşlı bireylerin sorumluluğu ve ev içi görevler bireyin iş yaşamına ayırabileceği zamanı sınırlamaktadır. Bu durum çalışanların iş performansında düşüşe, dikkat dağınıklığına ve verimlilik kaybına yol açabilmektedir. Özellikle iş ve aile rollerinin aynı anda yoğun talep

oluşturduğu durumlarda bireyin stres düzeyinin arttığı ifade edilmektedir (Erdamar ve Demirel, 2014: 118).

2.3.2.2. Gerilim Temelli Çatışma

Gerilim temelli çatışma, bir yaşam alanında yaşanan stresin ve psikolojik baskının diğer yaşam alanına taşınması durumudur. İş yerinde yaşanan yoğun stres, baskı, iş yükü veya ekonomik kaygılar bireyin aile yaşamını olumsuz etkileyebilmektedir. Aynı şekilde aile içinde yaşanan problemler de bireyin iş yaşamındaki ruh haline ve performansına yansiyabilmektedir (Frone vd., 1992: 78).

2.3.2.3. Davranış Temelli Çatışma

Davranış temelli çatışma ise bireyin bir rolde geliştirdiği davranış biçimlerinin diğer rolde uyumsuz hale gelmesi durumudur. İş yaşamında gerekli olan bazı davranışlar aile ortamında uygun olmayabilmektedir. Aynı şekilde aile içinde kullanılan bazı davranış kalıpları da iş ortamında sorun oluşturabilmektedir (Greenhaus ve Beutell, 1985: 88).

Davranış temelli çatışma bireyin farklı roller arasında sürekli uyum sağlamaya çalışmasına neden olmaktadır. Birey her ortamda farklı davranış beklentileriyle karşılaştığında zamanla zihinsel yorgunluk yaşayabilmektedir. Özellikle iş ve aile rollerinin birbirinden çok farklı olduğu durumlarda bu çatışma daha belirgin hale gelmektedir. Bu durum bireyin hem sosyal ilişkilerini hem de psikolojik dengesini olumsuz etkileyebilmektedir (Greenhaus ve Beutell, 1985: 87).

İş-aile çatışmasının zaman, gerilim ve davranış temelli boyutları çoğu zaman birbirinden bağımsız değil, aksine birbirini besleyen bir yapı içerisinde ortaya çıkmaktadır. Zaman yetersizliği birey üzerinde baskı oluşturarak stres düzeyini artırabilmekte, artan stres ise bireyin düşünce ve davranışlarına yansiyarak çatışmanın daha karmaşık bir hale gelmesine neden olabilmektedir. Bu durum, iş ve aile yaşamı arasında yaşanan problemlerin tek bir nedene bağlı olmadığını, çok boyutlu ve birbirini etkileyen bir süreç olduğunu göstermektedir (Greenhaus ve Beutell, 1985: 78).

2.3.3. Çatışmanın Bireysel ve Örgütsel Sonuçları

Çatışmanın bireysel sonuçlarının başında stres ve psikolojik yorgunluk gelmektedir. İnsan aynı anda hem iş hayatındaki beklentileri hem de aile sorumluluklarını yerine getirmeye çalıştığında yoğun bir baskı hissedebilmektedir. Bu baskı zamanla kaygı, tükenmişlik ve mutsuzluk gibi psikolojik sorunlara yol açabilmektedir. Özellikle iş yükünün fazla olması ve

aile içindeki sorumlulukların artması bireyin kendisini yetersiz hissetmesine neden olabilmektedir. Sürekli bir şeylere yetismeye çalışmak bireyin zihinsel olarak yorulmasına ve yaşam doyumunun azalmasına yol açmaktadır (Carlson vd., 2000: 276).

Çatışmanın bireysel sonuçlarından biri de aile ilişkilerinin zarar görmesidir. İş yaşamında yaşanan yoğunluk nedeniyle aile bireylerine yeterince zaman ayırlamaması iletişim problemlerine neden olabilmektedir. Özellikle eşler arasında yaşanan zaman yetersizliği ve stres, tartışmaların artmasına yol açabilmektedir. Çocuklarla yeterince ilgilenememek de bireyde suçluluk hissi oluşturabilmektedir. Aile içindeki huzurun bozulması ise kişinin psikolojik olarak daha fazla yıpranmasına neden olabilmektedir.

Örgütsel açıdan bakıldığında ise iş-aile çatışmasının kurumlar üzerinde de önemli etkileri bulunmaktadır. Çalışanların yaşadığı stres ve tükenmişlik iş performansını doğrudan etkileyebilmektedir. Finansal kaygılar, aile içi sorunlar veya yoğun iş baskısı nedeniyle çalışanların dikkat düzeyi azalabilmekte ve hata yapma olasılığı artabilmektedir. Bu durum iş süreçlerinde verim kaybına yol açabilmektedir (Greenhaus ve Beutell, 1985: 76).

İşe devamsızlık ve işten ayrılma eğilimi de iş-aile çatışmasının önemli örgütsel sonuçları arasında yer almaktadır. Yoğun stres yaşayan çalışanlar fiziksel ve psikolojik yorgunluk nedeniyle işe gitmek istemeyebilmekte ya da sağlık sorunları yaşayabilmektedir. Bunun yanında bireyler daha dengeli çalışma koşulları sunan farklı iş arayışlarına yönelebilmektedir. Bu durum kurumlar açısından nitelikli iş gücü kaybına ve maliyet artışına neden olabilmektedir (Allen vd., 2000).

2.4. Kadın Çalışanlarda Finansal Kaygının İş Aile Çatışmasına Etkisinde Finansal Stresin Aracılık Rolü Üzerine Yapılmış Çalışmalar

2.4.1. Finansal Kaygı ile İş- Aile Çatışması Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapılan Çalışmalar

Finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkiye yönelik yapılan çalışmalar aşağıda sıralanmıştır.

Frone vd. (1992) çalışmalarında iş ve aile yaşamındaki stres kaynaklarını inceleyerek ekonomik baskıların bireyin psikolojik yapısı üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Sonuçlara göre finansal kaygı yaşayan bireylerin iş ve aile rollerini yerine getirirken daha yoğun stres yaşadığı görülmüştür. Özellikle maddi sorunların bireyin zihinsel enerjisini tükettiği ve aile ilişkilerine olumsuz şekilde yansıdığı belirtilmiştir. İş-aile çatışmasının depresyon, anksiyete ve düşük yaşam doyumu ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Finansal kaygının çalışanların dikkatini

iş dışı ekonomik sorunlara yönlendirdiği ve bunun rol performansını düşürdüğü ifade edilmiştir. Çalışma ekonomik kaygıların iş-aile çatışmasının önemli belirleyicilerinden biri olduğunu göstermektedir.

Allen vd. (2000) çalışmalarında iş-aile çatışmasının sonuçlarını inceleyen meta-analitik çalışmalarda ekonomik kaygıların çalışanların psikolojik iyi oluşunu önemli ölçüde etkilediğini ortaya koymuşlardır. Çalışmada finansal baskı yaşayan bireylerin daha yüksek iş-aile çatışması deneyimlediği belirlenmiştir. Maddi kaygıların bireyin zaman yönetimini zorlaştırdığı ve işten aileye taşan stresin arttığı ifade edilmiştir. Ayrıca iş-aile çatışmasının iş doyumu, örgütsel bağlılık ve yaşam memnuniyeti üzerinde olumsuz etkileri olduğu bulunmuştur. Ayrıca ekonomik güvence eksikliğinin bireyin hem iş hem de aile rollerinde baskı hissetmesine yol açtığı vurgulanmıştır. Bu durum finansal kaygının çok boyutlu sonuçlar doğurduğunu göstermektedir.

Aycan ve Eskin (2005) çalışmalarında Türkiye örneğinde iş-aile çatışmasının nedenlerini ve sonuçlarını incelemişlerdir. Çalışmada finansal kaygının çalışanların yaşam dengesi üzerinde önemli etkiler yarattığı belirlenmiştir. Maddi sorun yaşayan bireylerin aile yaşamına yeterli zaman ayıramadığı ve bunun çatışmayı artırdığı ifade edilmiştir. Ayrıca ekonomik baskıların bireyin psikolojik iyi oluşunu olumsuz etkilediği bulunmuştur. Sonuçta finansal kaygı, iş-aile çatışmasının önemli bir belirleyicisi olarak görülmektedir. Ayrıca ekonomik sorunların çalışanların aile yaşamı üzerinde güçlü etkiler oluşturduğu ortaya koyulmaktadır.

Scheiman ve Young (2011) çalışmalarında 2007 yılında Amerikalı çalışanlar arasında yapılan ulusal bir anketten elde edilen verileri kullanarak, ekonomik zorluk ile aile-iş çatışması arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Cinsiyet ve çeşitli çalışma koşullarına odaklanarak, bu ilişkinin olası etkilerini değerlendirmişlerdir. Bulgular, ekonomik zorluğun daha yüksek aile-iş çatışması ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu örüntü erkekler arasında daha güçlüdür. Üç çalışma koşulu da etki değiştirici olarak işlev görmektedir: Zorluk ile aile-iş çatışması arasındaki pozitif ilişki, daha az iş yetkisine sahip ve daha yaratıcı iş faaliyetlerinde bulunan çalışanlar için daha güçlüdür. İş baskıları da bu ilişkiyi değiştirmektedir, ancak genel olarak, daha yüksek baskılara maruz kalan katılımcılar daha yüksek aile-iş çatışması bildirmektedir.

Young ve Scheiman (2012) çalışmalarında çalışan Amerikalılar arasında yapılan ulusal bir anketten elde edilen iki veri dalgasını kullanarak, aile-iş etkileşimi bağlamında ekonomik zorluk, olumsuz yaşam olayları ve psikolojik sıkıntı arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Bulgular, aile-iş çatışmasının, ekonomik zorluğun ve önemli kişilere yönelik olumsuz olayların

sıkıntı üzerindeki etkilerini aracılık ettiğini göstermiştir. Ayrıca ekonomik zorluk ve önemli kişilere yönelik olumsuz olaylar, aile-iş çatışması ile sıkıntı arasındaki ilişkiyi düzenlemiştir. Başkalarına yönelik olumsuz olaylar, aile-iş çatışmasının sıkıntı üzerindeki olumlu etkisini şiddetlendirirken, ekonomik zorluk için bunun tersi bulunmuştur. Zorluk ve sıkıntı arasındaki olumlu ilişki, aile-iş çatışmasının daha yüksek seviyelerinde daha zayıftır. Bu örüntüler, çeşitli aile, iş ve sosyodemografik koşullar genelinde geçerli kabul edilmektedir.

Mevcut çalışmadan elde edilen sonuçlar da finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğunu göstermekte olup, ilgili literatürle örtüşmekte ve bu alandaki bilgi birikimini desteklemektedir.

2.4.2. Finansal Kaygı ile Finansal Stres Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapılan Çalışmalar

Finansal kaygı ile finansal stres arasındaki ilişkiye yönelik yapılan çalışmalar aşağıda incelenmiştir.

Porter ve Garman (1993) çalışmalarında ABD’de, Virginia eyaletinde yaşayan hanehalkı üzerinde finansal refah kavramsal modelinin test edilmesi ve finansal sorunların bireylerin psikolojik sağlıkları ile genel yaşam doyumları üzerindeki etkilerinin belirlenmesini amaçlamaktadırlar. Yöntemsel olarak yapılandırılmış anket tekniği kullanılmış ve veriler çoklu regresyon analizleri ile test edilmiştir. Bulgulara göre, düşük gelir düzeyinin ve yüksek borçluluk oranının finansal stres ve algılanan finansal refah üzerinde doğrudan belirleyici olduğu, finansal kaygı yaşayan bireylerin gelecek planlaması yapmakta zorlandıkları, ekonomik baskının bireyin zihinsel kaynaklarını tüketerek stres düzeyini artırdığı ve bu durumun hem genel yaşam doyumu hem de aile ilişkileri üzerinde olumsuz etkiler meydana getirerek finansal kaygıyı finansal stresin temel belirleyicilerinden biri haline getirdiği saptanmıştır.

Drentea (2000) çalışmasında ABD’de 1995 yılında, yaşları 18 ile 92 arasında değişen 1028 yetişkinden oluşan bir örneklem üzerinde borç yükünün ve ekonomik baskının bireylerin psikolojik durumları ile anksiyete düzeyleri üzerindeki etkileri incelenmişlerdir. Veri toplama yöntemi olarak telefon anketlerinden yararlanılmış ve veriler en küçük kareler regresyon analizi ile modellenmiştir. Bulgularda kredi kartı borçları ve finansal yükümlülüklerin bireylerde sürekli bir ekonomik kaygı oluşturduğu, bu kaygının zamanla yoğun finansal strese dönüştüğü ve yüksek borçluluk oranına sahip bireylerde anksiyete ile depresyon belirtilerinin çok daha yüksek çıktığı ortaya koyulmuştur. Ayrıca ekonomik baskının bireyin sosyal ilişkilerini,

psikolojik durumunu ve genel yaşam kalitesini olumsuz etkilediği, finansal kaygı ile finansal stres arasında güçlü ve doğrudan bir ilişki bulunduğu saptanmıştır.

Kim ve Garman (2003) çalışmalarında finansal stres ile devamsızlık arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bir Sağlık Geliştirme Modeli'nden kavramsal bir model türetilmiş ve belirleyiciler (bireysel özellikler), stres (finansal stres), fiziksel ve psikolojik tepkiler (örgütsel bağlılık ve sağlık) ve devamsızlık arasındaki ilişkileri araştırmak için ampirik olarak test edilmiştir. Orta batıdaki üç eyalette bir sigorta şirketinde çalışan beyaz yakalı işçilerden elde edilen veriler kullanılarak yapılan bu çalışmada, finansal stresin örgütsel bağlılıkla negatif, devamsızlıkla ise pozitif ilişkili olduğunu belirlemiştir.

Kim ve Garman (2004) çalışmalarında Los Angeles Times tarafından yapılan son bir ankete katılanların %27'si kişisel mali durumlarını istikrarsız olarak nitelendirmişlerdir. %40'ı taksitli kredileri, araba taksitlerini veya sigorta primlerini ödemekte zorluk çektiğini bildirmiştir. Birçok çalışan mali zorluklar yaşıyor ve ihtiyaç duydukları yardımı almanın yollarını aradığı belirtilmiştir. Mali kaygılar, çalışanların iş yerindeki sorumluluklarına da yansımıştır. ABD'deki çalışanların %15 ile %20'sinin verimliliklerini etkileyen mali stres yaşadığı tahmin edilmiştir. Mali stresin çalışanların sağlığı ve bazen de devamsızlıkla ilişkili olduğu gösterilmiştir. Mali stres ve iş sonucu değişkenleri üzerine sınırlı araştırma bulunmaktadır. Ancak mali stres, bu iş sonucu değişkenlerini tahmin etmede gelirden daha geçerli bir ölçüt olabilmektedir. Bu çalışma, finansal stres ile ücret memnuniyeti, çalışma süresi kullanımı ve devamsızlık gibi iş sonucu değişkenleri arasındaki ilişkilere odaklanmaktadır.

Norvilitis vd. (2003) çalışmalarında 227 üniversite öğrencisi üzerinde para tutumları, dürtüsellik, kontrol odağı, yaşam memnuniyeti ve stres ile kredi kartı borcu arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Öğrenciler ortalama 1318 dolarlık kredi kartı borcu bildirmiş olup, öğrencilerin %75'inden fazlasının en az bir kredi kartı bulunduğu görülmüştür. Kampüs içi tanıtım yoluyla kredi kartı edinen öğrencilerin, diğer kaynaklardan kredi kartı edinenlere göre daha yüksek borç-gelir oranına sahip olduğu görülmüştür. Kişilik değişkenleri genel olarak borç düzeyiyle ilişkili olmamakla birlikte, paraya karşı tutumlarla ilişkili bulunmuştur.

Prawitz vd. (2006) çalışmalarında kişinin finansal durumuna verdiği tepkileri, aşırı finansal sıkıntı/en düşük finansal refah düzeyinden hiç finansal sıkıntı olmaması/en yüksek finansal refah düzeyine kadar uzanan bir süreklilik üzerinde temsil eden gizli bir yapıyı ölçmek üzere tasarlanmış olan InCharge Finansal Sıkıntı/Finansal Refah Ölçeği'nin geliştirilmesini açıklamışlardır. Çalışma, biçimlendirici bir Delphi çalışmasını, geçerlilik kriterlerini ve testlerini, faktör analizini, Cronbach alfa katsayılarını, uygulama talimatlarını, verilerin

normlandırılmasını ve puan yorumlamasını ve kullanımına ilişkin çıkarımları ortaya koymaktadır.

Xiao vd. (2007) çalışmalarında üniversite öğrencilerinin finansal davranışları üzerine yapılan bir çalışmanın ön bulgularını rapor etmişlerdir. Çalışmanın amaçları, finansal davranışlarla ilişkili faktörleri belirlemek ve ankete katılan öğrencilerin finansal davranışları ile yaşam kalitesi arasındaki ilişkileri incelemektir. İki değişkenli analiz sonuçları, olumlu finansal davranışların sıklığının, davranışı gerçekleştirme tutumu, algılanan kontrol, ebeveyn etkisi, akran etkisi, sınıf düzeyi vb. birçok faktörle ilişkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca, istenen finansal davranışların gerçekleştirilmesi, finansal memnuniyet, fiziksel sağlık, ruh sağlığı, akademik performans ve memnuniyet ile yaşam memnuniyetiyle olumlu yönde ilişkili olduğu görülmektedir.

Sullivan vd. (2008) çalışmalarında ABD'deki orta sınıf hanehalklarının borçlanma dinamiklerini ve finansal kırılganlıklarını araştırarak finansal stresin birey ve aile yaşamı üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Orta sınıf ailelerin finansal sorunlarının yalnızca gelir yetersizliğinden değil; iş kaybı, sağlık harcamaları, boşanma, konut kredisi yükü ve artan tüketici borçları gibi ekonomik ve sosyal risklerden kaynaklandığı görülmüştür. Beklenmedik ekonomik şokların hanehalklarının finansal dengelerini hızla bozduğu, artan borç yükünün bireylerde yoğun finansal stres yarattığı ve bunun psikolojik iyi oluş ile aile ilişkilerini olumsuz etkilediği saptanmıştır. Ayrıca, krediye kolay erişimin kısa vadede finansal ihtiyaçların karşılanmasını sağlasa da uzun vadede borç sarmalını derinleştirerek finansal kırılganlığı artırdığı belirtilmiştir. Bulgularda, finansal stresin yalnızca ekonomik sonuçlar doğurmadığı ve bireylerin yaşam kalitesi, psikolojik sağlığı ve aile içi ilişkileri üzerinde de önemli olumsuz etkiler meydana getirdiği görülmektedir.

Archuleta vd. (2013) çalışmalarında Orta Batı eyaletlerinden birinde bulunan bir üniversitenin akran finansal danışmanlık merkezinde hizmet alan 180 üniversite öğrencisinden oluşan bir örneklem kullanılarak finansal kaygının olası ilişkilerini incelemişlerdir. Özellikle borcun öğrenci finansal kaygısı üzerindeki etkisi ilgi çekici olmuştur. Finansal kaygıyı ölçmek için, finansal planlamacılar, danışmanlar ve eğitimciler tarafından uygun bir uzmana yönlendirmeyi gerektirebilecek artan düzeyde finansal sıkıntı yaşayan bireyleri belirlemek için bir araç olarak kullanılabilecek yeni bir ölçek olan Finansal Kaygı Ölçeği geliştirilmiştir. İki hiyerarşik regresyondan elde edilen sonuçlar, finansal memnuniyet, öğrenci kredileri ve cinsiyetin finansal kaygı ile ilişkili olduğunu göstermiştir.

Sarı ve Karabulut (2026) çalışmalarında kadınların yaşadıkları finansal sıkıntıları ve nedenlerini göstermek, sonrasında çözüm sunarak finansal refahlarını artırmayı amaçlamaktadırlar. Veri toplama kısmında kullanılan finansal sıkıntı anketi Erzincan ilinde yaşayan kadınlara uygulanmıştır. Bulgular, kadınların medeni durumu, eğitim durumu, çalışma durumu ve konut mülkiyet durumu ile yaşadıkları finansal sıkıntı arasında farklılıklar olduğunu belirtmektedir. Kadınların finansal bilgi düzeylerinin yeteri düzeyde olduğu görülmüştür. Diğer taraftan ikili ilişkilerde, fiziksel ve psikolojik durumlarda, kredi kartı kullanımında ve fatura ödemelerindeki sıkıntıların düşük düzeyde olduğu belirtilmiştir. Sonuçta finansal sıkıntı yaşama düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür.

Mevcut çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda finansal kaygı ile finansal stres arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulgusu literatürdeki mevcut bulgularla tutarlılık göstermektedir.

2.4.3. İş-Aile Çatışması ile Finansal Stres Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapılan Çalışmalar

İş-aile çatışması ile finansal stres arasındaki ilişkiye yönelik yapılan çalışmalar aşağıda incelenmiştir.

Greenhaus ve Beutell (1985) çalışmalarında iş-aile çatışması literatürünün temel çalışmalarından birinde, bireyin iş ve aile rollerinden kaynaklanan taleplerin birbirleriyle uyumsuz hale gelmesi sonucunda iş-aile çatışmasının ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Araştırmada iş-aile çatışmasının zaman temelli, gerginlik temelli ve davranış temelli olmak üzere üç temel boyuttan oluştuğu vurgulanmıştır. Ayrıca uzun çalışma saatleri, rol belirsizliği, iş yükü, aile sorumlulukları ve rol baskılarının iş-aile çatışmasının temel öncülleri olduğu belirtilmiştir. İş ve aile rollerinin karşılıklı etkileşim içinde olduğu, bu roller arasında yaşanan çatışmanın bireylerin iş performansı, aile yaşamı ve psikolojik iyi oluşu üzerinde olumsuz sonuçlar doğurduğu belirtilerek, iş-aile çatışması alanında gerçekleştirilen sonraki araştırmalara önemli bir kuramsal çerçeve koyulmuştur.

Netemeyer vd. (1996) çalışmalarında iş-aile çatışması ve aile-iş çatışması için kısa, öz bildirim ölçekleri geliştirip doğrulayan 3 örneklemlili bir çalışmayı rapor etmişlerdir. Mevcut literatürle tutarlı kavramlaştırmalar kullanarak, araştırmacılar yapıların içerik alanlarını ve tanımlarını sunmuşlardır. Ölçeklerin geliştirilmesi ve boyutluluk ile iç tutarlılığın test edilmesi için önerilen prosedürler kullanılmıştır. Ölçeklerin 16 diğer iş içi ve iş dışı yapıyla

ilişkilendirilmesiyle yapı geçerliliğine ilişkin tahminler sunulmaktadır. İş-aile çatışması ve aile-iş çatışması arasındaki ortalama düzey fark testleri de geçerlilik kanıtı sağlamaktadır.

Hill (2005) iş-aile kolaylaştırmasını ve çalışan babaları da incelemişlerdir. Verileri düzenlemek ve hipotezler oluşturmak için ekolojik sistemler, aile stresi, aile direnci ve cinsiyet rolü teorileri kullanılmıştır. İşten aileye kolaylaştırma, iş memnuniyeti ve yaşam memnuniyeti ile pozitif, bireysel stres ile ise negatif bir ilişki göstermiştir. Aileden işe kolaylaştırma, evlilik memnuniyeti, aile memnuniyeti ve yaşam memnuniyeti ile pozitif, örgütsel bağlılık ile ise negatif bir ilişki göstermiştir. Çalışan babalar, çalışan annelere kıyasla daha uzun çalışma saatleri, ev sorumluluklarına daha fazla katılım ve aile yaşamlarını daha az destekleyen bir iş kültürü bildirmişlerdir.

Özdevecioğlu ve Aktaş (2007) bireylerin mesleklerine, kariyerlerine ve örgütlerine bağlı olmalarının onların yaşam tatminlerini etkileyip etkilemediğini ve söz konusu etkileşimde iş-aile çatışmasının aracılık rolünü incelemişlerdir. Antalya ve Nevşehir illerindeki turistik tesislerde çalışanlarla gerçekleştirilen çalışmada bu üç bağlılık türünün yaşam tatmini ile pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Yapılan path analizi ile de üç bağlılık türünün yaşam tatmini üzerindeki dolaylı etkilerinin doğrudan etkilerinden daha yüksek olduğu, iş-aile çatışmasının etkileri daha da pozitifleştirici bir aracılık etkisine sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca, iş-aile çatışmasının yaşam tatmini ile negatif yönlü bir ilişkiye sahip olduğu ve iş-aile çatışmasının yaşam tatminini negatif olarak etkilediği sonucu da bulgular içerisinde.

Mevcut çalışmadan elde edilen sonuçlar da finansal stres ile iş-aile çatışması arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu gösterilmekte olup ilgili literatürle paralellik göstermektedir.

2.4.4. Finansal Kaygı, Finansal Stres ve İş Aile Çatışması Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapılan Çalışmalar

Finansal kaygı, finansal stres ve iş- aile çatışması arasındaki ilişkiye yönelik yapılan çalışmalar aşağıda incelenmiştir.

Allen vd. (2000) çalışmalarında işten aileye çatışmanın bireyler üzerindeki sonuçlarını kapsamlı bir literatür incelemesiyle değerlendirerek söz konusu çatışmanın çalışanların iş yaşamı, aile yaşamı ve psikolojik sağlıkları üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Çalışmada, işten aileye çatışmanın sonuçları işle ilgili sonuçlar, iş dışı (aile ve yaşam) sonuçları ve stresle ilişkili sonuçlar olmak üzere üç temel kategori altında ele alınmıştır. Bulgular, işten aileye çatışmanın iş tatmini ve örgütsel bağlılığı azalttığını, işten ayrılma niyetini artırdığını, aile

yaşamında memnuniyetsizlik ve ilişki problemlerine yol açtığını, ayrıca stres, tükenmişlik ve psikolojik sıkıntı gibi olumsuz sağlık sonuçlarını önemli ölçüde artırdığını göstermektedir.

Duxbury ve Higgins (2001) çalışmalarında Kanada'da üç tür iş-yaşam çatışmasının etkileri, 1991 ve 2001 yıllarında yürütülen bir dizi iş ve aile araştırmasından elde edilen veriler kullanarak incelemişlerdir. Çalışmalar, aşağıdaki çatışma türlerinin etkilerine odaklanmıştır: iş yükü fazlalığı; iş-aile müdahalesi (işin aile hayatına engel olması); ve aile-iş müdahalesi (ailenin iş hayatına engel olması). Bulguların, Kanada'daki orta ve büyük ölçekli kamu ve özel kuruluşlarda çalışan çalışan popülasyonunu temsil ettiği düşünülmüştür. Her iki veri setinin analizinden ortaya çıkan temel bulgulardan bazıları şunlardır: iş-yaşam çatışması 1990'larda belirgin şekilde artmıştır; ebeveynlik kadınlar için erkeklere göre daha zordur; iş-yaşam çatışması örgütsel performansı ve çalışanları olumsuz etkiler; (yüksek iş-yaşam çatışması yaşayan çalışanlar Kanada sağlık sistemini daha fazla kullanır; rol talepleri biriktiğinde rol yükü fazlalığı artar; ve rol talepleri çatıştığında iş-aile müdahalesi artar.

Baş vd. (2024) çalışmalarında finansal stres, yaşam doyumu ve iş-aile çatışması arasındaki ikili ilişkileri incelemeyi ve finansal stresin yaşam doyumu üzerine etkisinde iş-aile çatışmasının aracılık rolünün olmadığını belirlemeyi amaçlamaktadırlar. Erzincan ilinde görevli 214 banka çalışanından anket yöntemiyle verilere ulaşılmıştır. Bu veriler SPSS 27, AMOS 24 ve SPSS PROCESS MACRO programlarından faydalanılarak analiz edilmiştir. Sonuçta finansal stres düzeyinin yaşam doyumunu negatif ve iş-aile çatışmasını pozitif etkilediği, iş-aile çatışması ile yaşam doyumu arasında ise negatif ilişki bulunduğu gösterilmiştir. Diğer taraftan finansal stres düzeyinin yaşam doyumu üzerine etkisinde iş-aile çatışmasının aracılık rolünün bulunduğu ortaya koyulmuştur. Sonuçta finansal stresin iş-aile çatışmasını artırarak yaşam doyumunu düşürdüğü vurgulanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADIN ÇALIŞANLARDA FİNANSAL KAYGININ İŞ AİLE ÇATIŞMASINA ETKİSİNDE FİNANSAL STRESİN ARACILIK ROLÜ

3.1. Çalışmanın Metodolojisi

3.1.1. Çalışmanın Kapsamı ve Amacı

Çalışmanın kapsamını çalışan kadınlar oluşturmaktadır, çalışmanın temel amacı ise, kadın çalışanlarda finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkide finansal stresin aracılık rolünün araştırılmasıdır. Bu temel amaç doğrultusunda ortaya koyulan alt amaçlar ise;

- Çalışan kadınların finansal kaygı, iş-aile çatışması ve finansal stres seviyelerinin belirlenmesi
- Finansal kaygının finansal strese etkisinin belirlenmesi
- Finansal stresin iş-aile çatışmasına etkisinin belirlenmesi
- Demografik bilgilerin (medeni durum, yaş, eğitim durumu, çalışma süresi, çalışma durumu, aylık gelir) finansal kaygı, iş-aile çatışması, finansal stres boyutlarında farklılık oluşturup oluşturmadığının belirlenmesidir.

3.1.2. Çalışmanın Önemi

Mevcut çalışma, çalışan kadınlarda finansal kaygının iş-aile çatışması üzerindeki etkisini ve söz konusu ilişkide finansal stresin aracılık rolünü ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır. Günümüzde gitgide zorlaşan yaşam maliyetleri, ekonomik belirsizlikler ve finansal sıkıntılar, bireylerin finansal refahlarını etkileyerek iş ve aile yaşamlarında çeşitli problemlerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Özellikle kadın çalışanlar, iş ve aile rollerini birlikte yerine getirmeleri nedeniyle finansal sıkıntılardan daha fazla etkilenebilmektedir. Bu çalışma, finansal kaygı ve finansal stres gibi finansal davranış ve finansal refah literatüründe önemli kabul edilen değişkenlerin iş-aile çatışması üzerindeki etkilerini açıklayarak literatüre katkı sunmaktadır. Ayrıca elde edilen bulguların, çalışanların

finansal refah düzeylerini artırmaya yönelik politika ve uygulamaların geliştirilmesine, finansal stres kaynaklarının azaltılmasına ve iş-aile çatışmasının önlenmesine yönelik kurumsal stratejilerin oluşturulmasına katkı sağlaması beklenmektedir.

3.1.3. Çalışmanın Hipotezleri ve Modeli

Literatürde yapılan çalışmalarda finansal kaygı ile finansal stres arasındaki ilişkinin anlamlı ve pozitif yönlü olduğu ortaya konmuştur (Porter ve Garman (1993); Drentea (2000); Kim ve Garman (2003); Norvilitis vd. (2003); Prawitz (2006); Xiao vd. (2006); Sullivan vd. (2008); Archuleta vd. (2013)). Bu çalışmalardan yola çıkarak elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur;

H₁: Finansal kaygı ile finansal stres arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.

Finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar incelendiğinde anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğu görülmüştür (Frone (1992); Allen vd. (2000); Aycan ve Eskin (2005); Scheiman ve Young (2011); Young ve Scheiman (2012)). Söz konusu çalışmalardan hareketle elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur;

H₂: Finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.

Diğer bir değişken olan finansal stres ile iş-aile çatışması arasındaki çalışmalar incelenmiş ve bu değişkenler arasındaki ilişkide anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür (Greenhaus ve Beutell (1985); Netemeyer vd. (1996); Hill (2005); Özdevecioğlu ve Aktaş (2007); Baş vd. (2024)). Bu çalışmalardan hareketle elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur;

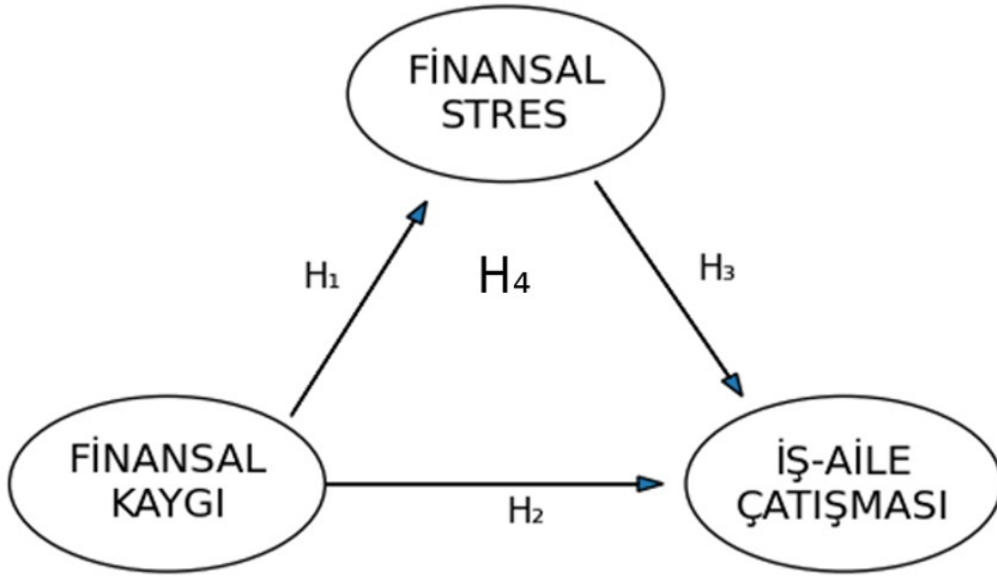
H₃: Finansal stres ile iş-aile çatışması arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır.

Ortaya çıkan bütün bu ilişkiler sonucunda finansal stres ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkide finansal stresin aracı bir rol oynayabileceği kanaatine varılmış ve aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir.

H₄: Finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkide finansal stresin aracılık rolü vardır.

Çalışmaya ait model Şekil 3.1’de gösterilmiştir.

Şekil 3. 1: Çalışma Modeli

3.1.4. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın bu bölümünde kamu ve özel sektördeki çalışan kadınların finansal kaygı düzeylerinin iş-aile çatışması üzerindeki etkisinde finansal stresin aracılığı rolünü belirlemeye yönelik araştırma yapılarak ardından bulgulara geçilmiştir.

3.1.4.1. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini, 2026 Ocak ayı itibarıyla Erzincan ilindeki kamu ve özel sektörde çalışan yaklaşık 14346 (SGK 2026 Ocak) kadın oluşturmaktadır. Evren, geniş bir yaş aralığını kapsayarak, farklı gelir seviyelerine ve eğitim düzeylerine sahip kadınlardan oluşmaktadır.

Bu evren içerisinde çalışmanın amacına ulaşmak için anket çalışmasının gerçekleştirileceği örneklem basit rastgele örnekleme yöntemi ile ortaya koyulmuştur. Basit rastgele örneklem yöntemi grupları meydana getiren kişi sayıları homojen olmadığında etkili olan bir örnekleme yöntemi olarak kabul edilmektedir (Karagöz, 2019, s. 310). Örneklem yeter sayısı $n = N / (1 + N * \alpha^2)$ yöntemi ile hesaplanacaktır (Saracel vd.,2022, s. 28). $\pm\%5$ örnekleme hatası (α) ile halihazırda çalışan kadınlara uygulanmış ve çalışma için görülen örneklem yeter sayısı 385 olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın örneklemini ise 2026 Ocak ayı verilerinde Erzincan'da halihazırda çalışan kadınlardan 385'i oluşturmaktadır. Bu çerçevede kolayda örnekleme yöntemi ile yeterli bilimsel geçerlilik sayısına ulaşabilmek için 444 kadından anketleri doldurması sağlanmıştır.

Ayrıca çalışmanın etik yönden uygunluğunu ortaya koymak amacıyla Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulunun 21/05/2026 tarihli toplantısında çalışmanın etik olduğuna dair (belge protokol no: 05/13) belge alınmıştır.

3.1.4.2. Çalışmanın Veri Toplama Araçları ve Değişkenleri

Çalışma verilerinin toplanabilmesi için ele alınan ölçeklerin hepsi literatürde bulunan ölçekler olup çalışma kapsamında ölçek geliştirme çalışması yapılmamıştır. Çalışma için kullanılan anket formu dört bölümden meydana gelmektedir. Anket formunun ilk bölümünde katılımcıların demografik bilgilerini (medeni durum, yaş, eğitim durumu, çalışma süresi, çalışma durumu, aylık gelir) tespit etmeye yönelik altı soru yer almıştır. Diğer üç bölüm ise aşağıdaki ölçeklerden meydana gelmektedir.

Finansal Kaygı Ölçeği: Yapılan bu çalışmada kullanılan finansal kaygı ölçeği, Archuleta vd. (2013) tarafından geliştirilmiş ve 7 sorudan oluşturulmuştur. Sorular “maddi durumumdan korkuyorum”, “maddi durumudan dolayı kendimi kaygılı hissediyorum” gibi ifadelerden oluşmaktadır. Ölçekteki her bir madde 5’li likert (1 Kesinlikle Katılmıyorum-5 Kesinlikle Katılıyorum) tipi bir derecelendirmeye sahiptir.

Finansal Stres Ölçeği: Çalışmada kullanılan finansal stres ölçeği, Kelley vd. (2018) tarafından geliştirilen ve beş ifadeden oluşan ölçek ile ölçülmüştür. Sorular “maddi sorunlarımdan dolayı uyumakta zorlanıyorum”, “bazı durumlarda sağlık sigortam yeterli olmadığı için endişe duyuyorum” gibi ifadelerden oluşmaktadır. Ölçekteki her bir madde 5’li likert (1 Kesinlikle Katılmıyorum-5 Kesinlikle Katılıyorum) tipi bir derecelendirmeye sahiptir.

İş-Aile Çatışması Ölçeği: Çalışmada kullanılan iş-aile çatışması ölçeği, Netemeyer vd. (1996) tarafından geliştirilen ve 5 ifadeden oluşan ölçek yer almıştır. Sorular “işimin gereklilikleri yüzünden aileme karşı olan sorumluluklarımı yerine getirmekte zorlanıyorum”, “işim için harcadığım zaman ailedeki sorumluluklarımı yerine getirmemi zorlaştırıyor” gibi ifadeler bulunmaktadır. Ölçekteki her bir madde 5’li likert (1 Kesinlikle Katılmıyorum-5 Kesinlikle Katılıyorum) tipi bir derecelendirmeye sahiptir.

3.1.5. Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle, çalışmanın belirli sayıdaki çalışan kadın üzerinde uygulanmış olması ulaşılan bulguların genellenebilirliğini sınırlandırmaktadır. Araştırmacının katılımcılarla yüz yüze gelmesinin mümkün olmamasından dolayı veri toplama süreci uzaktan gerçekleştirilmesidir. Veri toplam sürecinde katılımcıların iş yoğunluğundan dolayı her biriyle iletişim kurulamamış olması analiz sonuçlarını etkileyebilecek bir diğer sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Araştırmanın belli bir dönem içerisinde yapılmış olması, çalışan kadınların söz konusu döneme özgü koşullarından kaynaklanan geçici etkilerin sonuçlara yansımaya neden olabilmektedir. Ayrıca uzun yıllar maruz kalınabilecek finansal sıkıntıların etkilerini belli bir zaman diliminde yapılan çalışmayla incelemek zor olabilir. Bu bakımdan kadınların finansal kaygı, iş-aile çatışması ve finansal stres düzeylerinde zaman içinde meydana gelebilecek değişimler gözlemlenememiştir. Çalışma sürecinde bazı sınırlılıkların etkisini azaltabilmek için anket uygulanmasına başlanmadan önce katılımcılar çalışma ve anket formu hakkında bilgilendirilmiş, sonrasında gönüllülük esasına dayalı olarak anketi doldurmaları istenmiştir. Bu şekilde söz konusu sınırlılıkların en aza indirilmesi hedeflenmiştir.

3.1.6. Normallik Testi

Çalışma için ulaşılan verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini anlayabilmek için SPSS aracılığıyla yapılan analiz sonuçlarına göre değerler Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3. 1: Ölçeklere İlişkin Puanların Normallik Testi Sonuçları

Değişkenler	Çarpıklık	Basıklık	Kolmogorov-Smirnov		Shapiro-Wilk	
	(Skewness)	(Kurtosis)	İstatistik	Anlamlılık	İstatistik	Anlamlılık
İş-Aile Çatışması	-0,561	-0,639	0,210	0,000	0,920	0,000
Finansal Stres	0,082	-0,966	0,108	0,000	0,964	0,000
Finansal Kaygı	0,399	-0,871	0,195	0,000	0,937	0,000

Tablo 3.1’de verilerin normalliğini test etmek için çarpıklık ve basıklık analizine yer verilmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerleri verilerin normal dağılım gösterip göstermediği anlayabilmek için kullanılmaktadır. Değerlerin -1,5 ile +1,5 arasında olması verilerin normal dağılıma uygun olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Tabachnick ve Fidell, 2007). Analiz

sonucunda verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin istenilen seviyeler arasında olduğu (-1,5-+1,5) ve normal dağılıma uygun olduğu ortaya koyulmaktadır. Tablo 1’de normallik testi sonuçları yer almaktadır.

3.1.7. Çalışma Verilerinin Analizi

Çalışma verilerinin analizini gerçekleştirebilmek için SPSS 27, AMOS 24 ve SPSS PROCESS MACRO analiz programlarından faydalanılmıştır. Çalışmaya gönüllü olarak katılan kadın çalışanların demografik analizlerinin gerçekleştirilebilmesi için ilk olarak frekans analizleri yapılmıştır. Daha sonra değişkenlerin analizi için her bir ölçeğin güvenirlik katsayısının hesaplanabilmesi amacıyla Cronbach Alpha katsayısı belirlenmiştir. Ölçeklerin geçerliliğini belirlemek için ise doğrulayıcı faktör analizleri (DFA) yapılmıştır. En son ise SPSS MACRO model 14 kullanılarak çalışmanın aracılık rolünün analizi ortaya koyulmuştur.

3.1.7.1. Finansal Kaygı Ölçeği

Çalışmada bağımsız değişken olarak ele alınan ve çalışan kadınların finansal kaygı düzeylerini tespit etmek için Archuleta vd. (2013) tarafından geliştirilen tek boyutlu ve 7 maddeli ölçek kullanılmıştır. Ölçekte cevaplar 5’li Likert ölçeği ile alınmıştır (1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3= Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum).

Ölçeklerin güvenirliğini belirlemek için yapılan analizde dikkate alınan Cronbach Alpha katsayısı 0-1 arasında değişmektedir. Güvenirlik değeri için kabul edilebilir ve kabul edilemez değerler yer almaktadır (Tavşancıl, 2014):

$0,00 < \alpha < 0,40$ Cronbah Alpha değeri bu aralıkta ise ölçek güvenilir değildir.

$0,41 < \alpha < 0,60$ Cronbah Alpha değeri bu aralıkta ise ölçek düşük güvenirliktedir.

$0,61 < \alpha < 0,80$ Cronbah Alpha değeri bu aralıkta ise ölçek orta düzeyde güvenilirirdir.

$0,81 < \alpha < 1,00$ Cronbah Alpha değeri bu aralıkta ise ölçek yüksek düzeyde güvenilirirdir.

Tablo 3.2’de finansal kaygı ölçeğine ait güvenirlik analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3. 2: Finansal Kaygı Ölçeğine Ait Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Madde No	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	N
Finansal Kaygı 1	2,81	1,224	444
Finansal Kaygı 2	2,89	1,261	444
Finansal Kaygı 3	2,83	1,247	444
Finansal Kaygı 4	2,61	1,209	444
Finansal Kaygı 5	2,44	1,132	444
Finansal Kaygı 6	2,65	1,253	444
Finansal Kaygı 7	2,41	1,269	444
Genel	Cronbach Alfa	0,964	7 madde

Finansal kaygı ölçeğinin güvenilirliğini belirlemek için yapılan analiz sonucunda değerler Tablo 3.2’de yer almaktadır. Maddelere ait toplam korelasyon değerlerinin yüksek olduğu görülmektedir. Maddelerin silinmesi durumunda Cronbach Alfa değerinin artmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle ölçekte bulunan maddelerden çıkarılan olmamıştır. Güvenirlilik katsayısını gösteren Cronbach Alfa değerinin 0,964 olması ise ölçeğin kabul edilebilir sınırlar içinde olduğunu belirtmektedir.

Aşağıda Tablo 3.3’te ise finansal kaygı ölçeğine ait açımlayıcı faktör analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3. 3: Finansal Kaygı Ölçeğinin Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Faktörler	Faktör Yükleri	Özdeğer	Açıklanan Varyans	Toplam Varyans	Cronbach Alfa
Finansal Kaygı 3	0,939	5,774	82,492	82,492	0,964
Finansal Kaygı 6	0,933				
Finansal Kaygı 4	0,919				
Finansal Kaygı 2	0,917				
Finansal Kaygı 1	0,903				
Finansal Kaygı 7	0,890				
Finansal Kaygı 5	0,854				
KMO=0,919 Barlett=4025,552 sd=21 p=0,000					

Finansal kaygı ölçeğinin geçerliliğini belirlemeye yönelik olarak yapılan açımlayıcı faktör analizine ilişkin sonuçlar Tablo 3.3'te yer almaktadır. Ölçekte yer alan 7 madde, toplam varyansın yaklaşık %82'sini açıklamaktadır. Finansal kaygı yükü ölçeğinin yapı geçerliliğini belirleyebilmek amacıyla öncelikle açımlayıcı faktör analiz yapılmıştır. Ölçeğin KMO analiz sonucu 0,919 ve Barlett testi anlamlı ($p=,000$) olarak tespit edilmiştir. Bu analizlerden sonra AMOS 24 paket programı ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Çalışmada, ölçeğin örnekleme uygunluğu ve yapı geçerliğini sınamak üzere doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Her bir maddenin faktör yüklerine bakıldığında söz konusu değerlerin en düşük 0,854, en yüksek ise 0,939 olduğu görülmektedir.

Aşağıda Tablo 3.4'te finansal kaygı ölçeğine ait uyum iyiliği değerleri yer almaktadır.

Tablo 3. 4:Finansal Kaygı Ölçeğine Ait Uyum İyiliği Değerleri

Değişkenler	CMIN/DF	GFI	AGFI	CFI	NFI	TLI	RMSEA
	≤ 5	$\geq ,85$	$\geq ,80$	$\geq ,90$	$\geq ,90$	$\geq ,90$	$\leq ,08$
Finansal Kaygı	1,02	0,997	0,982	0,999	0,995	0,997	0,010

Tablo 3.4'te açımlayıcı faktör analizi sonrasında ölçeğin faktör yapısının uyum iyiliği değerlerini belirtmek için finansal kaygı ölçeğine doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Uyum iyiliği ölçüm değerlerinin ise (CMIN/DF=1,02 GFI=0,997 AGFI=0,982 CFI=0,999 NFI=0,995 TLI=0,997 RMSEA=0,010) kabul edilebilir aralıkta olduğu görülmektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısının ise yüksek olduğu ($\alpha= 0,964$) görülmektedir. Analiz sonucunda modele ait standardize edilmiş faktör yüklerinin hepsinin 0,5'ten büyük olduğu ortaya çıkmaktadır.

3.1.7.2. İş-Aile Çatışması Ölçeği

Çalışmada bağımlı değişken olarak dikkate alınan ve çalışan kadınların iş-aile çatışmasını tespit etmek için Netemeyer vd. (1996) tarafından geliştirilen tek boyutlu ve 5 maddeli ölçek kullanılmıştır. Ölçekte cevaplar 5'li Likert ölçeği ile alınmıştır (1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3= Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum).

İş-aile çatışması ölçeğinin güvenilirlik analizi sonucu Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,948 olarak bulunmuştur. Tablo 3.5'te iş-aile çatışması ölçeğine ait güvenilirlik analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3. 5: İş-Aile Çatışması Ölçeğine Ait Güvenirlilik Analizi Sonuçları

Madde No	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	N
İş-Aile Çatışması 1	3,40	1,234	444
İş-Aile Çatışması 2	3,50	1,205	444
İş-Aile Çatışması 3	3,64	1,172	444
İş-Aile Çatışması 4	3,46	1,217	444
İş-Aile Çatışması 5	3,57	1,199	444
Genel	Cronbach Alfa	0,948	5 madde

İş-aile çatışması ölçeğinin güvenirliliğini belirlemek için yapılan analiz sonucunda ulaşılan değerler Tablo 3.5'te yer almaktadır. Maddelere ait toplam korelasyon değerlerinin yüksek olduğu görülmektedir. Maddelerin silinmesi durumunda Cronbach Alfa değerinin artmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle ölçekten madde çıkarılmamıştır. Güvenirlilik katsayısını gösteren Cronbach Alfa değerinin 0,948 olması ise ölçeğin kabul edilebilir sınırlar içinde olduğunu belirtmektedir. İş- aile çatışması ölçeğinin yapı geçerliliğini belirlemek için ise açımlayıcı faktör analiz yapılmıştır.

Aşağıda Tablo 3.6'da ise iş-aile çatışması ölçeğine ait açımlayıcı faktör analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3. 6: İş-Aile Çatışması Ölçeğinin Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Faktörler	Faktör Yükleri	Özdeğer	Açıklanan Varyans	Toplam Varyans	Cronbach Alfa
İş-Aile Çatışması 1	0,924	4,142	82,849	82,849	0,948
İş-Aile Çatışması 2	0,945				
İş-Aile Çatışması 3	0,899				
İş-Aile Çatışması 4	0,943				
İş-Aile Çatışması 5	0,837				
KMO=0,906 Barlett=2279,971 sd=10 p=0,000					

İş-aile çatışması ölçeğinin geçerliliğini belirlemeye yönelik olarak yapılan açımlayıcı faktör analizine ilişkin sonuçlar Tablo 3.6’da yer almaktadır. Ölçekte yer alan 5 madde, toplam varyansın yaklaşık %82’sini açıklamaktadır. İş-aile çatışması yükü ölçeğinin yapı geçerliliğini belirleyebilmek amacıyla öncelikle açımlayıcı faktör analiz yapılmıştır. Ölçeğin KMO analiz sonucu 0,906 ve Barlett testi anlamlı ($p=,000$) olarak tespit edilmiştir. Bu analizlerden sonra AMOS 24 paket programı ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Çalışmada, ölçeğin örnekleme uygunluğu ve yapı geçerliğini sınamak üzere doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Her bir maddenin faktör yüklerine bakıldığında söz konusu değerlerin en düşük 0,837, en yüksek ise 0,945 olduğu görülmektedir.

Aşağıda Tablo 3.7’de iş-aile çatışması ölçeğine ait uyum iyiliği değerleri yer almaktadır.

Tablo 3. 7: İş-Aile Çatışması Ölçeğine Ait Uyum İyiliği Değerleri

Değişkenler	CMIN/DF	GFI	AGFI	CFI	NFI	TLI	RMSEA
	≤ 5	$\geq ,85$	$\geq ,80$	$\geq ,90$	$\geq ,90$	$\geq ,90$	$\leq ,08$
İş-Aile Çatışması	2,385	0,99	0,969	0,997	0,995	0,994	0,056

Tablo 3.7’de açımlayıcı faktör analizi sonrasında ölçeğin faktör yapısının uyum iyiliği değerlerini belirtmek için iş-aile çatışması ölçeğine doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Uyum iyiliği ölçüm değerlerinin ise (CMIN/DF=2,385 GFI=0,99 AGFI=0,969 CFI=0,997 NFI=0,995 TLI=0,994 RMSEA=0,056) kabul edilebilir aralıkta olduğu görülmektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısının ise yüksek olduğu ($\alpha= 0,948$) görülmektedir. Analiz sonucunda modele ait standardize edilmiş faktör yüklerinin hepsinin 0,5’ten büyük olduğu ortaya çıkmaktadır.

3.1.7.3. Finansal Stres Ölçeği

Çalışmada aracı değişken olarak dikkate alınan ve çalışan kadınların yaşadığı finansal stres düzeyini tespit etmek için Kelley vd. (2018) tarafından geliştirilen tek boyutlu ve 5 maddeli ölçek kullanılmıştır. Ölçekte cevaplar 5’li Likert ölçeği ile alınmıştır (1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3= Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum).

Finansal stres ölçeğinin güvenilirlik analizi sonucu Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,891 olarak bulunmuştur. Tablo 3.8’de finansal stres ölçeğine ait güvenilirlik analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3. 8: Finansal Stres Ölçeğine Ait Güvenirlilik Analizi Sonuçları

Madde No	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	N
Finansal Stres 1	2,77	1,233	444
Finansal Stres 2	2,76	1,245	444
Finansal Stres 3	3,02	1,277	444
Finansal Stres 4	3,43	1,263	444
Finansal Stres 5	3,77	1,097	444
Genel	Cronbach Alfa	0,891	5 madde

Finansal stres ölçeğinin güvenilirliğini belirlemek için yapılan analiz sonucunda ulaşılan değerler Tablo 3.8’de yer almaktadır. Maddelere ait toplam korelasyon değerlerinin yüksek olduğu görülmektedir. Maddelerin silinmesi durumunda Cronbach Alfa değerinin artmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle ölçekten madde çıkarılmamıştır. Güvenirlilik katsayısını gösteren Cronbach Alfa değerinin 0,891 olması ise ölçeğin kabul edilebilir sınırlar içinde olduğunu belirtmektedir. Finansal stres ölçeğinin yapı geçerliliğini test etmek için ise açımlayıcı faktör analiz yapılmıştır.

Aşağıda Tablo 3.9’da ise finansal stres ölçeğine ait açımlayıcı faktör analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3. 9: Finansal Stres Ölçeğinin Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Faktörler	Faktör Yükleri	Özdeğer	Açıklanan Varyans	Toplam Varyans	Cronbach Alfa
Finansal Stres 3	0,904	3,487	69,730	69,730	0,891
Finansal Stres 1	0,857				
Finansal Stres 4	0,830				
Finansal Stres 2	0,821				
Finansal Stres 5	0,756				
KMO=0,832					
Barlett=1366,688					
sd=10					
p=0,000					

Finansal stres çatışması ölçeğinin geçerliliğini tespit etmeye yönelik olarak yapılan açımlayıcı faktör analizine ilişkin sonuçlar Tablo 3.9’da yer almaktadır. Ölçekte yer alan 5 madde, toplam varyansın yaklaşık %69’unu açıklamaktadır. Finansal stres ölçeğinin yapı geçerliliğini belirleyebilmek amacıyla öncelikle açımlayıcı faktör analiz yapılmıştır. Ölçeğin KMO analiz sonucu 0,832 ve Barlett testi anlamlı ($p=0,000$) olarak tespit edilmiştir. Bu

analizlerden sonra AMOS 24 paket programı ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Çalışmada, ölçeğin örnekleme uygunluğu ve yapı geçerliğini sınamak üzere doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Her bir maddenin faktör yüklerine bakıldığında söz konusu değerlerin en düşük 0,756, en yüksek ise 0,904 olduğu görülmektedir.

Aşağıda Tablo 3.10’da finansal stres ölçeğine ait uyum iyiliği değerleri yer almaktadır.

Tablo 3. 10: Finansal Stres Ölçeğine Ait Uyum İyiliği Değerleri

Değişkenler	CMIN/DF	GFI	AGFI	CFI	NFI	TLI	RMSEA
	≤ 5	$\geq 0,85$	$\geq 0,80$	$\geq 0,90$	$\geq 0,90$	$\geq 0,90$	$\leq 0,08$
Finansal	2,94	0,992	0,959	0,996	0,994	0,986	0,066
Stres							

Tablo 3.10’da açımlayıcı faktör analizi sonrasında ölçeğin faktör yapısının uyum iyiliği değerlerini belirtmek için finansal stres ölçeğine doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Uyum iyiliği ölçüm değerlerinin ise (CMIN/DF=2,94 GFI=0,992 AGFI=0,59 CFI=0,996 NFI=0,994 TLI=0,986 RMSEA=0,066) kabul edilebilir aralıkta olduğu görülmektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısının ise yüksek olduğu ($\alpha = 0,891$) görülmektedir. Analiz sonucunda modele ait standardize edilmiş faktör yüklerinin hepsinin 0,5’ten büyük olduğu ortaya çıkmaktadır.

Aşağıda Tablo 3.11’de ise yapısal eşitlik modeli uyum kriterleri yer almaktadır.

Tablo 3. 11: Yapısal Eşitlik Modeli Uyum Kriterleri

Ölçüm (Uyum İstatistiği)	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Çalışma Modelinin Uyum İyiliği Değerleri
CMIN/DF	≤ 3	4-5	4,26
RMSEA	$\leq 0,05$	0,06-0,08	0,079
GFI	$\geq 0,90$	0,89-0,85	0,870
AGFI	$\geq 0,90$	0,89-0,85	0,823
NFI	$\geq 0,95$	0,94-0,90	0,944
CFI	$\geq 0,97$	$\geq 0,95$	0,957
TLI	$\geq 0,95$	0,94-0,90	0,947

Uyum iyiliği değerleri, önerilen modellerin elde edilen veriyi iyi açıklayıp açıklamadığının göstergesi olarak kabul edilmektedir (Hu ve Bentler, 1999). Uyum İyiliği İndeksi, Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi, Tucker-Lewis İndeksi, Normlanmış Uyum İndeksi ve Karşılaştırmalı Uyum İyiliği İndeksi 0 ila 1 arasında değer alabilmektedirler. Bu indekslerin 0'a yakın olması uyumun olmadığını; 1'e yakın olması ise uyumun mükemmel olduğunu belirtmektedir (Schumacker ve Lomax, 2004).

Yaklaşık Hataların Ortalama Kare Kökü değerinin 0,05'in altında olması iyi uyum değerini ve 0,08'in altındaki değerler ise kabul edilebilir uyum değerinin göstergesi kabul edilmektedir (Raykov ve Marcoulides, 2012). Başlangıç uyum indeksi olan Ki-karenin serbestlik derecesine bölümüyle elde edilen oranın ise 3'ten küçük olması iyi bir uyumu, 5 veya altında olması ise kabul edilebilir bir uyumu göstermektedir (Meydan ve Şeşen, 2011).

3.2. Bulgular

Bulgularda, çalışmanın temel amacı doğrultusunda, ulaşılan verilerden hareketle uygulanmış olan istatistiksel analizlerin sonuçları bulunmaktadır. Bu kapsamda, ilk olarak çalışmadaki betimleyici istatistikler yer almaktadır. İkinci olarak demografik özelliklere göre değişkenlerin farklılık gösterip göstermediği ortaya koyulmaktadır. Üçüncü olarak, değişkenler ve değişkenlere ait faktörler arasındaki ilişkileri ortaya koyabilmek amacıyla yapılan korelasyon analizleri sunulmaktadır. Dördüncü olarak ise bağımlı değişkenler üzerindeki etkileri belirlemeye yönelik yapılan regresyon analizleri yorumlanmaktadır. Beşinci ve son olarak ise modelin yapısal eşitlik modeline göre uyum iyiliği değerleri ve modellerin oluşumu yer almaktadır. Çalışmada kullanılan her bir değişkene ait ölçeklerde bulunan her bir boyut için, söz konusu boyutta yer alan maddelerin ortalaması alınarak ortalama puanlar meydana getirilmiştir. İstatistiksel karşılaştırmalar, bu ortalama puanlar dikkate alınarak yapılmıştır.

3.2.1. Betimleyici İstatistikler

Çalışmada 444 çalışan kadından ulaşılan verilere göre bağımlı ve bağımsız değişkenlere ilişkin (en küçük, en büyük değerler ile ortalama) değerler Tablo 3.12'de verilmektedir.

Tablo 3. 12: Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri

Değişkenler	En Küçük Değer	En Büyük Değer	Ortalama	Standart Sapma
Finansal Kaygı	1,00	5,00	2,664	1,116
İş-Aile Çatışması	1,00	5,00	3,514	1,096
Finansal Stres	1,00	5,00	3,150	1,022

Tablo 3.12’de değişkenlere ait puanlar, her bir değişken için verilen cevapların [finansal kaygı (7 madde), iş-aile çatışması (5 madde), finansal stres (5 madde)] aritmetik ortalamaları hesaplanarak belirlenmiştir. Hesaplamalarda en düşük puan 1 (bir), en yüksek puan ise, 5 (beş) olmak üzere puanlama beş puan üzerinden yapılmıştır.

3.2.2. Çalışma Örnekleminin Demografik Yapısı

Çalışmaya katılan 444 kadın çalışana ilişkin demografik özellikler Tablo 3.13’te verilmektedir.

Tablo 3. 13: Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Bulgular

Özellikler	Kategoriler	Frekans (N)	Yüzde (%)
Medeni Durum	Bekar	162	36,5
	Evli	282	63,5
Yaş	18-28 yaş	114	25,7
	29-39 yaş	181	40,8
	40-50 yaş	103	23,2
	51 yaş ve üzeri	46	10,4
Eğitim Durumu	İlköğretim	23	5,2
	Ortaöğretim	45	10,1
	Önlisans	125	28,2
	Lisans	178	40,1
	Lisansüstü	73	16,4
Çalışma Süresi	1-5 yıl	148	33,3
	6-10 yıl	110	24,8
	10-20 yıl	121	27,3
	20 yıl ve üzeri	65	14,6
Çalışılan Sektör	Özel sektör	136	30,6
	Kamu sektörü	308	69,4
Aylık Gelir	Asgari ücret	82	18,5
	28000 TL - 35000 TL	28	6,3
	35001 TL - 50000 TL	30	6,8
	50001 TL - 70000 TL	173	39,0
	70000 TL ve üzeri	131	29,5

Tablo 3.13 incelendiğinde çalışmaya katılan kadınların %36,5’inin bekar ve %63,5’inin ise evli olduğu görülmektedir. Bu çerçevede katılımcıların çoğu evlidir. Katılımcıların yaş aralıkları incelendiğinde %40,8’inin 29-39 yaş aralığında, %25,7’sinin 18-28 yaş aralığında,

%23,2'sinin 40-50 yaş aralığında ve geriye kalanların ise 51 yaş ve üzerinde olduğu ortaya koyulmaktadır. Eğitim durumu incelendiğinde ise %40,1'inin lisans mezunu, %28,2'sinin ön lisans mezunu, %16,4'ünün lisansüstü mezunu ve geriye kalanların ise ortaöğretim ve ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Çalışma süresi incelendiğinde %33,3'ünün 1-5 yıl arasında, %27,3'ünün 10-20 yıl arasında, %24,8'inin 6-10 yıl arasında ve geriye kalanların ise 20 yıl ve üzeri süredir istihdam edildiği görülmektedir. Katılımcıların çalıştığı sektör incelendiğinde %69,4'ünün kamu sektöründe, geriye kalanların ise özel sektörde çalışma hayatına devam ettiği ortaya çıkmaktadır. Son olarak ise katılımcıların aylık gelirleri incelendiğinde %39'unun 50001 TL-70000 TL arası aylık gelire, %29,5'inin aylık 70000 TL ve üzeri gelire, %18,5'inin asgari ücrete, geriye kalanların ise aylık 28000 TL-50000 arası gelire sahip olduğu görülmektedir.

3.2.3. Çalışmanın T-Testi ve ANOVA Analizlerine Ait Bulgular

Ankete katılan kadınların demografik özelliklerinin finansal kaygı, iş-aile çatışması ve finansal strese göre farklılığa sahip olup olmadığını gösterebilmek için t-testi ve ANOVA analizleri yapılmıştır. Medeni durum ve çalışılan sektör değişkenlerine göre t testi, yaş, eğitim durumu, çalışma süresi ve aylık gelir için ise ANOVA analizleri gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın bağımsız örneklem t- testi ve ANOVA analizlerden ulaşılan edilen aşağıda tablolar üzerinden gösterilmektedir.

Aşağıda Tablo 3.14'te katılımcıların medeni durumlarına göre değişkenlerdeki farklılaşmanın analizleri yer almaktadır.

Tablo 3. 14: Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Değişkenlerdeki Farklılaşmanın Analizi

Değişkenler	Medeni Durum	N	Ortalama	Standart Sapma	t	P
Finansal Kaygı	Bekar	162	2,752	1,091	0,611	0,611
	Evli	282	2,613	1,127		
İş-Aile Çatışması	Bekar	162	3,344	1,093	-2,484	0,485
	Evli	282	3,611	1,088		
Finansal Stres	Bekar	162	3,179	0,983	0,460	0,396
	Evli	282	3,132	1,045		

Tablo 3.14 incelendiğinde bağımsız örneklem t-testleri sonucunda katılımcıların medeni durumlarına göre düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak üzere yapılan analizler sonucunda; finansal kaygının ($p>0,05$) medeni duruma göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değişmediği, iş-aile çatışmasının ($p>0,05$) medeni duruma göre istatistiksel

açından anlamlı biçimde değişmediği, finansal stresin ($p>0,05$) medeni duruma göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değişmediği görülmektedir.

Aşağıda Tablo 3.15'te katılımcıların çalıştıkları sektöre göre değişkenlerdeki farklılaşmanın analizleri yer almaktadır.

Tablo 3. 15: Katılımcıların Çalışılan Sektöre Göre Değişkenlerdeki Farklılaşmanın Analizi

Değişkenler	Çalışılan Sektör	N	Ortalama	Standart Sapma	T	p
Finansal Kaygı	Özel sektör	136	3,080	1,003	5,399	0,161
	Kamu sektörü	308	2,449	1,114		
İş-Aile Çatışması	Özel sektör	136	3,747	0,976	3,003	0,002
	Kamu sektörü	308	3,411	1,132		
Finansal Stres	Özel sektör	136	3,621	0,927	6,770	0,248
	Kamu sektörü	308	2,942	0,994		

Tablo 3.15 incelendiğinde bağımsız örneklem t-testleri sonucunda katılımcıların çalışılan sektöre göre düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak üzere yapılan analizler sonucunda; finansal kaygının ($p>0,05$) çalışılan sektöre göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değişmediği, iş-aile çatışmasının ($p<0,05$) çalışılan sektöre göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değiştiği, finansal stresin ($p>0,05$) çalışılan sektöre göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değişmediği görülmektedir.

Aşağıda Tablo 3.16'da katılımcıların yaşlarına göre değişkenlerdeki farklılaşmanın analizleri yer almaktadır.

Tablo 3. 16: Katılımcıların Yaşlarına Göre Değişkenlerdeki Farklılaşmanın Analizi

Değişkenler	Yaş	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Finansal Kaygı	18-28 yaş	114	2,763	1,110	2,565	0,054
	29-39 yaş	181	2,749	1,130		
	40-50 yaş	103	2,565	1,082		
	51 yaş ve üzeri	46	2,301	1,085		
İş-Aile Çatışması	18-28 yaş	114	3,429	1,099	5,699	0,001
	29-39 yaş	181	3,657	1,055		
	40-50 yaş	103	3,605	0,996		
	51 yaş ve üzeri	46	2,952	1,283		
Finansal Stres	18-28 yaş	114	3,282	1,061	1,353	0,257
	29-39 yaş	181	3,142	0,983		
	40-50 yaş	103	3,108	1,032		
	51 yaş ve üzeri	46	2,939	1,039		

Tablo 3.16 incelendiğinde ANOVA analizi sonucunda katılımcıların yaşlarına göre düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak üzere yapılan analizler sonucunda; finansal kaygı ($p>0,05$) yaşa göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değişmediği, iş-aile çatışmasının ($p<0,05$) yaşa göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değiştiği, finansal stresin ($p>0,05$) yaşa göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değişmediği görülmektedir. Söz konusu anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını ortaya koymak üzere Post Hoc testleri yapılmıştır. Buna göre kadın çalışanların iş-aile çatışması düzeyinde “51 yaş ve üzeri” ile “29-39 yaş” ve “40-50 yaş” grupları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır.

Aşağıda Tablo 3.17’de katılımcıların eğitim durumlarına göre değişkenlerdeki farklılaşmanın analizleri yer almaktadır.

Tablo 3. 17: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Değişkenlerdeki Farklılaşmanın Analizi

Değişkenler	Eğitim Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Finansal Kaygı	İlköğretim	23	3,434	0,957	5,145	0,000
	Ortaöğretim	45	3,028	1,237		
	Ön Lisans	125	2,674	1,088		
	Lisans	178	2,524	1,009		
	Lisansüstü	73	2,518	1,245		
İş-Aile Çatışması	İlköğretim	23	4,252	0,155	6,420	0,000
	Ortaöğretim	45	3,715	0,168		
	Ön Lisans	125	3,708	0,085		
	Lisans	178	3,331	0,085		
	Lisansüstü	73	3,268	0,133		
Finansal Stres	İlköğretim	23	4,217	0,149	12,276	0,000
	Ortaöğretim	45	3,568	0,166		
	Ön Lisans	125	3,206	0,087		
	Lisans	178	3,004	0,071		
	Lisansüstü	73	2,813	0,114		

Tablo 3.17 incelendiğinde ANOVA analizi sonucunda katılımcıların eğitim durumlarına göre düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak üzere yapılan analizler sonucunda; finansal kaygı ($p<0,05$) eğitim durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değiştiği, iş-aile çatışmasının ($p<0,05$) eğitim durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değiştiği, finansal stresin ($p<0,05$) eğitim durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değiştiği görülmektedir. Söz konusu anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını ortaya koymak üzere Post Hoc testleri yapılmıştır. Buna göre kadın çalışanların finansal kaygı düzeyinde “ilköğretim” ile “ön lisans”, “lisans” ve “lisansüstü” grupları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kadın çalışanların finansal kaygı düzeyinde “ortaöğretim” ile “ilköğretim” ve “lisans” grupları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Kadın çalışanların iş-aile çatışması düzeyinde “ilköğretim” ile “lisans” ve “lisansüstü” grupları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kadın çalışanların iş-aile çatışması düzeyinde “önlisans” ile “lisansüstü” ve “lisans” grupları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Son olarak kadın çalışanların finansal stres düzeyinde “ilköğretim” ile “önlisans”, “lisans” ve “lisansüstü” grupları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kadın çalışanların iş-aile çatışması düzeyinde

“ortaöğretim” ile “lisansüstü” ve “lisans” grupları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır.

Aşağıda Tablo 3.18’de katılımcıların çalışma sürelerine göre değişkenlerdeki farklılaşmanın analizleri yer almaktadır.

Tablo 3. 18: Katılımcıların Çalışma Sürelerine Göre Değişkenlerdeki Farklılaşmanın Analizi

Değişkenler	Çalışma Süresi	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Finansal Kaygı	1-5 yıl	148	2,723	1,068	1,636	0,180
	6-10 yıl	110	2,572	1,089		
	10-20 yıl	121	2,786	1,170		
	20 yıl ve üzeri	65	2,454	1,141		
İş-Aile Çatışması	1-5 yıl	148	3,464	1,019	3,921	0,009
	6-10 yıl	110	3,654	1,045		
	10-20 yıl	121	3,647	1,080		
	20 yıl ve üzeri	65	3,138	1,290		
Finansal Stres	1-5 yıl	148	3,237	1,027	1,290	0,277
	6-10 yıl	110	3,032	0,978		
	10-20 yıl	121	3,211	1,056		
	20 yıl ve üzeri	65	3,030	1,011		

Tablo 3.18 incelendiğinde ANOVA analizi sonucunda katılımcıların çalışma sürelerine göre düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak üzere yapılan analizler sonucunda; finansal kaygı ($p>0,05$) çalışma sürelerine göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değişmediği, iş-aile çatışmasının ($p<0,05$) çalışma sürelerine göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değiştiği, finansal stresin ($p>0,05$) çalışma sürelerine göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değişmediği görülmektedir. Söz konusu anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını ortaya koymak üzere Post Hoc testleri yapılmıştır. Buna göre kadın çalışanlar arasında gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır.

Aşağıda Tablo 3.19’da katılımcıların aylık ücretlerine göre değişkenlerdeki farklılaşmanın analizleri yer almaktadır.

Tablo 3. 19: Katılımcıların Aylık Ücretlerine Göre Değişkenlerdeki Farklılaşmanın Analizi

Değişkenler	Aylık Ücret	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Finansal Kaygı	Asgari ücret	82	3,371	0,958	12,158	0,000
	28000 TL-35000 TL	28	2,882	0,891		
	35001 TL-50000 TL	30	2,519	0,982		
	50001 TL-70000 TL	173	2,443	1,063		
	70001 TL ve üzeri	131	2,498	1,169		
İş-Aile Çatışması	Asgari ücret	82	3,880	1,005	4,005	0,003
	28000 TL-35000 TL	28	3,621	1,044		
	35001 TL-50000 TL	30	3,573	0,934		
	50001 TL-70000 TL	173	3,490	1,094		
	70001 TL ve üzeri	131	3,279	1,147		
Finansal Stres	Asgari ücret	82	3,812	0,925	15,610	0,000
	28000 TL-35000 TL	28	3,564	0,901		
	35001 TL-50000 TL	30	3,253	0,903		
	50001 TL-70000 TL	173	2,967	0,955		
	70001 TL ve üzeri	131	2,862	1,013		

Tablo 3.19 incelendiğinde ANOVA analizi sonucunda katılımcıların aylık gelirlerine göre düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak üzere yapılan analizler sonucunda; finansal kaygı ($p<0,05$) aylık gelirlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değiştiği, iş-aile çatışmasının ($p<0,05$) aylık gelirlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değiştiği, finansal stresin ($p<0,05$) aylık gelirlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde

değiştii görölmektedir. Söz konusu anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını ortaya koymak üzere Post Hoc testleri yapılmıştır. Buna göre kadın çalışanların finansal kaygı düzeyinde “asgari ücret” ile “35001 TL - 50000 TL”, “50001 TL - 70000 TL” ve “70000 TL ve üzeri” grupları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Kadın çalışanların iş-aile çatışması düzeyinde “asgari ücret” ile “70000 TL ve üzeri” grupları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Son olarak kadın çalışanların finansal stres düzeyinde “asgari ücret” ile “50001 TL - 70000 TL” ve “70000 TL ve üzeri” grupları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kadın çalışanların finansal stres düzeyinde “28000 TL – 35000 TL” ile “50001TL - 70000 TL” ve “70000 TL ve üzeri” grupları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır.

3.2.4. Değişkenler Arası İlişkiler

Çalışmada kullanılan ölçeklerin faktörleri normal dağılım gösterdiğinden Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır.

Tablo 3.20’de değişkenlerin ortalama, standart sapma ve korelasyon değerleri yer almaktadır.

Tablo 3. 20: Değişkenlerin Ortalama, Standart Sapma ve Korelasyon Değerleri

Değişkenler	Ortalama	Standart Sapma	İş-Aile Çatışması	Finansal Stres	Finansal Kaygı
İş-Aile Çatışması	3,514	1,096	1	-	-
Finansal Stres	3,150	1,022	0,483**	1	-
Finansal Kaygı	2,664	1,116	0,358**	0,783**	1

** p<0,01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 3.20’ deki korelasyon değerleri incelendiğinde iş-aile çatışması ile finansal kaygı arasında pozitif yönlü ($r= 0,358$; $p<0,01$); iş-aile çatışması ile finansal stres arasında pozitif yönlü ($r= 0,483$; $p<0,01$); finansal kaygı ile finansal stres arasında ise pozitif yönlü ($r= 0,783$; $p<0,01$); bir ilişki olduğu görölmektedir. Bağımsız değişken olan finansal kaygı ile aracı değişken olan finansal stres arasındaki ilişki incelendiğinde aralarında %99 önem düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmaktadır ($r= 0,783$; $p=0,000$). Bu durumda çalışan kadınların finansal kaygısı arttıkça finansal streslerinin artacağı söylenebilmektedir. Aracı değişken finansal stres ile bağımlı değişken iş-aile çatışması arasındaki ilişki incelendiğinde aralarında %99 önem düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki

olduğu sonucuna ulaşılmaktadır ($r= 0,483$; $p=0,000$). Bu durumda çalışan kadınlarda finansal stres arttıkça iş-aile çatışmasının artacağı şeklinde yorumlanabilmektedir. Bağımsız değişken finansal kaygı ile bağımlı değişken iş-aile çatışması arasındaki ilişki incelendiğinde aralarında %99 önem düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmaktadır ($r= 0,358$; $p=0,000$). Bu durumda çalışanların finansal kaygıları arttıkça yaşadıkları iş-aile çatışmasının da artacağı söylenebilmektedir.

3.2.5. Yapısal Eşitlik Modelinin Analizi ve Örtük Değişkenler Arasındaki İlişkinin Ortaya Konması

Yapısal regresyon modelleri, yapısal eşitlik modellemesinin bir türü olup hem gözlenen hem de gizli değişkenleri eş zamanlı analiz etme fırsatı sunmaktadır. Bu yaklaşım, etkileşim kalıpları henüz netleşmemiş değişkenler arasındaki bağlantıları ortaya çıkarmada oldukça etkili kabul edilmektedir (Meydan ve Şeşen, 2010). Yapısal eşitlik modellemesi, birden fazla bağımlı değişkenin eş zamanlı olarak analiz edilmesine, ölçüm hatalarının modele dâhil edilmesine ve değişkenlerin hem bağımsız hem de bağımlı değişken rollerinde sınanabilmesine imkân tanıyan kapsamlı bir istatistiksel yöntemdir. Analiz sürecine geçilmeden önce oluşturulan teorik modelin uygunluğunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu değerlendirme, model uyum iyiliği indekslerinin literatürde kabul edilen eşik değerler içerisinde yer alıp almadığının incelenmesiyle gerçekleştirilmektedir. Uyum iyiliği sonuçlarının yeterli düzeyde olmadığı durumlarda, modelin uyumunu artırmak amacıyla modifikasyon indekslerinden yararlanılabilmektedir. Modifikasyon indeksleri, modelde başlangıçta tanımlanmamış olan hata terimleri arasındaki olası kovaryans ilişkilerini ortaya koyarak modelin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2017).

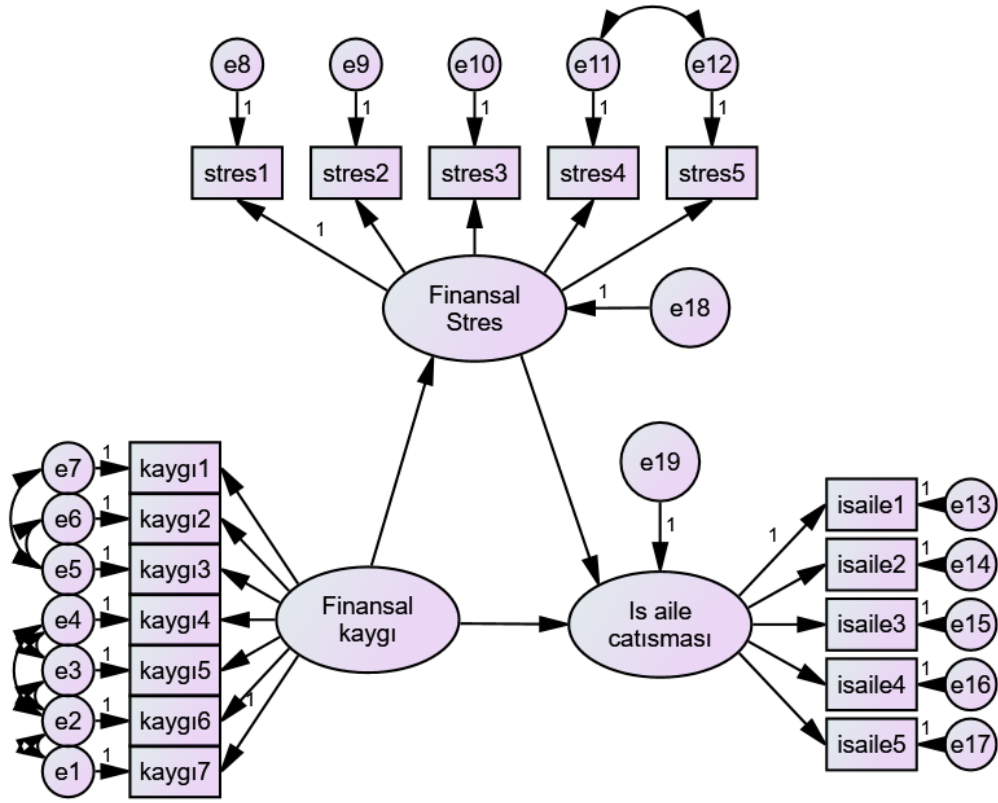
Geçmişteki çalışmalar dikkate alınarak oluşturulan hipotezler yapısal geçerlilikleri test edilip onaylanan ölçüm modelleri üzerinde uygulanmıştır. Modelde finansal kaygı bağımsız değişken, iş-aile çatışması bağımlı değişken ve finansal stres ise aracı değişken olarak tanımlanmıştır.

Değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla AMOS 20 programı faydalanılmıştır. Modelin geçerliliği adına uyum iyiliği değerleri test edilerek ve oluşturulan hipotezlere göre değişkenler arasındaki ilişkiler gösterilmiştir.

Modelde kaygı: Finansal kaygı, isaile: iş-aile çatışması, stres: finansal stresi ifade eden kısaltmalardır. Şekil 2'deki elipsler örtük değişkenleri, dikdörtgenler gözlemlenen değişkenleri, tek yönlü oklar bir değişkenin başka bir değişken üzerindeki etkisini, çift yönlü oklar ise iki

değişken arasındaki korelasyonları belirtmektedir. Çalışmamızın modeli ve bu modele ait sonuçlar Şekil 3.2’de gösterilmektedir.

Şekil 3. 2: Çalışma Modelinin Standardize Edilmiş Kestirim Sonuçlarının Yapısal Model Üzerinde Gösterilmesi

Aracı değişkenin etkisini ölçmek için yapılan yapısal model incelendiğinde uyum iyiliği değerlerinin kabul edilebilir seviyenin biraz üzerinde olduğu görülmekte ve bazı modifikasyon işlemleri yapılmaktadır. Söz konusu modifikasyonların ardından modelin uyum iyiliği değerlerinin tamamının kabul edilebilir aralıkta oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 3. 21: Çalışma Modelinin Uyum İyiliği Değerleri

Değişkenler	X ²	Df	CMIN/DF	GFI	AGFI	CFI	NFI	TLI	RMSEA
			≤5	≥,85	≥,80	≥,90	≥,90	≥,90	≤,08
Model	401,991	109	3,688	0,897	0,855	0,965	0,953	0,957	0,078

Yapılan analiz sonucunda uyum iyiliği ölçüm değerlerinin ($X^2/sd=3,688$ GFI=0,897 AGFI=0,855 TLI=0,957 NFI=0,953 CFI=0,965 RMSEA= 0,078) kabul edilebilir aralıkta oldukları tespit edilmiştir.

Hipotezlerin test etmek amacıyla hazırlanan modelin standardize edildikten sonraki faktör yükleri Tablo 3. 21’de özetlenmektedir. Tablo 22’deki değerler incelendiğinde modelde finansal kaygı ile finansal stres ($r= 0,866$; $p<0,01$), finansal kaygı ile iş-aile çatışması ($r= -0,304$; $p<0,01$), finansal stres ile iş-aile çatışması ($r= 0,754$; $p<0,01$) istatistiksel olarak %99 önem düzeyinde anlamlı ilişki içerisinde oldukları görülmektedir.

Tablo 3. 22: Hipotezlerin Analiz Sonuçları

Hipotez	Yordanan Değişken	Yordayan Değişken	Standardize β	Standart Hata	T Değeri (CR)	P
H ₁	Finansal Stres	Finansal Kaygı	0,866	0,046	18,999	0,000
H ₂	İş-Aile Çatışması	Finansal Kaygı	-0,304	0,113	-2,839	0,005
H ₃	İş-Aile Çatışması	Finansal Stres	0,754	0,117	6,819	0,000

Aracı değişken açısından modeldeki doğrudan, dolaylı ve toplam etkiler Tablo 22’de özetlenmektedir. Tablo 3. 22’deki değerler incelendiğinde finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasında doğrudan bir etkinin olduğu ($r= -0,340$; $p=0,005$) tespit edilmiştir. Finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkide finansal stres aracılığı ile aktarılan dolaylı bir etkinin de ($r= 0,866$ $p=0,000$) olması finansal stresin finansal kaygı ile iş-aile çatışması ilişkisinde aracı etkisinin olduğunun göstergesidir (Baron ve Kenny, 1986).

H₁: Finansal kaygı ile finansal stres arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır.

Çalışan kadınların finansal kaygı düzeyleri ile finansal stres düzeyleri arasındaki ilişkileri gösteren sonuçlar Tablo 3.23'te sunulmuştur. Ulaşılan bulgular finansal kaygı ile finansal stres arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır ($\beta=0,866$; $p=0,000$). Ulaşılan sonuç çalışmanın yapıldığı kadın çalışanlarda finansal kaygı ile finansal stres arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Diğer bir bakış açısıyla kadın çalışanların finansal kaygılarının artması ile finansal streslerinin de artacağı anlaşılmaktadır. Bu bulgular, finansal kaygı ile finansal stres arasındaki ilişkiyi inceleyen önceki çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir (Porter ve Garman (1993); Drentea (2000); Kim ve Garman (2003); Norvilitis vd. (2003); Prawitz (2006); Xiao vd. (2006); Sullivan vd. (2008); Archuleta vd. (2013)). Ulaşılan bulgulara göre “finansal kaygı ile finansal stres arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır” yönündeki H₁ hipotezinin kabul edildiği söylenebilmektedir.

H₂: Finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır.

Çalışan kadınların finansal kaygı düzeyleri ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkileri gösteren sonuçlar Tablo 3. 23'te sunulmuştur. Ulaşılan bulgular finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. ($\beta=0,349$; $p=0,000$).

Çalışan kadınların finansal kaygı düzeyleri ile iş-aile çatışması arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Diğer bir bakış açısıyla çalışan kadınların finansal kaygılarının artması, iş-aile çatışması yaşama durumlarını artırdığı şeklinde yorumlanmaktadır. Bu bulgular, finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkiyi inceleyen önceki çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir (Frone (1992); Allen vd. (2000); Aycan ve Eskin (2005); Scheiman ve Young (2011); Young ve Scheiman (2012)). Ulaşılan bulgulara göre “finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır” yönündeki H₂ hipotezinin kabul edildiği söylenebilmektedir.

H₃: Finansal stres ile iş-aile çatışması arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır.

Çalışan kadınların finansal stres ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkileri gösteren sonuçlar Tablo 23'te sunulmuştur. Ulaşılan bulgular finansal stres ile iş-aile çatışması arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. ($\beta= 0,754$; $p=0,000$).

Ulaşılan sonuç çalışan kadınların sahip oldukları finansal stres ile iş-aile çatışması arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Diğer bir bakış açısıyla çalışan kadınların algıladığı finansal stresin artması ile iş-aile çatışması yaşama olasılığının arttığı anlaşılmaktadır. Bu bulgular, finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkiyi inceleyen önceki çalışmaların

sonuçlarıyla örtüşmektedir (Greenhaus ve Beutell (1985); Netemeyer vd. (1996); Hill (2005); Özdevecioğlu ve Aktaş (2007); Baş vd. (2024)). Ulaşılan bulgulara göre “finansal stres ile iş-aile çatışması arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır” yönündeki H₃ hipotezinin kabul edildiği söylenebilmektedir.

H4: Finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkide finansal stresin aracılık rolü vardır.

Aracı değişkenin etkisinin tespit edilmesine yönelik olarak başlangıçta bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Ardından modele aracı değişken eklenmiştir. Finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkide finansal stresin aracı rolünün olduğunu söyleyebilmek için finansal stresin modele eklenmeden önceki ve modele eklenmesinin sonrasında finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkide “r” değerleri ve “p” değerlerinin dikkate alınması gerekmektedir.

Finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkide finansal stresin aracılık etkisine sahip olup olmadığını belirleyebilmek için Baron ve Kenny (1986) tarafından önerilen üç aşamalı regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda, öncelikle bağımsız değişken (finansal kaygı) ile aracı değişken (finansal stres) arasında bir regresyon analizinin yapılması ve anlamlı bir etkinin olup olmadığı belirlenmelidir. İkinci olarak yine bağımsız değişken (finansal kaygı) ile bağımlı değişken (iş-aile çatışması) arasındaki regresyona bakılmalı ve anlamlı bir etkinin varlığı sorgulanmalıdır. Üçüncü aşamada aracı değişken (finansal stres) ile bağımlı değişken (iş-aile çatışması) arasındaki ilişki incelenmeli ve anlamlı bir etki olup olmadığına bakılmalıdır. Bu analizlerden sonra, bir aracılık etkisinden bahsedebilmek için aracı değişkenin model dahil edilmesinden sonra bağımsız değişkenin (finansal kaygı) bağımlı değişken (iş-aile çatışması) üzerindeki etkisi incelenmelidir. Etkide istatistiksel olarak bir azalma görülmekte ve ilişki anlamlılığını sürdürüyorsa “kısmi aracılık”; etki tamamen ortadan kalkıyorsa yani anlamlılığını yitiriyorsa “tam aracılık” etkisinden söz edilebilmektedir.

Finansal kaygının iş-aile çatışması üzerindeki etkisinde ($\beta=0,349$ ’ den $-0,304$ ’e) bir azalma söz konusu olduğu, ancak ilişkinin anlamlılığını sürdürdüğü görülmektedir. Bu bağlamda finansal kaygının, iş-aile çatışmasını etkilemesinde, finansal stresinin “kısmi aracılık etkisi”nin olduğu söylenebilmektedir. Ulaşılan bulgulara göre “finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkide finansal stresin aracılık rolü vardır” yönündeki H₄ hipotezinin kabul edildiği söylenebilmektedir.

Tablo 3. 23: Aracı Değişkenin Anlamlılık Düzeyi

İlişki	Toplam Etki	Doğrudan Etki	Dolaylı Etki
Finansal Kaygı - Finansal Stres - İş-Aile Çatışması	0,349 (0,000)	-0,304 (0,005)	0,653

Tablo 3.23 incelendiğinde finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkiye finansal stresin aracı değişken olarak dâhil edilmesi, finansal kaygının iş-aile çatışması üzerindeki etkisini azaltmaktadır. Finansal kaygının iş-aile çatışması arasındaki ilişkide dolaylı etkinin olması ($r= 0,653$; $p=0,000$) ve finansal stresin söz konusu ilişkide aracı değişken olarak dahil edilmesinden sonra bu iki değişken arasındaki ilişkinin şiddetinde azalma olması (0,349 dan - 0,304 ‘e düşmesi) finansal stresin bu ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğunu göstergesidir. Kısmi aracılık etkisi, aracı değişkenin bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki ilişkinin tamamını açıklayamadığı ve diğer tarfatan başka bir değişkenin veya değişkenlerin de aracılık yapabileceği anlamı taşımaktadır (Baron ve Kenny, 1986).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Finansal refahın bireylerin yaşam kalitesi üzerindeki etkileri son yıllarda finans ve yönetim alanlarında giderek daha fazla ilgi görmektedir. Bu kapsamda gerçekleştirilen çalışmada, çalışan kadınların finansal kaygı düzeylerinin iş-aile çatışması üzerindeki etkisi ve bu etkide finansal stresin aracılık rolü analiz edilmiştir. Ulaşılan bulgular, finansal faktörlerin çalışan kadınların iş ve aile yaşamları üzerindeki etkilerini ortaya koyarak hem finans literatürüne hem de uygulamaya yönelik önemli sonuçlar sunmaktadır.

Finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkide finansal stresin aracı etkisinin incelenmesine yönelik yapılan bu çalışmada öncelikli olarak finansal kaygı, iş-aile çatışması ve finansal stres ile ilgili olarak kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Daha sonrasında kadın çalışan 444 birey üzerinde anket yöntemi ile ulaşılan veriler analiz edilip yorumlanmıştır. Kavramsal kısımda finansal kaygı ve iş-aile çatışması detaylı bir şekilde açıklanarak bu iki kavramın finansal stres ile olan ilişkisi ve daha önce bu kavramların birlikte araştırıldığı çalışmalara verilmiştir.

Uygulama bölümünde ise çalışan kadınlara yönelik bir araştırma yapılmış ve finansal kaygının iş aile çatışmasına etkisinde finansal stresin aracılık rolünü ölçmeye yönelik anket formu oluşturularak 444 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Ankette kullanılan finansal kaygı ölçeği Archuleta vd. (2013), iş-aile çatışması ölçeği Netemeyer vd. (1996), finansl stres ölçeği Kelley vd. (2018) tarafından hazırlanan ölçeklerdir. Türkçeye çevirisi yapıp uzman kişilerden alınan onay sonrası anket formu oluşturulmuştur. Finansal kaygı, iş-aile çatışması ve finansal stres güvenirlik (Cronbach's Alpha) değerleri ölçülmüştür. Güvenirlik analizi sonucunda Cronbach's Alpha katsayıları finansal kaygı: 0,964; iş-aile çatışması: 0,948 ve finansal stres : 0,891 olarak bulunmuştur.

Çalışmanın bulgular kısmında, finansal kaygı, iş-aile çatışması ve finansal stres değişkenlerine ilişkin tanımlayıcı bulgular sunulduktan sonra çalışan kadınların finansal kaygı, iş-aile çatışması üzerinde etkisinde finansal stresin aracı etkisi analiz edilmiştir. Çalışmada ayrıca, çalışan kadınların finansal kaygı, iş-aile çatışması ve finansal stres düzeylerinin medeni durum, yaş, eğitim durumu, çalışma süresi, çalışma durumu, aylık gelire göre fark gösterip göstermediği de incelenmiştir.

Katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde çalışmaya katılan kadınların %36,5'inin bekar ve %63,5'inin ise evli olduğu görülmektedir. Bu çerçevede katılımcıların çoğu evlidir. Katılımcıların yaş aralıkları incelendiğinde %40,8'inin 29-39 yaş aralığında,

%25,7'sinin 18-28 yaş aralığında, %23,2'sinin 40-50 yaş aralığında ve geriye kalanların ise 51 yaş ve üzerinde olduğu ortaya koyulmaktadır. Eğitim durumu incelendiğinde ise %40,1'inin lisans mezunu, %28,2'sinin ön lisans mezunu, %16,4'ünün lisansüstü mezunu ve geriye kalanların ise ortaöğretim ve ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Çalışma süresi incelendiğinde %33,3'ünün 1-5 yıl arasında, %27,3'ünün 10-20 yıl arasında, %24,8'inin 6-10 yıl arasında ve geriye kalanların ise 20 yıl ve üzeri süredir istihdam edildiği görülmektedir. Katılımcıların çalıştığı sektör incelendiğinde %69,4'ünün kamu sektöründe, geriye kalanların ise özel sektörde çalışma hayatına devam ettiği ortaya çıkmaktadır. Son olarak ise katılımcıların aylık gelirleri incelendiğinde %39'unun 50001 TL-70000 TL arası aylık gelire, %29,5'inin aylık 70000 TL ve üzeri gelire, %18,5'inin asgari ücrete, geriye kalanların ise aylık 28000 TL-50000 arası gelire sahip olduğu görülmektedir.

Finansal kaygının medeni duruma ($p>0,05$) ve çalışılan sektöre göre ($p>0,05$) istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değişmediği görülmektedir. Finansal kaygının yaşa göre düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak üzere yapılan analizler sonucunda; finansal kaygı ($p>0,05$) yaşa göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değişmediği görülmektedir. Eğitim durumlarına göre düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak üzere yapılan analizler sonucunda; finansal kaygı ($p<0,05$) eğitim durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değiştiği görülmektedir. Kadın çalışanların finansal kaygı düzeyinde “ilköğretim” ile “ön lisans”, “lisans” ve “lisansüstü” grupları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kadın çalışanların finansal kaygı düzeyinde “ortaöğretim” ile “ilköğretim” ve “lisans” grupları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Çalışma sürelerine göre düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak üzere yapılan analizler sonucunda; finansal kaygı ($p>0,05$) çalışma sürelerine göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değişmediği görülmektedir. Aylık gelirlerine göre düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak üzere yapılan analizler sonucunda; finansal kaygı ($p<0,05$) aylık gelirlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değiştiği anlaşılmaktadır. Kadın çalışanların finansal kaygı düzeyinde “asgari ücret” ile “35001 TL - 50000 TL”, “50001 TL -70000 TL” ve “70000 TL ve üzeri” grupları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır.

İş-aile çatışmasının medeni duruma göre ($p>0,05$) istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değişmediği ve diğer taraftan çalışılan sektöre göre ($p<0,05$) ise anlamlı biçimde değiştiği görülmektedir. İş-aile çatışmasının yaşa göre düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak üzere yapılan analizler sonucunda; iş-aile çatışmasının ($p<0,05$) yaşa göre istatistiksel

açından anlamlı biçimde değiştiği görülmektedir. Kadın çalışanların iş-aile çatışması düzeyinde “51 yaş ve üzeri” ile “29-39 yaş” ve “40-50 yaş” grupları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır. İş-aile çatışmasının ($p<0,05$) eğitim durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değiştiği anlaşılmaktadır. Kadın çalışanların iş-aile çatışması düzeyinde “ilköğretim” ile “lisans” ve “lisansüstü” grupları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kadın çalışanların iş-aile çatışması düzeyinde “önlisans” ile “lisansüstü” ve “lisans” grupları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır. İş-aile çatışmasının ($p<0,05$) çalışma sürelerine göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değiştiği görülmektedir. Kadın çalışanların iş-aile çatışmasının ($p<0,05$) aylık gelirlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değiştiği görülmektedir. İş-aile çatışması düzeyinde “asgari ücret” ile “70000 TL ve üzeri” grupları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır.

Finansal stresin medeni duruma ($p>0,05$) ve çalışılan sektöre göre ($p>0,05$) istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değişmediği görülmektedir. Finansal stresin yaşa göre düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak üzere yapılan analizler sonucunda; finansal stresin ($p>0,05$) yaşa göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değişmediği görülmektedir. Finansal stresin ($p<0,05$) eğitim durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değiştiği görülmektedir. Kadın çalışanların finansal stres düzeyinde “ilköğretim” ile “önlisans”, “lisans” ve “lisansüstü” grupları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Finansal stresin ($p>0,05$) çalışma sürelerine göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değişmediği görülmektedir. Finansal stresin ($p<0,05$) aylık gelirlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı biçimde değiştiği görülmektedir. Kadın çalışanların finansal stres düzeyinde “asgari ücret” ile “50001 TL - 70000 TL” ve “70000 TL ve üzeri” grupları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kadın çalışanların finansal stres düzeyinde “28000 TL – 35000 TL” ile “50001 TL - 70000 TL” ve “70000 TL ve üzeri” grupları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır.

Değişkenlerin birbiri ile ilişkisine yönelik korelasyon analizlerine göre; iş-aile çatışması ile finansal kaygı arasında pozitif yönlü ($r= 0,358$; $p<0,01$); iş-aile çatışması ile finansal stres arasında pozitif yönlü ($r=0,483$; $p<0,01$); finansal kaygı ile finansal stres arasında ise pozitif yönlü ($r= 0,783$; $p<0,01$); bir ilişki olduğu görülmektedir.

Değişkenler arası doğrudan ilişkilere ulaşmak amacıyla yapılan regresyon analizleri sonucunda finansal kaygının finansal stres üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çıkan bu sonuç finansal kaygı ve finansal stres arasında yapılan önceki çalışmalar ile örtüşmektedir (Porter ve Garman (1993); Drentea (2000); Kim ve Garman (2003);

Norvilitis vd. (2003); Prawitz (2006); Xiao vd. (2006); Sullivan vd. (2008); Archuleta vd. (2013)). Katılımcıların algıladığı finansal kaygı düzeyinin artması yaşayacakları finansal stresin de yükselmesi algısını ortaya çıkarmaktadır.

Finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkide anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Çıkan bu sonuç finansal kaygı ve iş-aile çatışması arasında yapılan önceki çalışmalar ile örtüşmektedir (Frone (1992); Allen vd. (2000); Aycan ve Eskin (2005); Scheiman ve Young (2011); Young ve Scheiman (2012)). Katılımcıların finansal kaygılarının artması veya böyle bir algının oluşması, katılımcıların iş ve aile rollerinde daha fazla dengesizliğin ortaya çıkmasına neden olabileceği yönünde düşünmeye yol açabilmektedir. Buradan hareketle bireyler ailedeki görevlerini tam olarak yerine getiremeyebilir ve işteki rolle ailedeki rol arasında uyum sıkıntısı ortaya çıkabilir. Bunun sonucunda bireyin iş-aile çatışması yaşama olasılığının artması şeklinde yorumlanmaktadır.

Finansal stres ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkide anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Çıkan bu sonuç finansal stres ve iş-aile çatışması arasında yapılan önceki çalışmalar ile örtüşmektedir (Greenhaus ve Beutell (1985); Netemeyer vd. (1996); Hill (2005); Özdevecioğlu ve Aktaş (2007); Baş vd. (2024)). Çalışanların iş ortamında yaşadığı stres, gerilimi artıracaktır. İş ortamında huzuru olmayan, stres ve ağır iş yükü algısı hisseden çalışan ailedeki rolüne gerektiği kadar önem gösteremeyecektir. Bu bakımdan finansal stresin artması ile bireyin yaşayabileceği muhtemel iş-aile çatışması olasılığında artacak şekilde değerlendirilmektedir.

Değişkenler arası aracılık ilişkilerini ortaya koymak amacıyla yapılan regresyon analizleri yapılmıştır. Çalışanların finansal stres düzeyinin aracılık rolünü belirlemek amacıyla, finansal kaygı ile iş aile çatışması arasındaki ilişkiler regresyon analizleri aracılığı ile incelenmiştir. Finansal kaygının iş aile çatışmasını ve finansal stresi etkilediği analizler sonucunda ortaya konmuştur. Finansal kaygının iş aile çatışmasını etkisinde finansal stresin aracılık rolünün olup olmadığının tespiti için yapılan analizler sonucunda finansal kaygının iş-aile çatışmasına etkisinde finansal stresin kısmen aracı rolünü üstlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Aracılık testi kapsamında ilk aşamada bağımsız değişken finansal kaygının finansal stres üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür. İkinci aşamada finansal stresin iş-aile çatışması üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu, üçüncü aşamada finansal kaygının iş-aile çatışması üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu ve finansal stresin aracı değişken olduğu son aşamada finansal kaygının, iş-aile çatışması üzerinde anlamlılığının devam ettiği fakat etkisinin azaldığı görülmüştür. Bu sonuçlar Baron ve Kenny (1986) tarafından belirlenen aracılık etkisi

kriterlerine göre finansal stresin finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkide kısmen aracı etkisinin olduğunu göstermektedir.

Finansal kaygı ve finansal stresin iş-aile çatışması üzerindeki doğrudan etkileri değerlendirildiğinde, iş-aile çatışmasının azaltılmasında finansal kaygının ($r = -0,304$; $p = 0,000$) iş-aile çatışmasını finansal strese ($r = 0,754$; $p = 0,000$) göre daha fazla etkilediği tespit edilmiştir. Buna göre, çalışanların iş-aile çatışmasının azaltılması amaçlandığında öncelikle finansal kaygı düzeyinin azaltılması bununla birlikte finansal stres düzeyinin azaltılmasına önem verilmesi gerekmektedir. Finansla kaygı ve finansal stres düzeyinin azaltılması sonucunda finansal kaygının iş-aile çatışması üzerinde finansal stres aracılığı ile aktarılan dolaylı etkisi ortaya çıkacaktır. Bu dolaylı etki finansal stresin finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğunu göstergesidir. Kısmi aracı etkinin olması finansal kaygının iş-aile çatışması üzerindeki etkisinde finansal stresin yanında başka aracı değişkenlerin de olabileceği anlamını taşımaktadır.

Çalışmadan çıkan sonuç finansal stresin finansal kaygı ile iş-aile çatışması arasında kısmi aracı etkisinin olduğudur. Diğer bir ifadeyle finansal stresin finansal kaygı ve iş-aile çatışmasını etkilediğini göstermektedir. Bu doğrultuda, çalışanların yaşadıkları finansal stres düzeylerinin azaltılmasına yönelik uygulamalar ve finansal refahı artırıcı politikalar geliştirilmesi, finansal kaygının azaltılmasına katkı sağlayabilir. Finansal kaygının azalması ise çalışanların iş ve aile yaşamları arasındaki dengeyi korumalarına yardımcı olarak iş-aile çatışması yaşama olasılıklarını azaltabilir. Bu sebeple yöneticilerin ve işletmelerin çalışanların finansal refahını destekleyici finansal tutum ve uygulamalara önem vermeleri önemli görülmektedir.

Finansal stres ve finansal kaygının azaltılmasına yönelik uygulamalar sayesinde çalışanların iş-aile çatışması düzeyleri azaltılabilir. Böylece çalışanların iş yaşamına yönelik beklentileri ve performansları artırılabilir. Finansal stresin kısmi aracılık etkisi göz önünde bulundurulduğunda, gelecekte yapılacak araştırmalarda finansal refah, finansal okuryazarlık, finansal tutum, finansal davranış gibi farklı değişkenlerin modele dahil edilerek iş-aile çatışması üzerindeki etkilerinin incelenmesi literatüre önemli katkılar sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Ahamed, A. J., and Limbu, Y. B. (2024). Financial anxiety: A systematic review. *International Journal of Bank Marketing*, 42(7), 1666–1694.
- Aksu, B. Ç., and Orak, B. (2022). COVID-19 pandemisinin sağlık çalışanlarının finansal kaygı, iş-yaşam dengesi ve sosyal izolasyon düzeylerine etkilerinin incelenmesi. *International Journal of Management Economics & Business (Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi)*, 18(1).
- Allen, T. D., Herst, D. E. L., Bruck, C. S., and Sutton, M. (2000). Consequences associated with work-to-family conflict: A review and agenda for future research. *Journal of Occupational Health Psychology*, 5(2), 278.
- Amstad, F. T., Meier, L. L., Fasel, U., Elfering, A., and Semmer, N. K. (2011). A meta-analysis of work–family conflict and various outcomes with a special emphasis on cross-domain versus matching-domain relations. *Journal of Occupational Health Psychology*, 16(2), 151–169.
- Anafarta, N. (2011). İş-aile çatışması ve yaşam tatmini ilişkisi: Akademisyenler üzerine bir uygulama. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 40(1), 80–96.
- Andrews, G., Issakidis, C., and Carter, G. (2001). Shortfall in mental health service utilisation. *The British Journal of Psychiatry*, 179(5), 417–425.
- Archuleta, K. L., Dale, A., and Spann, S. M. (2013). College students and financial distress: Exploring debt, financial satisfaction, and financial anxiety. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 24(2), 50–62.
- Ardıç, K., ve Polatçı, S. (2008). Tükenmişlik sendromu: Akademisyenler üzerinde bir uygulama (GOÜ örneği). *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 69–96.
- Arslan, M. (2012). İş-aile ve aile-iş çatışmalarının kadın çalışanların iş doyumları üzerindeki etkisi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 99–114.
- Aycan, Z., and Eskin, M. (2005). Relative contributions of childcare, spousal support, and organizational support in reducing work-family conflict for men and women: *The case of Turkey. Sex Roles*, 53(7–8), 453–471.
- Baron, R. M., and Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173.
- Basyouni, S. S., and El Keshky, M. E. S. (2021). Job insecurity, work-related flow, and financial anxiety in the midst of COVID-19 pandemic and economic downturn. *Frontiers in Psychology*, 12, 632265.
- Baş, M., Sarı, S. S., ve Kahraman, T. (2024). Banka çalışanlarının finansal stres düzeyinin yaşam doyumuna üzerine etkisinde iş-aile çatışmasının aracı rolü. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi*, 18(2), 150–169.
- Bhowmik, P., Padhi, M., and Pattnaik, S. (2022). Does financial anxiety affect job insecurity? Exploring the relationship and moderation by gender, tenure and income in the Indian context during COVID-19. *Benchmarking: An International Journal*, 29(7), 2291–2312.
- Byron, K. (2005). A meta-analytic review of work–family conflict and its antecedents. *Journal of Vocational Behavior*, 67(2), 169–198.
- Can, İ. (2022, November 20). *Para ve mutluluk: Finansal terapi*. I Can Advisory.

- Carlson, D. S., Kacmar, K. M., and Williams, L. J. (2000). Construction and initial validation of a multidimensional measure of work–family conflict. *Journal of Vocational Behavior*, 56(2), 249–276.
- Conger, R. D. (2010). Economic stress, coercive family process, and developmental problems of adolescents. *Child Development Perspectives*, 4(2), 134–142.
- Conger, R. D., Conger, K. J., and Martin, M. J. (2010). Socioeconomic status, family processes, and individual development. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 685–704.
- Çarıkçı, İ. H., ve Çelikkol, Ö. (2009). İş-aile çatışmasının örgütsel bağlılık ve işten ayrılma niyeti üzerine etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14(1), 153–170.
- Donnelly, G., Iyer, R., and Howell, R. T. (2012). The big five personality traits, material values, and financial well-being. *Journal of Economic Psychology*, 33(6), 1149–1158.
- Drentea, P. (2000). Age, debt and anxiety. *Journal of Health and Social Behavior*, 41(4), 437–450.
- Durmuş, A. (2025). Üniversite öğrencilerinde finansal kaygının gelecek kaygısı ve göç niyetine etkisi: Algılanan ekonomik eşitsizliğin aracılık rolü. *Sosyal Mucit Academic Review*, 6(3), 362–391.
- Duxbury, L., and Higgins, C. (2001). *Work-life balance in the new millennium: Where are we? Where do we need to go?* CPRN Discussion Paper.
- Efeoğlu, İ. E., ve Özgen, H. (2007). İş-aile yaşam çatışmasının iş stresi, iş doyum ve örgütsel bağlılık üzerindeki etkileri: İlaç sektöründe bir araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 237–254.
- Erdamar, G., ve Demirel, H. (2014). İş-aile yaşam dengesi ve çatışma: Öğretmenler üzerine bir inceleme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(1), 111–125.
- Fitch, C., Hamilton, P., Bassett, P., and Davey, R. (2011). The relationship between personal debt and mental health: A systematic review. *Mental Health Review Journal*, 16(4), 153–166.
- Friedline, T., Chen, Z., and Morrow, S. P. (2021). Families' financial stress and well-being: The importance of the economy and economic environments. *Journal of Family and Economic Issues*, 42, 34–51.
- Frone, M. R., Russell, M., and Cooper, M. L. (1992). Antecedents and outcomes of work-family conflict: Testing a model of the work-family interface. *Journal of Applied Psychology*, 77(1), 65–78.
- Gignac, G. E., Gerrans, P., and Andersen, C. B. (2023). Financial literacy mediates the effect between verbal intelligence and financial anxiety. *Personality and Individual Differences*, 203, 112025.
- Garman, E. T., Leech, I. E., and Grable, J. E. (1996). Financial wellness and workplace performance: A review and conceptual model. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 7, 89–101.
- Garman, E. T., Leech, I. E., and Grable, J. E. (1996). The negative impact of employee poor personal financial behaviors on employers. *Financial Counseling and Planning*, 7(1), 157–168.
- Greenhaus, J. H., and Beutell, N. J. (1985). Sources of conflict between work and family roles. *Academy of Management Review*, 10(1), 76–88.
- Greenhaus, J. H., and Powell, G. N. (2006). When work and family are allies: A theory of work–family enrichment. *Academy of Management Review*, 31(1), 72–92.

- Gürbüz, S., ve Şahin, F. (2017). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (4. bs.). Seçkin Yayıncılık.
- Herzberg, F. (1966). *Work and the nature of man*. World Publishing Company.
- Hilgert, M. A., Hogarth, J. M., and Beverly, S. G. (2003). Household financial management: The connection between knowledge and behavior. *Federal Reserve Bulletin*, 89(7), 309–322.
- Hill, E. J. (2005). Work-family facilitation and conflict, working fathers and mothers, work-family stressors and support. *Journal of Family Issues*, 26(6), 793–819.
- Hobfoll, S. E. (1989). Conservation of resources: A new attempt at conceptualizing stress. *American Psychologist*, 44(3), 513–524.
- Hu, L. T., and Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1–55.
- Joo, S., and Grable, J. E. (2004). An exploratory framework of the determinants of financial satisfaction. *Journal of Family and Economic Issues*, 25(1), 25–50.
- Kahneman, D., and Tversky, A. (1979). Prospect theory: An analysis of decision under risk. *Econometrica*, 47(2), 263–291.
- Karagöz, Y. (2019). *SPSS AMOS META uygulamalı istatistiksel analizler*.
- Karatepe, O. M., and Tekinkuş, M. (2006). The effects of work-family conflict, emotional exhaustion, and intrinsic motivation on job outcomes of front-line employees. *International Journal of Bank Marketing*, 24(3), 173–193.
- Katona, G. (1975). *Psychological economics*. Elsevier.
- Kelley, H. H., LeBaron, A. B., and Hill, E. J. (2018). Financial stress and marital quality: The moderating influence of couple communication. *Journal of Financial Therapy*, 9(2), 3.
- Keser, A. (2005). İş doyum ve yaşam doyum ilişkisi: Otomotiv sektöründe bir uygulama. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 4(7), 77–96.
- Kim, J., and Garman, E. T. (2003). Financial stress and absenteeism: An empirically derived model. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 14(1), 31.
- Kim, J., and Garman, E. T. (2004). Financial stress, pay satisfaction and workplace performance. *Compensation & Benefits Review*, 36(1), 69–76.
- Kinnunen, U., and Feldt, T. (2004). Economic stress and marital adjustment among couples: Analyses at the dyadic level. *European Journal of Social Psychology*, 34(5), 519–532.
- Lazarus, R. S., and Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. Springer Publishing Company.
- Lusardi, A., and Mitchell, O. S. (2011). Financial literacy and planning: Implications for retirement wellbeing. *NBER Working Paper Series*, 17078, 1–37.
- Lusardi, A., and Mitchell, O. S. (2011). Financial literacy around the world: An overview. *Journal of Pension Economics and Finance*, 10(4), 497–508.
- Lusardi, A., and Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5–44.
- Mani, A., Mullainathan, S., Shafir, E., and Zhao, J. (2013). Poverty impedes cognitive function. *Science*, 341(6149), 976–980.
- Marks, S. R. (1977). Multiple roles and role strain: Some notes on human energy, time and commitment. *American Sociological Review*, 921–936.

- Meydan, C. H., ve Şeşen, H. (2011). *Yapısal eşitlik modellemesi: AMOS uygulamaları*. Detay Yayıncılık.
- Meyer, J. P., and Allen, N. J. (1991). A three-component conceptualization of organizational commitment. *Human Resource Management Review*, 1(1), 61–89.
- Mullainathan, S., and Shafir, E. (2013). *Scarcity: Why having too little means so much*. Macmillan.
- Netemeyer, R. G., Boles, J. S., and McMurrian, R. (1996). Development and validation of work-family conflict and family-work conflict scales. *Journal of Applied Psychology*, 81(4), 400–410.
- Norvilitis, J. M., Szablicki, P. B., and Wilson, S. D. (2003). Factors influencing levels of credit-card debt in college students. *Journal of Applied Social Psychology*, 33(5), 935–947.
- Özdevecioğlu, M., ve Aktaş, A. (2007). Kariyer bağlılığı, mesleki bağlılık ve örgütsel bağlılığın iş-aile çatışması üzerindeki etkisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28.
- Özdevecioğlu, M., ve Doruk, N. Ç. (2015). Organizasyonlarda iş-aile ve aile-iş çatışmalarının çalışanların iş ve yaşam tatminleri üzerindeki etkisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 33, 69–99.
- Özkılıççı, G. (2025). Finansal stres düzeyi ve algılanan yönetici desteğinin işten ayrılma niyeti üzerindeki etkilerinin incelenmesi. *Trends in Business and Economics*, 39(3), 407–420.
- Özkılıççı, G. (2025). İş güvenliği uzmanlarında mesleki karar pişmanlığının psikososyal dinamikleri: Finansal stres ve iş yükü. *Ergonomi*, 8(3), 162–172.
- Özkılıççı, G., ve Onay Kılıç, Y. (2025). Finansal stres ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(2), 345–358. <https://doi.org/10.32600/huefd.1476722>
- Özmete, E., ve Eker, I. (2013). İş-aile yaşam dengesi ve çalışan refahı üzerine bir değerlendirme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 13(31), 11–31.
- Perry, V. G., and Morris, M. D. (2005). Who is in control? The role of self-perception, knowledge, and income in explaining consumer financial behavior. *Journal of Consumer Affairs*, 39(2), 299–313.
- Porter, N. M., and Garman, E. T. (1993). Testing a conceptual model of financial well-being. *Financial Counseling and Planning*, 4, 135–164.
- Prawitz, A. D., Garman, E. T., Sorhaindo, B., O'Neill, B., Kim, J., and Drentea, P. (2006). InCharge financial distress/financial well-being scale: Development, administration, and score interpretation. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 17(1).
- Raykov, T., and Marcoulides, G. A. (2012). *A first course in structural equation modeling*. Routledge.
- Saracel, N., Özkara, B., Karakaş, M., Özdemir, Ş., Yelken, R., Dünder, S., and Karaca, Y. (2002). *Afyon ili tüketim analizi, tüketici davranışları ve eğilimleri* (Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Cilt 27, s. 28).
- Sarı, S. S., ve Karabulut, T. (2026). Kadınların yaşadıkları finansal sıkıntılar ve çözüm önerileri üzerine bir araştırma. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 71–81.
- Schieman, S., and Young, M. (2011). Economic hardship and family-to-work conflict: The importance of gender and work conditions. *Journal of Family and Economic Issues*, 32(1), 46–61.

- Schumacker, R. E., and Lomax, R. G. (2004). *A beginner's guide to structural equation modeling*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Selye, H. (1956). *The stress of life*. McGraw-Hill.
- Sosyal Güvenlik Kurumu. (2026.). *Sosyal Güvenlik Kurumu*. <https://www.sgk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2026).
- Shah, A. K., Mullainathan, S., and Shafir, E. (2012). Some consequences of having too little. *Science*, 338(6107), 682–685.
- Siebert, S. D. (1974). Toward a theory of role accumulation. *American Sociological Review*, 39(4), 567–578.
- Sinclair, R. R., Probst, T. M., Hammer, L. B., and Schaffer, M. M. (2014). Economic stress and mental health outcomes. *Journal of Occupational Health Psychology*, 19(3), 282–294.
- Sinclair, R. R., and Cheung, J. H. (2016). Money matters: Recommendations for financial stress research in occupational health psychology. *Stress and Health*, 32(3), 181–193.
- Sinha, G. R., Bauer, B. W., Sun, S., and Sappenfield, C. (2025). Thinking about finances, financial anxiety, and student loan repayment behaviors. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 54(2), e70032.
- Stock, J. H., and Watson, M. W. (2002). Has the business cycle changed and why? *NBER Macroeconomics Annual*, 17, 159–218.
- Sullivan, T. A., Warren, E., and Westbrook, J. L. (2020). *The fragile middle class: Americans in debt*. Yale University Press.
- Sweet, E., Nandi, A., Adam, E. K., and McDade, T. W. (2013). The high price of debt: Household financial debt and its impact on mental and physical health. *Social Science & Medicine*, 91, 94–100.
- Tabachnick, B. G., and Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. Allyn & Bacon/Pearson Education.
- Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi* (4. bs.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Torun, S., ve İnan, H. (2023). Sosyal medya kullanımının ve benlik saygısının gösterişçi tüketim üzerindeki etkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32(2), 685–701.
- Turgut, T. (2011). Çalışmaya tutkunluk: İş yükü, esnek çalışma saatleri, yönetici desteği ve iş-aile çatışması ile ilişkileri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(3–4), 155–179.
- Turgut, T. (2011). Çalışma yaşamında iş-aile çatışması ve sonuçları. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 40(2), 200–220.
- Türk Kızılay, ve International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. (2021). *Borç ve stres: Borcun Türkiye'de geçici ve uluslararası koruma altında yaşayan insanların hayatına etkileri: Odak grup görüşmeleri (OGG) analiz raporu*. Türk Kızılay Kızılaykart Programları.
- Wilkinson, R., and Pickett, K. (2009). *The spirit level: Why more equal societies almost always do better*. Allen Lane.
- Xiao, J. J., Shim, S., Barber, B., and Lyons, A. C. (2007). Financial behavior and quality of life of college students: Implications for college financial education. *Proceedings of the Association for Financial Counseling and Planning Education*, 33–43.

- Yıldırım Kutbay, A., ve Bağcı, H. (2020). Finansal davranışlar, finansal gerginlik ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiler: Üniversite öğrencileri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(35), 115–142.
- Yılmaz, A., ve Yıldız, H. (2021). Banka çalışanlarında finansal gerginlik, iş-aile çatışması ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiler. *İş ve İnsan Dergisi*, 8(2), 185–202.
- Young, M., and Schieman, S. (2012). When hard times take a toll: The distressing consequences of economic hardship and life events within the family-work interface. *Journal of Health and Social Behavior*, 53(1), 84–98.
- Yürür, S., ve Keser, A. (2010). İşe bağlı gerginlik ile iş tatmini ilişkisinde duygusal tükenmenin aracı rolü. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(4), 165–193.

EKLER

EK-1: Etik Kurul Onayı

Bu çalışma için etik kurul onayı Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun (Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu) **21.05.2026** tarihli ve **05** sayılı oturumunda alınan **05/13** numaralı kararı ile alınmıştır.

T.C
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER
ETİK KURULU KARARI

Etik Kurul Toplantı Tarihi	21/05/2026
Protokol No	05/13
Araştırma Başlığı	Kadın Çalışanlarda Finansal Kaygının İş-Aile Çatışması Üzerindeki Etkisinde Finansal Stresin Aracılık Rolü
Araştırma Türü	Nicel- Tarama (tanımlayıcı)
Araştırmacılar	Doç. Dr. Salim Sercan SARI (Sorumlu Araştırmacı) Merve ALPARSLAN (Araştırmacı)
Karar	Başvuru dosyamıza ait araştırmanız etik açıdan uygun bulunmuştur.
Açıklama:	1. Etik Kurul Onayı, uygulama ve/veya veri toplama için araştırmacının ilgili kurum veya kuruluşlardan izin alma sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. 2. Kurul üyelerine ait araştırma önerileri görüşülürken, ilgili yönerge gereğince, öneri sahibi üye görüşmelere katılmamış ve oy kullanmamıştır.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Haydar EFE
İnsan Araştırmaları Sosyal ve Beşeri Bilimleri
Etik Kurul Başkanı

EK -2: Anket Formu

Mevcut çalışma bilimsel bir çalışmada kullanılmak üzere gerçekleştirilmektedir. Çalışmanın güvenilirliği açısından lütfen **isminizi belirtmeyiniz**. Önemli olan vereceğiniz yanıtların sizin duygu, düşünce ve davranışlarınızı yansıtmasıdır. Lütfen aşağıdaki soruları size en uygun yanıtla göre cevaplayınız. Ankete vereceğiniz cevaplar yapılan bilimsel çalışmaların titizliği ve gizliliği prensibi çerçevesinde gizli tutulacaktır. Vereceğiniz her bir yanıt, ancak tüm soruları eksik bırakmadan tamamladığınız takdirde değerli olacağından, lütfen bütün soru ve ifadeleri yanıtlayınız ve **hiçbirini boş bırakmayınız**. Katkılarınız ve soruları yanıtlamada göstereceğiniz içtenlik için teşekkür ederiz

Medeni Durumunuz: Bekâr () Evli ()

Yaşınız: 18-28 () 29-39 () 40 – 50 () 51 yaş ve üzeri ()

Eğitim Durumunuz: İlköğretim () Ortaöğretim () Ön Lisans () Lisans ()
Lisansüstü ()

Çalışma süreniz: 1-5 yıl () 6 - 10yıl () 10-20 yıl () () 20 yıl üzeri

Çalışma durumu:

() Özel Sektör () Kamu Sektörü

Aylık Geliriniz

Asgari Ücret () 28000 tl – 35000 tl () 35001 tl – 50000 tl () 50001 tl – 70000 tl ()
70000 tl ve üzeri ()

[1] : Kesinlikle Katılmıyorum [2] :Katılmıyorum [3] :Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum [4] :Katılıyorum [5] :Kesinlikle Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
İş-Aile Çatışması Ölçeği					
1. İşimin gereklilikleri yüzünden aileme karşı olan sorumluluklarımı yerine getirmekte zorlanıyorum	1	2	3	4	5
2.İşim için harcadığım zaman ailedeki sorumluluklarımı yerine getirmemi zorlaştırıyor.	1	2	3	4	5
3.İşimdeki sorumluluklarım yüzünden evde yapmak istediğim bazı şeyleri yapamıyorum.	1	2	3	4	5
4.İşim yüzünden ailedeki görevlerimi yerine getirmekte zorlanıyorum.	1	2	3	4	5
5.İşim yüzünden ailemle yaptığım planları değiştirmek zorunda kalıyorum.					
Finansal Stres Ölçeği					
6.Maddi sorunlarımdan dolayı uyumakta zorlanıyorum.	1	2	3	4	5
7.Bazı durumlarda sağlık sigortam yeterli olmadığı için endişe duyuyorum.	1	2	3	4	5
8.Maddi durumum hakkında sıklıkla endişe duyuyorum.	1	2	3	4	5
9.Maddi durumumun bir önceki yıla göre daha kötü olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
10.Gelecek yılın maddi açıdan nasıl daha iyi olabileceğini bilmiyorum.	1	2	3	4	5
Finansal Kaygı Ölçeği					
11. Maddi durumumdan dolayı korkuyorum.	1	2	3	4	5
12. Maddi durumumdan dolayı kendimi kaygılı hissediyorum.	1	2	3	4	5
13. Maddi durumumdan dolayı çok endişeleniyorum.	1	2	3	4	5
14. Maddi durumumdan dolayı kolayca sinirleniyorum.	1	2	3	4	5
15. Maddi durumumdan dolayı işime odaklanmakta zorluk çekiyorum.	1	2	3	4	5
16. Maddi durumumdan dolayı kendimi gergin hissediyorum.	1	2	3	4	5
17. Maddi durumum hakkında endişelenmekten dolayı kaslarım geriliyor.	1	2	3	4	5

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Merve ALPARSLAN	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölümü	İşletme Bölümü
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana Bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler (Varsa)	
1.	
2.	